

Rajanvetoa verkostoissa

Venäjän ja Yhdysvaltojen näkemykset kyberavaruuden kansainvälisestä
järjestyksestä

Aleksi Blomqvist
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Turun yliopisto
Kevät 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaan tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

BLOMQVIST, ALEKSI: Rajanvetoa verkostoissa: Venäjän ja Yhdysvaltojen näkemykset kyberavaruuden kansainvälisestä järjestyksestä

Pro gradu -tutkielma, 86 s.

Valtio-oppi

Huhtikuu 2021

Tässä pro gradu -tutkielmassa vertaillaan Yhdysvaltojen ja Venäjän näkemyksiä siitä, millaista kansainvälistä järjestystä ne kyberavaruudessa tavoittelevat. Kyberavaruus on verrattain tuore kansainvälisten suhteiden areena, eikä valtioiden käyttäytymistä sääteleviä instituutioita tai valtioidenvälisiä sitovia sopimuksia juurikaan ole. Tutkielmassa tarkastellaan, millaiset tekijät jarruttavat kansainvälistä yhteistyötä ja mihin suuntaan Yhdysvaltojen ja Venäjän mielestä kansainvälistä kyberavaruuden hallintaa tulisi kehittää.

Tutkielmassa tarkastellaan Venäjän ja Yhdysvaltojen kyberstrategioita ja lausuntoja YK:n aseistariisunnan toimiston avoimen työryhmän kokouksissa. Ensimmäistä kertaa vuonna 2019 kokoontunut työryhmä on kaikille YK:n jäsenmaille avoin, ja siksi historiallinen yritys muodostaa valtioiden toimintaa kyberavaruudessa ohjaavia kansainvälisiä sääntöjä.

Tutkielmassa sovelletaan englantilaisen koulukunnan ajattelua. Tunnistamalla aineistosta teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla solidaristisia ja pluralistisia lausuntoja, voidaan päätellä millaisena Venäjä ja Yhdysvallat näkevät muun muassa kansallisvaltion, kansainvälisen oikeuden, hallitustenvälisten organisaatioiden ja ei-valtiollisten toimijoiden roolin kyberavaruudessa.

Tutkielman perusteella voidaan todeta, että Yhdysvaltojen ja Venäjän näkemykset eroavat merkittävästi toisistaan. Yhdysvallat pitää kyberavaruutta ensisijaisesti mahdollisuutena vahvistaa omaa hegemoniaansa, mutta myös edistää liberaaleja arvoja kansainvälisesti. Se tavoittelee globaalisti avointa verkkoa, jonka hallinta on suhteellisen hajautettua. Venäjälle kyberavaruus on kuin miinakenttä: Täynnä vaaroja ja uhkia, joita tulee padota ja hallita sitovien kansainvälisten sopimusten avulla. Informaatiovirtoja ja verkostoja tulee kontrolloida tiukasti ja ensisijaisesti kansallisvaltioiden kautta.

Asiasanat: kyberavaruus; kansainvälinen internetin hallinta; kansainvälinen turvallisuus; YK:n aseistariisunnan toimisto; RuNet; monitoimijamalli

Sisällys

LYHENTEET.....	
1. Johdanto.....	1
2. Globaalin kyberhallinnan lyhyt historia	5
2.1 World Summit on the Information Society.....	6
2.2 Yhdistyneiden kansakuntien aseistariisunnantoimisto: Group of Governmental Experts ja avoin työryhmä.....	9
3. Kansainvälisen kyberavaruuden järjestäminen	11
3.1 Kansainvälinen yhteiskunta	11
3.2 Englantilaisen koulukunnan kolme ulottuvuutta	15
3.3 Solidarismi ja pluralismi.....	19
3.4 Valtiokeskeinen ja kosmopoliittinen solidarismi.....	22
4. Englantilaisen koulukunnan ajattelun soveltaminen uudella kansainvälisten suhteiden ulottuvuudella.....	25
4.2 Monitoimijamalli ja solidarismi	25
4.3 Valtiojohtoinen kyberhallinta ja pluralismi.....	28
4.3.1 RuNetin kehitys kohti valtiojohtoista kyberavaruutta	31
4.4 Metodina teorialähtöinen sisällönanalyysi.....	33
4.5 Tutkimuksen aineisto	37
5.Yhdysvaltojen ja Venäjän näkemykset kansainvälisen kyberavaruuden järjestämisestä	39
5.1 Yhdysvaltojen tavoitteet kyberavaruudessa.....	39
5.1.1 Tavoitteena vapaa ja avoin internet	41
5.2 Venäjän tavoitteet kyberavaruudessa.....	43
5.3 Yhdysvaltojen suhtautuminen suvereniteettiin ja ihmisoikeuksiin.....	46
5.4.1 Vapaa tiedonkulku ulkopoliittisena työkaluna.....	49
5.4 Venäjän suhtautuminen suvereniteettiin ja ihmisoikeuksiin kyberhallinnassa.....	51
5.4.1 Shanghaiin yhteistyöjärjestön toimintaohjeistus: suvereniteetti kyberavaruuden keskiöön	54
5.4.2 Ihmisoikeudet informaatiotilassa.....	56
5.5 Yhdysvaltojen suhtautuminen valtion rooliin kansainväliseen oikeuteen kyberavaruudessa	58
5.5.1 Kansainvälinen oikeus käyttäytymisen ohjenuorana	59
5.6 Venäjän suhtautuminen valtion rooliin ja kansainväliseen oikeuteen.....	61
5.6.1 Kansainvälinen oikeuden tulkintaerot ja <i>jus ad bellum</i>	63
5.7 Yhdysvaltojen suhtautuminen kyberhegemoniaan	67
5.7.1 Vapaa, avoin ja Yhdysvaltojen dominoima kyberavaruus	71
5.8 Venäjän suhtautuminen kyberhegemoniaan	73
5.8.1 Valtioiden epätasa-arvo teknologisessä kehityksessä.....	76

5.8.2 Kyberdeterrenssi ja kyberavaruuden militarisaatio	77
6. Johtopäätökset	79
6.1 Miten globaali kyberavaruus tulisi järjestää?	80
6.2 Globaalin kyberavaruuden tulevaisuus	83
AINEISTO.....	
LÄHTEET.....	

LYHENTEET

GGE	Group of Governmental Experts
IANA	Internet Assigned Numbers Authority
ICANN	Internet Corporation for Assigned Names and Numbers
ICT	Information and communication technology
IETF	Internet Engineering Task Force
IGF	Internet Governance Forum
ITU	International Telecommunication Union
OEWG	Open-ended Working Group
SCO	Shanghai Cooperation Organization
UNODA	UN Office for Disarmament Affairs
WGIG	Working Group on Internet Governance
WSIS	World Summit on the Information Society

1. Johdanto

Syyskuussa 2020 Vladimir Putin tarjosi Yhdysvalloille mahdollisuutta käynnistää uudelleen valtioiden suhteet informaatioturvallisuuden ja teknologian osalta. Venäjän tarkoituksena oli rakentaa luottamusta suurvaltojen välille ja samanaikaisesti edistää globaalia rauhaa kyberavaruudessa (Kreml 2020). Yhdysvallat ei tarttunut Putinin kädenojennukseen, vaan maiden keskinäiset neuvottelut käydään jatkossakin monenkeskisten instituutioiden välityksellä. Maiden tulehtuneita välejä hankaa muun muassa kyberavaruuden hallinta, joka kytkeytyy osaksi muita kansainvälispoliittisia kysymyksiä.

Kyberavaruus on kasvanut jatkuvasti suuremmaksi puheenaiheeksi kansainvälisessä politiikassa, kun sen käyttäjämäärät ja merkitys ovat kasvaneet. Vuonna 2019 Yhdysvalloissa ja Venäjällä internetiä käytti molemmissa yli 80% väestöstä (Maailmanpankki 2019). Kyberavaruus ei myöskään koostu vain verkkosivuista ja ihmiskäyttäjistä, vaan esineiden internetin myötä jokapäiväinen infrastruktuurimme on entistä useammin kytketty nettiin (kts. esim. DeNardis 2020).

Yhdysvalloilla on oma merkittävä paikkansa koko kyberavaruuden kehityksen historiassa. Piilaaksosta lähtenyt ajattelu internetistä täysin hallitsemattomana vapauden teknologiana, jota ei pysty sensuroimaan tai patoamaan, yhdistyi osaksi Yhdysvaltojen historiallista vapaan tiedonkulun agendaa. Vapaa tiedonkulku toimii ulkopoliittisena työkaluna, jolla demokraattiset ja liberaalit valtiot pyrkivät saamaan äänensä kuuluviin sorrettujen ja diktatuureissa asuvien ihmisten keskuudessa. (kts. Lemberg 2019 ja Morozov 2013, 22–24). Yhdysvaltojen tarina, jossa lopulta internet vapauttaa kaikki kansat autoritaarisuuden ikeestä, oli vallitseva narratiivi hyvin pitkään. Yhdysvaltojen uusimmassakin kyberstrategiassa prioriteetteina ovat vapaan ja avoimen internetin, ihmisoikeuksien, sananvapauden, demokratian ja innovoinnin turvaaminen (Yhdysvallat 2018).

Toisaalla muodostettiin hyvin erilainen näkemys kyberavaruudesta, sen tuomista mahdollisuuksista ja erityisesti sen luomista uhkakuvista. Kiinan mahtavaa palomuuria on pidetty esimerkkinä siitä, miten autoritaariset valtiot ovat pystyneet kontrolloimaan

internetiä sensuroimalla, suodattamalla ja blokkaamalla informaatiota tehokkaasti (kts. esim. Griffiths 2019). 2010-luvulla arabikevät toimi varoituksena autoritaarisille hallinnoille siitä, miten tehokkaasti internetin välityksellä voidaan mobilisoida ihmisiä. Erityisesti Venäjä on tiukentanut otettaan kyberavaruudesta arabikevään ja niin kutsuttujen väri vallankumousten jälkeisinä vuosina (Ristolainen 2017). Internetin vapaus on kaventunut jo yhdeksänä peräkkäisenä vuotena, ja demokratian tila on heikentynyt globaalisti jo kolmenatoista viime vuotena (Freedom House 2019).

Venäjä pyrkii vahvasti hallittuun, niin sanottuun suvereeniin internetiin, joka voitaisiin tilanteen mukaan kytkeä irti globaalista internetistä. Venäjä on myös johdonmukaisesti pyrkinyt luomaan kansallisia instituutioita ja lakeja, joilla se kykenee sääntelemään ja rajoittamaan internetiä tehokkaammin. (Ristolainen 2017.) Venäjä on toiseksi käytetyin kieli internetissä englannin jälkeen (W3 Techs 2020), ja se kattaa noin 2,5 prosenttia internetin käyttäjistä globaalisti. Arviolta 116 miljoonaa venäjänkielistä käyttää internetiä (Internet World Stats 2020). Venäläiset mediat ovat merkittäviä informaationlähteitä venäjää puhuvalle maailmalle, jonka vuoksi venäläinen internet, eli RuNet, ei ole pelkästään merkittävä vaikuttaja sen omille kansalaisille, vaan Venäjän laajalle vaikutuspiirille. Monissa entisissä neuvostotasavalloissa venäjän kieli dominoi internetiä: vuonna 2013 venäjä oli internetissä käytetyin kieli Ukrainassa, Valko-Venäjällä, Kazakstanissa, Uzbekistanissa, Tadžikistanissa ja Kirgisiassa (W3 Techs, 2013). Erityisen mielenkiintoisen Venäjän kehityksestä tekee se, että Venäjällä internet kehittyi Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen varsin samankaltaisesti kuin lännessä 1990-luvulla ja vielä 2000-luvulla. Venäläiset nauttivat varsin laajaa vapautta internetissä ja ajatukset erillisestä venäläisestä internetistä ja valtioiden kontrolloimista verkoista on pyritty toteuttamaan vasta jälkikäteen. (Kukkola 2020, 376–378.) Tämä eroaa merkittävästi esimerkiksi Kiinasta, joka on alusta alkaen kehittänyt internetiään suljettuna ja tiukasti kontrolloituna kokonaisuutena.

Venäjän suunnitelmat suljetusta, kontrolloidusta ja valtion rajoja noudattelevasta suvereenista internetistä eroaa lähes täysin länsimaisesta ja Yhdysvaltojen edistämästä monitoimijamallista (*multi-stakeholder model*). Monitoimijamalli on vallitseva internetin hallinnan malli ja siinä internetin hallintaan osallistuvat valtioiden lisäksi kansalaisjärjestöt, yksityiset yritykset, kansainväliset järjestöt ja kansalaiset (Nocetti

2015). Monitoimijamalli tavoittelee läpinäkyvää, avointa ja demokraattista internetiä, joka voi auttaa ratkaisemaan globaaleja ongelmia (WGIG 2005).

YK:ssa eroavia näkemyksiä valtioiden sopivasta käyttäytymisestä kyberavaruudessa ja informaatioteknologian saralla on soviteltu jo vuodesta 1998 saakka Venäjän aloitteesta YK:n aseistariisunnan toimisto UNODAssa. Vuodesta 2004 hallitusten nimittämät asiantuntijat (*Group of Governmental Experts, GGE*) ovat pyrkineet muodostamaan konsensusraportteja YK:n yleiskokoukselle hyväksyttäväksi. Raportit käsittelevät muun muassa kansainvälisen oikeuden asemaa kyberavaruudessa, uhkia sekä normeja, periaatteita ja sääntöjä valtioiden vastuulliseen käyttäytymiseen kyberavaruudessa. Vuonna 2017 tapahtui kuitenkin käänne: GGE:n raporttia ei kyetty hyväksymään yksimielisesti. (UNODA 2019.) Hallitusten nimittämät asiantuntijat eivät päässeet yksimielisyyteen raportin sisällöstä, ja lopulta GGE:n rinnalle muodostettiin uusi areena keskustelulle: avoin työryhmä (*Open-ended Working Group, OEWG*).

Kansainvälisessä kyberavaruuden hallinnassa tehtiin historiaa, sillä ensi kertaa GGE:n rinnalle tuotiin uusi mekanismi. Avoin työryhmä perustettiin Venäjän aloitteesta ja Venäjä perusteli sitä muun muassa kansainvälisten suhteiden demokratisaatiolla (Kurowska 2020), sillä olihan avoimeen työryhmään kutsuttu kaikki YK:n jäsenmaat – toisin kuin GGE:n eksklusiiviseen ”klubiin”.

Avoin työryhmä on ensimmäinen kaikille YK:n jäsenmaille avoin kansainvälistä vakautta ja turvallisuutta kyberavaruudessa käsittelevä foorumi, jonka pohjalta on tarkoitus muodostaa konsensusraportti hyväksyttävä YK:n yleiskokoukseen vuonna 2021. Koskaan ennen ei ole pyritty löytämään yhtä kattavasti hallitustenvälisesti ratkaisuja valtioiden vastuulliselle käyttäytymiselle kyberavaruudessa. Juuri tämän ainutlaatuisuuden, kuin myös aiheen ajankohtaisuuden vuoksi työryhmässä esitetyt lausunnot ja työryhmälle esitetyt dokumentit tarjoavat hedelmällisen aineiston tutkielmalle.

Tämä tutkielma haluaa selvittää, millaista kansainvälistä järjestystä Venäjä ja Yhdysvallat pyrkivät edistämään globaalissa kyberavaruudessa. Tutkielmassa ei ole tarkoitus kiinnittää huomiota internetin hallinnan teknisen toteutuksen yksityiskohtiin, vaan valtioita ohjaaviin periaatteisiin, normeihin ja käytäntöihin. Internetin hallinta viittaa

usein juuri internetin tekniseen hallintaan (DeNardis 2014, 20), jonka vuoksi tässä tutkielmassa käytetään termiä kyberavaruus.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu englantilaisen koulukunnan solidarismi-pluralismi-jaottelun ympärille. Venäjän ja Yhdysvaltojen näkemyksiä lähestytään perinteisen kansainvälisten suhteiden teorian avulla, ja tutkielmassa pyritään etsimään pluralistisia ja solidaristisia näkemyksiä ja politiikkaehdotuksia toimijoiden kyberstrategioista ja avoimen työryhmän lausunnoista. Solidarismi-pluralismi-jaottelu auttaa ymmärtämään millaista globaalia kyberavaruutta suurvallat tavoittelevat. Vertailulla pyritään paljastamaan toimijoiden eroja ja yhtäläisyyksiä, jotta voidaan ymmärtää ja ennustaa kyberavaruuden kehitystä ja merkitystä kansainvälisessä politiikassa nykypäivänä ja tulevaisuudessa.

Tutkielma pyrkii tarkastelemaan millaisin keinoin valtiot pyrkivät turvaamaan kansallisvaltioiden suvereniteetin kyberavaruudessa? Entä rauhan? Entä ihmisoikeudet? Ihmiskunnan ja erityisesti kansainvälisen politiikan alan suuret kysymykset sodasta ja rauhasta puidaan nyt uudessa ympäristössä. Tuleeko kyberavaruus järjestää ensisijaisesti suvereenien kansallisvaltioiden mukaan, vai tuleeko kyberavaruudessa tavoitella maailman yhteiskuntaa muistuttavaa vapauden tilaa, jossa rajat ja valtiot eivät hidasta datan, ideoiden ja ajatusten liikkumista?

Tutkielman tavoitteiden pohjalta muodostetaan kaksi tutkimuskysymystä:

1. Millaista kansainvälistä järjestystä Venäjä ja Yhdysvallat tavoittelevat kyberavaruudessa? Miten näkemykset eroavat?
2. Miten Venäjän ja Yhdysvaltojen näkemykset asettuvat solidarismi-pluralismi-janalla?

Tutkielmassa koostetaan aluksi lyhyesti globaalin kyberavaruuden hallinnan historia YK:ssa vuoden 2003 World Summit on Information Societyä aina vuoden 2017 GGE:n raporttiin. Tämän jälkeen esitellään tutkielman teoreettinen viitekehys, sovitetaan se kyberavaruuden kontekstiin ja rakennetaan systemaattinen analyysirunko sisällönanalyysia varten. Kun aineisto on käyty läpi analyysirungon mukaisesti, vedetään tutkielman johtopäätökset siitä, miten Yhdysvallat ja Venäjä haluavat järjestää kansainvälisen kyberavaruuden ja millaista tulevaisuutta kyberavaruudelle voidaan ennustaa tutkielman löydösten pohjalta.

2. Globaalin kyberhallinnan lyhyt historia

Globaalin internetin menestystarinan perusta muodostuu globaalista yhteensopivuudesta (*interoperability*): missä päin maailmaa tahansa kenen tahansa on mahdollista perustaa uusia sivustoja tai vieraila muiden sivustoilla. Globaalin internetin vahvuus muodostuu sen verkostojen kautta: kilpailevat järjestelmät nykyiselle yhdysvaltalaisen Tim Berners-Leen keksimälle World Wide Webille ovat epäonnistuneet yksinkertaisesti sen takia, että ne eivät ole pystyneet kilpailemaan verkostojen määrällä. (Mueller 2017, 38–47.) Miksi kukaan haluaisi luoda esimerkiksi verkkokauppaa verkkoon, jolla on käyttäjiä vain murto-osa toisen verkon käyttäjistä? Samasta syystä esimerkiksi yksittäisten valtioiden irrottautuminen globaalista internetistä olisi taloudellisesti äärimmäisen haitallista: internetin arvo sijaitsee juuri sen verkostojen laajuudessa.

Globaali internetin hallinta alkoi teknisenä projektina. Merkittävin ensimmäinen globaali internetin hallinnan instituutio on vuonna 1988 Yhdysvaltojen hallituksen perustama Internet Assigned Numbers Authority (IANA). IANAn tehtävä on pitää yllä globaalia yhteensopivuutta hallitsemalla juurinimipalvelinta, joka on internetissä ylimmän tason DNS-palvelin (domain name system). Käytännössä juurinimipalvelimen hallinnalla varmistetaan, että osoiteriville kirjoitettu verkkosivun osoite ohjaa käyttäjän oikealle verkkosivulle kääntämällä verkkosivun osoite yksilöidyksi IP-osoitteeksi. (Mathiason 2009, 50–52.) Pälletäisten IP-osoitteiden ja verkkosivujen osoitteiden välttäminen on erityisen tärkeää internetin käytettävyyden vuoksi ja juurinimipalvelin on kriittinen osa internetin infrastruktuuria.

Vuonna 1998 Yhdysvaltojen kauppaministeriö perusti Internet Corporation for Assigned Names and Numbersin (ICANN), jonka osana IANA edelleen toimii. ICANN on voittoa tavoittelematon kansainvälinen järjestö. ICANNin tehtävät ovat rajattu internetin teknisen toiminnan varmistamiseen ja se keskittyy allokoimaan internetin numerointiresursseja (IP-osoitteita), yleisimpiä verkkotunnuksia ja koordinoimaan teknisiä protokollia. (Mt. 70–76.) Edward Snowdenin paljastukset ja yleisesti käsitys Yhdysvaltojen hegemoniasta internetissä osaltaan painostivat Obaman hallituksen viimeisinä tekoina luopumaan ICANNista vuonna 2016 ja siirtämään ICANNin hallinnan nk. monitoimijamalliin. ICANN osallistaa hallituksia ja valtioiden edustajia Governmental

Advisory Committeeen kautta, mutta sen päätökset tekee hallitus, jossa ei ole virallisesti valtioiden edustajia.

Internetin hallinta ei kuitenkaan ole vain teknistä hienosäätöä. Globaali internetin hallinta ei ole yksittäinen, muusta maailmasta erotettava hallinnan ala, eikä internetiä myöskään pysty hallitsemaan ylhäältä alaspäin yhden toimijan toimesta. Tämän takia hallinnalla viitataan kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa käytettävään termiin ”governance”: se on luonteeltaan heikompi verrattuna valtiolliseen hallitukseen. Internetin hallinnasta puhuttaessa on tärkeää huomata, että kansainvälisellä tasolla ei ole ylintä auktoriteettia; hallinta on enemmänkin tiettyyn suuntaan ohjaamista ja tiettyjen toimintatapojen kehittämistä ilman vahvoja hierarkioita. (Mueller 2010, 8–9.)

2.1 World Summit on the Information Society

Internetin hallinta on monimutkainen yhdistelmä erilaisia toisiinsa liittyviä tekijöitä, kuten kansainvälistä standardisointia ja lainsäädäntöä. Internetiä voi verrata esimerkiksi ympäristön tai kansainvälisten finanssimarkkinoiden hallintaan. Kompleksisuuden vuoksi valtiot tekevät usein yhteistyötä asian saralla monenlaisten tahojen kanssa, kuten hallitustenvälisten järjestöjen, yksityisten yritysten ja kansalaisyhteiskunnan. Globaalista internetin hallinnasta puhuttaessa keskitytään yleensä tekniseen toteutukseen. Rajaamalla tarkastelu koskemaan vain teknisiä asioita, poissuljetaan keskustelusta samalla tärkeitä poliittisia kysymyksiä. (Carr 2015, 664.)

Ensimmäinen merkittävä kansainvälinen YK:n alainen prosessi alkoi vuonna 2003 Genevessä järjestetyssä World Summit on the Information Societyssa (WSIS). Kaksivaiheisen kokouksen järjesti YK ja sen tarkoituksena oli ns. digitaalisen jakautumisen (*digital divide*) hillitseminen, mutta myös yleisemmin informaatioyhteiskunnan luomien ongelmien käsittely ja uusiin tilanteisiin sopeutuminen. Kokouksen ensimmäisessä osassa sovittiin yhteisistä periaatteista, joiden tulisi ohjata informaatioyhteiskuntien kehitystä ja toimintaohjelmasta, joka keskittyi digitaalisen jakautumisen korjaamiseen. Genevessä hyväksyttiin muun muassa Geneven periaatteet, joissa valtiot muun muassa sitoutuvat kunnioittamaan ihmisoikeuksia informaatioyhteiskunnassa. Genevessä sovittiin myös toimintaohjelmasta, joka sisälsi hyvin laajasti teemoja kehittyvien maiden teknologisen

kapasiteetin parantamisesta turvallisuuspolitiikkaan. Geneven periaatteet myös vahvistivat valtion roolin internetin hallinnan yhtenä perusyksikkönä yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan kanssa (ITU 2005).

WSIS:n osallistujat epäonnistuivat kuitenkin muodostamaan konsensusta hyvin perustavanlaatuisista kysymyksistä, kuten siitä, miten internetin hallinta määritellään. Ratkaisuna määritelmien ja käsiteltävien asiakysymysten moniulotteisuuteen perustettiin Internetin hallinnan työryhmä (*Working Group on Internet Governance, WGIG*), joka esitteli alustavan raporttinsa WSIS:n toisessa kokouksessa Tunisissa 2005.

WGIG:n raportin määritelmän mukaan internetin hallinta tarkoittaa hallitusten, yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan luomaa ja soveltamaa hallintaa, joka perustuu jaettuihin periaatteisiin, normeihin, sääntöihin, päätöksentekomenettelyihin ja ohjelmiin, joka muokkaavat internetin käyttöä ja kehitystä. Muita WGIG:n tehtäviä olivat identifioida internetin hallintaan keskeisesti liittyvät, politiikka-alueet ja kehittää yhteinen käsitys hallitusten, kansainvälisten järjestöjen, yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan roolit ja vastuut internetin hallinnassa.

WGIG:n raportti toteaa, että internetin hallinta sisältää teknisen toteutuksen, kuten verkkotunnusten hallinnan, lisäksi myös turvallisuus- ja kehitysaspektit. Kehityksellä viitataan digitaalisten jakolinjojen purkamisen, eli ts. mahdollisimman monen ihmisen pääsyn internetiin maantieteellisestä sijainnista huolimatta.

WGIG tunnisti neljä tärkeää politiikan osa-aluetta, joita internetin hallinta koskettaa:

- a) infrastruktuuri ja teknologia
- b) internetin käyttöön liittyvä politiikka, kuten kyberrikollisuus, turvallisuus, roskaposti
- c) internetiin liittyvät asiat, joilla kuitenkin voi olla hyvin paljon laajalaisempia vaikutuksia, kuten aineettomat omistusoikeudet ja kansainvälinen kauppa
- d) kehityskysymykset, eli kehittyvien maiden tukeminen

Raportti nosti esiin monia ongelmakohtia, jotka ovat edelleen ajankohtaisia tälle tutkimukselle ja nykypäivän internetiin liittyvän keskustelun keskiössä, kuten yksityisyyden, sananvapauden, kyberrikollisuuden, aineettoman omaisuuden suojan ja kuluttajan oikeudet. (WGIG 2005.) Raportti myös perustui pitkälti ajatteluun

monitoimijamallista internetin hallinnassa, jossa jokaisella toimijalla on rajattu ja määritelty toiminnan alue ja funktio.

Tunisissa 2005 järjestyn WSIS:n toisessa osassa hyväksyttiin Tunisin agenda, joka sisältää yhteensä 122 asiakohtaa, jotka tuovat hyvin esiin miten laaja-alaisista kysymyksistä internetin hallinnassa on kyse. Tunisin agendassa ehdotettiin myös Internet Governance Forumin (IGF) perustamista. Internetin Governance Forumin tehtäväksi määriteltiin monitoimijamallin mukaisesti kerätä yhteen valtiolliset, yksityiset ja kansalaisyhteiskunnan toimijat yhteen ja luoda dialogia internetin hallinnasta. (ITU 2005.) Internet Governance Forum järjestettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2006 Ateenassa. IGF:n tarkoitus on levittää tietoa, luoda yhteistyötä ja antaa politiikkasuosituksia, mutta sillä ei ole konkreettista valtaa.

WSIS:n osallistujat saavuttivat varsin laajan konsensuksen WGIG:n raportista ja Tunisin agendan peruseriaatteista, mutta Yhdysvaltojen rooli ICANNin toiminnan valvojana loi erimielisyyksiä. Yhdysvallat pyrki ottamaan etäisyyttä WGIG:n raporttiin, puolustamaan omaa asemaansa ja vastustamaan vaatimuksia hallitustenvälisistä järjestelyistä, jotka sisälsivät kriittisten internetin resurssien hallinnan – eli ICANNin (Mathiason 2008, 122–124). Tunisin agendan 68. kohtaan kirjattiin, että jokaisella valtiolla tulisi olla yhtäläinen rooli ja vastuu internetin hallinnassa (ITU 2005). Yhdysvaltojen kyberhegemonian kyseenalaistaminen ja keskustelu valtioiden roolista internetissä YK:n tasolla oli jo hyvässä vauhdissa, kun Tunisin agenda muodostettiin (kts. esim. Creemers 2020, 119–122).

Globaaliin internetin hallintaan luotiin 2010-luvulla uusia aloitteita, kuten Brasilian organisoima NETMundial, joiden motivaationa toimi vahvasti Edward Snowdenin vuonna 2013 paljastaman Yhdysvaltojen hallituksen massavalvonnan. Snowden, entinen CIA:n työntekijä, paljasti Yhdysvaltojen kansallisen turvallisuusviraston harjoittavan laajamittaista verkkovakoilua, jonka uhreina olivat muun muassa Kiina, Saksa, Ranska, Brasilia ja Iso-Britannia. Snowdenin tietovuoto antoi lisää pontta kansainväliselle yhteisölle vastustaa ICANNin ja Yhdysvaltojen tiivistä suhdetta.

2.2 Yhdistyneiden kansakuntien aseistariisunnantoimisto: Group of Governmental Experts ja avoin työryhmä

WSIS:n perinnöksi on jäänyt elämään jokavuotinen YK:n järjestämä IGF. IGF toimii vuosittaisena tapahtumana, jossa esitellään parhaita käytäntöjä ja käydään läpi ajankohtaisia kybertrendejä, mutta ei tuoteta minkäänlaisia päätöksiä tai sopimuksia.

WSIS:n työllä oli myös normatiivinen puolensa, mutta turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta kybernormeja on käsitelty jo vuodesta 1998 YK:n aseistariisunnan toimiston (UNODA) puitteissa. Venäjän aloitteesta UNODA on pyrkinyt luomaan muutaman vuoden välein raportin informaatioturvallisuuden tilasta (*developments in the field of information and telecommunications in the context of international security*). (UNODA 2019.)

Vuodesta 2004 päätöslausemia on laadittu GGE:n suositusten pohjalta. GGE muodostuu valtioiden nimittämistä asiantuntijoista. Esimerkiksi vuonna 2019 nimitetyn GGE:n kokoonpano koostuu 25 eri valtion edustajista, jotka ovat pyritty valitsemaan maantieteellisesti eri puolilta maailmaa. GGE:n raportit hyväksytään joko yksimielisesti, tai ei ollenkaan. Mikäli raportti ei saavuta konsensusta, sitä ei julkaista laisinkaan. (Mt.)

Vuonna 2004 15-henkinen GGE pohti mitkä kaikki tekijät tulisi ottaa huomioon keskusteltaessa informaatioteknologiasta kansainvälisen turvallisuuden kontekstissa. GGE ei päässyt kuitenkaan konsensukseen siitä, koskeeko aihealue vain kriittistä informaatioteknologiainfrastruktuuria vai myös teknologian avulla levitettävän informaation sisältöä, jonka takia raportti hylättiin. Vuosina 2009, 2013 ja 2015 GGE saavutti konsensuksen raporteissa A/65/201, A/68/98 ja A/70/174. Vuoden 2009 raportilla pyrittiin luomaan dialogia kriittisen informaatioinfrastruktuurin suojelusta, tiedonvaihtoa koskien kansallisia informaatioteknologiastратегioita ja parantamaan vähemmän kehittyneiden maiden toimintakykyä. (Mt.)

Vuosina 2012–2013 ja 2014–2015 tehdyissä raporteissa käsiteltiin enemmän kybervaruuteen liittyviä normatiivisia аспектеja. 2013 valmistuneessa raportissa todetaan, että kansainvälinen laki ja YK:n peruskirja luovat pohjan avoimelle, turvalliselle, rauhalliselle ja saavutettavalle kybervaruudelle. Raportin mukaan valtion suvereniteetti pätee ICT:hen liittyvässä toiminnassa ja kansallinen lainsäädäntö koskee

valtion rajojen sisällä sijaitsevaa informaatioinfrastruktuuria ja ICT-turvallisuutta koskevien toimenpiteiden täytyy kunnioittaa ihmisoikeuksia ja muita perustavanlaatuisia vapauksia. (Mt.)

Vuonna 2014/2015 GGE koottiin muodostamaan uutta raporttia. Raportti hyväksyttiin yksimielisesti 2015 ja sen pohjalta YK:n yleiskokous hyväksyi päätöslauselman 70/237 (Mt). Päätöslauselmassa muodostettiin vapaaehtoisia ei-sitovia normeja valtioiden vastuulliselle käyttäytymiselle kyberavaruudessa. Päätöslauselma korosti voimakkaasti kansainvälisen lain ja valtion suvereniteetin merkitystä ICT-teknologian käytössä. Päätöslauselman mukaan valtioiden tulee kunnioittaa informaatioteknologioiden käytössä valtion suvereniteetin periaatetta ja yleisesti kansainvälistä lakia, ratkaista kiistat rauhanomaisesti ja olla puuttumatta toisten valtioiden sisäisiin asioihin. Valtioiden ei tule itse loukata kansainvälistä lakia proxyjen kautta, eikä sallia ei-valtiollisten toimijoiden toimia laittomasti omien rajojensa sisällä. Valtioiden tulee kunnioittaa ja suojella ihmisoikeuksia käyttäessään informaatioteknologiaa. Päätöslauselman lopussa todetaan, että YK:n tulee olla johtavassa roolissa, kun käydään keskustelua ICT:stä ja kansainvälisestä turvallisuudesta sekä kybernormeista. (YK 2015.)

Vuoden 2013 ja 2015 päätökset ovat olleet merkittäviä saavutuksia globaalien kybernormien muodostuksen saralla. Vuonna 2017 GGE ei onnistunut tekemään aiempien kertojen mukaista yksimielistä raporttia. Erityiseksi ongelmaksi nousi kansainvälisen lain soveltaminen kyberavaruudesta. Venäjän aloitteesta GGE:n rinnalle perustettiin avoin työryhmä, jonka tarkoituksena on lisätä läpinäkyvyyttä, inklusiota ja demokratiaa kybernormien muodostusprosessiin (YK 2018). Avoimen työryhmän kokouksiin on kutsuttu osallistumaan kaikki halukkaat YK:n jäsenmaat.

Avoimen työryhmän mandaatti ei sisällä kansalliseen kyberhallintaan liittyviä seikkoja, vaan keskittyy kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden vahvistamiseen. Avoimessa työryhmässä käsitellään olemassa olevia ja mahdollisia tulevia uhkia, kansainvälistä oikeutta, sääntöjä, normeja ja periaatteita valtioiden vastuulliseen käyttäytymiseen kyberavaruudessa, luottamuksen rakentamiseen, kapasiteetin rakentamiseen ja säännölliseen institutionaaliseen vuoropuheluun. Avoimen työryhmän mandaatti sisältää kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviä politiikka-alueita, joilla on vaikutusta

vapaaseen tiedonkulkuun, ei-valtiollisten toimijoiden rooliin, kansainvälisen oikeuden pätemiseen kyberavaruudessa ja kyberavaruudessa noudatettavaan normistoon. (Mt.)

Avoim työryhmä hyväksyi yksimielisesti lopullisen konsensusraporttinsa maaliskuussa 2021, ja raportin hyväksymisestä tullaan äänestämään vuoden 2021 yleiskokouksessa. Raportin lisäksi avoimen työryhmän puheenjohtaja kokosi avoimen työryhmän aikana käydyistä keskusteluista ja ehdotuksista yhteenvedon. Yhteenvedon tarkoituksena oli taltioida kirjallisesti kantoja, ehdotuksia ja näkökulmia, jotka eivät sisältyneet konsensusraporttiin.

Avoimen työryhmän lopputuloksena syntynyt 11-sivuinen raportti ei sisällöllisesti eronnut vuoden 2015 GGE:n raportista merkittävästi eikä se sisältänyt ehdotuksia uusista kansainvälisistä velvoitteista. Tämän tutkielman näkökulmasta avoimessa työryhmässä käyty keskustelu heijastaa paremmin Venäjän ja Yhdysvaltojen näkemyksiä niiden tavoittelemasta globaalista kyberavaruudesta, kuin niiden molempien kompromissiksi kuvailema raportti (Yhdysvallat 2021a ja Venäjän federaatio 2021c).

3. Kansainvälisen kyberavaruuden järjestäminen

Kyberavaruuden poliittista järjestelmää on pyritty muokkaamaan ja onnistuneesti myös muokattu 1980-luvulta lähtien. Tässä tutkimuksessa nojataan englantilaisen koulukunnan ajatteluun kansainvälisestä järjestyksestä ja kansainvälisestä politiikasta. Seuraavaksi käydään läpi englantilaisen koulukunnan tälle tutkimukselle ajattelun keskeisimmät käsitteet ja ideat, joita tutkimuksessa myöhemmin sovelletaan uuden kansainvälisepoliittisen tilan – kyberavaruuden – analysoimiseksi.

3.1 Kansainvälinen yhteiskunta

Perinteinen moderni käsitys kansainvälisestä järjestyksestä koostuu normeista, säännöistä ja instituutioista, jotka perustuvat eurooppalaisten valtioiden yhteisöön. Kansainvälisen yhteisön tunnusmerkkeinä toimivat erilaisten poliittisten järjestelmien ja kulttuurien olemassaolo ja pyrkimys varmistaa näiden rauhallinen yhteiselo vastavuoroisella suvereniteetin tunnustamisella. Suvereniteetin nojalla valtioilla ei ole lupaa sekaantua toisen valtion sisäisiin asioihin, eikä valtioiden suhteita säätele ylempi

auktoriteetti. Tämä johtaa vallan jakautumiseen hajautuneesti tai anarkiaan. (Keene 2002, 12.)

Valtiot tavoittelevat yksinkertaisimmillaan kolmea eri tavoitetta kansainvälisessä yhteistyössä. Ensinnä ne haluavat ainakin jonkin asteista suojaa väkivallalta. Toiseksi ne haluavat, että tehdyistä lupauksista ja sitoumuksista pidetään kiinni. Kolmanneksi ne haluavat varmistaa omistusoikeuden pysyvyyden ainakin siinä määrin, etteivät omistussuhteet ole jatkuvien ja rajoittamattomien muutosten kohteena. Nämä kolme tavoitetta ovat ensisijaisia, sillä ne luovat pohjan kansainväliselle yhteistyölle. Ilman fyysistä turvaa, pitäviä sopimuksia tai mahdollisuutta omistaa on hyvin vaikea kuvitella kovinkaan vakaita sosiaalisia suhteita. (Bull 1977, 4–5.)

Pluralistiset näkemykset painottavat kuitenkin valtioiden tavoitteina erityisesti turvallisuuden takaamista. Esimerkiksi Jacksonin mukaan valtio on perustettu ensisijaisesti turvallisuutta varten, ja pluralistisessa maailmassa kansallisvaltioiden pääasiallinen tehtävä on edelleen taata kansallinen turvallisuus. Klassinen realismi, jonka ajattelu juontuu Hobbesista ja josta myös pluralismi kumpuaa, pitää tehokkaana tai vaikuttavana sellaista valtiota, joka pystyy parhaiten suojautumaan niin ulkoisilta kuin sisäisiltä uhilta. (Jackson 2003, 186–198.) Tämä näkökulma painottaa Bullin kolmesta tavoitteesta vain yhtä: suojaa väkivallalta. Voidaan siis tulkita, että pluralistisessa ajattelussa Bullin mainitsema omistusoikeus ja sopimusten pitävyys ovat uhrattavissa turvallisuuden nojalla kansainvälisessä yhteistyössä.

On vaikea kuvitella valtioiden pystyvän ylläpitämään vakaata kyberavaruutta ilman sopimuksia, omistusoikeutta ja suojaa väkivallalta, eli toisin sanoen ilman kansainvälistä järjestystä. Globaalin kyberavaruuden luoman keskinäisriippuvuuden ja haavoittuvuuden vuoksi on selkeää, etteivät valtiot uhraa kaikkia muita tavoitteitaan turvallisuuden alttarilla, vaikka turvallisuus onkin merkittävä, ellei merkittävin kysymys kansainvälisessä kyberpolitiikassa.

Kyberavaruus ymmärretään tutkimuksessa samanlaisena politiikan tilana, jossa valtiot ensisijaisesti tavoittelevat Bullin määrittelemiä kolmea tavoitetta. Kansainvälisellä järjestyksellä Bull tarkoittaa toiminnan kaavaa, joka ylläpitää valtioiden ensisijaisia tavoitteita kansainvälisessä järjestelmässä tai kansainvälisessä yhteiskunnassa (Bull

1977, 8). Tässä tutkielmassa kansainvälinen järjestys ymmärretään Bullin määritelmän mukaan.

Kansainvälinen järjestelmä muodostuu, kun kaksi tai useampi valtio ovat riittävässä kanssakäymisessä toistensa kanssa niin, että niiden toiminta vaikuttaa toisiinsa siinä määrin, että ne toimijat ainakin jonkinasteisena kokonaisuutena. Kansainvälinen järjestelmä edellyttää säännöllistä valtioiden välistä kanssakäymistä, jonka seurauksena valtiot joutuvat ottamaan toisensa huomioon laskelmoidessaan omia päätöksiä. Valtioiden ei tarvitse olla kahdenkeskisessä tai suorassa yhteydessä toisiinsa, mutta osallistumalla yhteisiin instituutioihin – kuten YK:hon – ja globaaliin talouteen valtiot vaikuttavat toisiinsa erilaisten linkkien kautta. (Mt. 9–10.) Esimerkiksi Suomi tuskin ottaa Venezuelaa aktiivisesti huomioon ulkopoliitikassaan, mutta se ei tarkoita, etteikö valtiot kuuluisi samaan kansainväliseen järjestykseen, joissa toimijoiden päätöksillä voisi olla epäsuoria seurauksia toiselle. Kyberavaruuden keskinäisriippuvuuden ja haavoittuvuuden vuoksi yhden toimijan politiikalla voi olla hyvinkin merkittäviä vaikutuksia kolmansille osapuolille. Esimerkiksi kriittisen internetinfrastruktuurin rikkoutuminen tai tarkoituksellinen tuhoaminen tietyssä maantieteellisessä paikassa saattaa aiheuttaa mittavia taloudellisia vahinkoja ympäri maailmaa.

Kansainvälinen yhteiskunta on olemassa, kun joukko valtioita tunnistaa yhteisiä tavoitteita ja arvoja ja muodostavat yhteisön, jossa valtiot kokevat samojen sääntöjen sitovan niiden keskinäistä toimintaa ja ne osallistuvat yhteisten instituutioiden toimintaan. Kansainvälisen yhteisön olemassaolo edellyttää kansainvälistä järjestelmää. Kansainvälinen järjestelmä ei edellytä kansainvälistä yhteiskuntaa, sillä kaksi tai useampi valtio voi hyvin olla toistensa kanssa tekemisissä tunnustamatta yhteisiä intressejä ja arvoja ja ilman yhteisiä ja valtioiden toimintaa rajoittavia sääntöjä. (Mt. 13.)

Kansainvälinen yhteiskunta ei kuitenkaan tarkoita täydellistä valtioidenvälistä harmoniaa, vaan ennemminkin siedettävää järjestystä. Monimuotoisten poliittisesti ja kulttuurillisesti eriävien valtioiden muodostama kansainvälinen yhteiskunta on realismin näkemystä parempi kansainvälinen järjestys, mutta kosmopoliittien mielestä ei tarpeeksi. (Linklater 2005, 95.)

Kansainvälisen yhteiskunnan suurin tavoite on säilyttää järjestelmän ja yhteiskunnan olemassaolo. Valtiot pitävät itseään kansainvälisessä yhteiskunnassa ensisijaisina

toimijoina, ja haluavat säilyttää tämän aseman. (Bull 1977, 16.) Kansallisvaltioita kohtaan voi kuitenkin ilmaantua haastajia. Esimerkiksi yksittäinen dominoiva valtio, hegemoni, tai esimerkiksi kansainväliset suuryritykset. Carrin (2015) mukaan kyberavaruudessa Yhdysvallat on selkeä hegemoni ja sen nykyinen järjestys vahvistaa tätä kehitystä. Kyberavaruudessa valtiota ei ole alkujaan kohdeltu ensisijaisena toimijana, sillä kyberavaruutta on pidetty rajattomana, vapaana, suvereenina ja itsenäisenä tilana (Mueller 2020). Käsitys vapaasta tilasta, jossa yksityinen sektori ja kansalaisyhteiskunta ovat merkittävässä roolissa, perustuu pitkälti ymmärrykseen kyberavaruudesta, jota hallitaan WGIG:n määrittelemän monitoimijamallin mukaisesti. Maailmasta löytyy toki myös muutamia poikkeuksia, kuten esimerkiksi sulkeutunut ja totalitaristinen Pohjois-Korea.

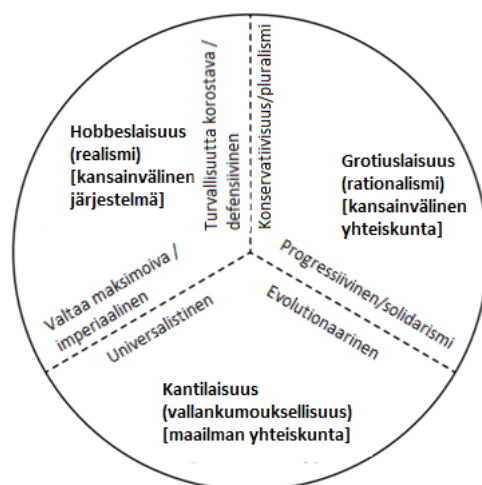
Toinen yhteiskunnan perustavanlaatuisen tavoite on säilyttää valtioiden itsenäisyys ja ulkoinen suvereniteetti. Kansainväliseen yhteiskuntaan osallistumisen tavoitteena on varmistaa alueellinen koskemattomuus ja ylin lainsäädäntövalta omassa valtiossaan. Tämän hintana on muiden valtioiden oikeuksien ja suvereniteetin myöntäminen. Kolmantena perustavanlaatuisena tavoitteena on rauha. Tällä Bull ei tarkoita ikuista ja pysyvää rauhaa, vaan sodan pitämistä poikkeustilanteena valtioiden välisissä suhteissa. Rauhasta voidaan poiketa vain äärimmäisissä tilanteissa ja yhteisten periaatteiden mukaisesti. (Bull 1977, 17.)

Kyberavaruuden nykytila täyttää monet Bullin piirtämät kansainvälisen yhteiskunnan tunnusmerkit. Toimijat osallistuvat yhteisiin instituutioihin ja ovat sitoutuneet muutamiiin hyvin laajoihin periaatteisiin, kuten YK:n peruskirjan pätevyyteen kyberavaruudessa, valtioiden suvereniteetin kunnioittamiseen, kansainvälisen oikeuden pätevyyteen, rauhan ja vakauden ylläpitoon, sekä esimerkiksi kehittyvien maiden tukemiseen teknologisessa kehityksessä (YK 2015). Kyberavaruus on erittäin keskinäisriippuvainen sen infrastruktuurin vuoksi, jonka takia valtiot tekevät paljonkin yhteistyötä pitääkseen informaatioteknologian yhteensopivuutta yllä ja näin edistävät internetin verkostohyötyjen tuomaa taloudellista hyötyä. Kyberavaruuden olemassaolo halutaan turvata monestakin eri syystä, mutta esimerkiksi suvereniteetin ja rauhan kysymykset ovat edelleen intensiivisen neuvottelun kohteena taloudellisten seikkojen lisäksi (kts. esim. Mueller 2017, 2020 ja DeNardis 2014).

Edward Keene (2002) kritisoi perinteiseen lähestymistapaa kansainvälisen järjestyksen muodostumiseen kansainvälisten suhteiden oppialalla sen lähtöoletuksesta: Moderni itsenäisten valtioiden muodostama kansainvälinen yhteiskunta oli aluksi rajattu vain Eurooppaan, josta se sitten levisi muualle maailmaan. Keenen mukaan kansainvälisten suhteiden oppiala on keskittynyt liiaksi tutkimaan uusien valtioiden liittymistä kansainväliseen yhteiskuntaan ja jättänyt huomioimatta esimerkiksi suvereniteetin jakamisen, jota tapahtui erityisesti kolonialismin aikana. Tämän lisäksi, oppiala ei ole ottanut huomioon Euroopan sisällä tapahtuneita kehityskulkuja, joissa tietyt valtiot ovat siirtyneet sivistyneistä, kansainväliseen yhteisöön kuuluneista valtioista sivistymättömiin valtioihin. Esimerkkinä tällaisesta kehityskulusta toimii natsi-Saksa.

Kyberavaruus on täysin uusi politiikan tila, joka on luotu lähinnä 1980-luvulta eteenpäin ja se on saavuttanut globaalin luonteen viimeistään 2000-luvulla. Koko kyberavaruuden olemassaolon ajan kansainvälinen yhteisö on siis vallinnut pääpiirteiltään samankaltaisena, jonka vuoksi historiallinen kritiikki ei estä kyberavaruuden tutkimista perinteisistä lähtökohdista. Yksinkertaistetuksi valtion liittyminen osaksi kyberavaruutta vaatii vain teknologiset edellytykset, jotka nyky maailmassa ovat kaikille saatavilla. Kaikki maailman suvereenit valtiot toimivat ainakin jossain määrin globaalissa kyberavaruudessa, jopa sulkeutunut Pohjois-Korea.

3.2 Englantilaisen koulukunnan kolme ulottuvuutta

Kaavio 1: Englantilaisen koulukunnan kolme ulottuvuutta (Buzan 2014).

Englantilaisen koulukunnan mukaan kansainvälisessä politiikassa vaikuttaa koko ajan samanaikaisesti kolme eri ulottuvuutta: kansainvälinen järjestelmä, kansainvälinen yhteiskunta ja maailman yhteiskunta.¹ Tämä kolmijako avaa mahdollisuuksia erilaisille kansainvälisten suhteiden kehittymisen skenaarioille. Hobbeslaisessa tai machiavellilaisessa tilanteessa kansainvälinen järjestys on järjestelmä, jossa valtiot taistelevat vallasta. Grotiuslaisen rationalismin kansainvälinen järjestys on yhteiskunta, jossa valtiot pyrkivät yhteistyöhön ja yhteiseloön, ja jopa valtioiden sisäpoliittiseen konvergenssiin, eli samankaltaisten arvojen omaksumiseen. Kantilaisessa vallankumouksellisuudessa valtiot lakkaavat olemasta kansainvälisen politiikan pääasiallisia toimijoita. Kansainvälinen yhteiskunta muuttuu maailman yhteiskunnaksi. (Buzan 2014, 15.)

Martin Wightin ajattelussa vallankumoukselliset uskovat kiihkoisesti maailman yhteiskuntaan ja ajatukseen maailman yhteisestä moraalista. Eri vallankumoukselliset puhuvat koko maailman äänellä, perustui se sitten ajatuksiin universalistisesta uskonnosta tai ideologiasta. Vallankumouksellisia yhdistää ns. lähetystyö, jossa omaa moraalialia ja ajatuksia pyritään levittämään. Uskonnollinen ja totalitaristinen vallankumouksellisuus ovat Wightin mukaan kuin oireita samasta taudista: ajatuksesta maailman yhteiskunnasta. (Wight 1992, 8–10.) Vallankumoukselliset ovat kosmopoliittisia solidaristeja.

Grotiuslaiset rationalistit tunnustavat kansainvälisen anarkian olemassaolon ja pitävät ihmistä lähtökohtaisesti ahneena, mutta rationaalisena. Rationalistit luottavat järkeen. Grotiuslaiset yhdistävät kansainvälisen oikeuden naturalistit ja positivistit; grotiuslaisten rationalistien mukaan kansainvälinen oikeus on yhdistelmä luonnonoikeutta ja kirjallisia sopimuksia. Rationalistien mukaan koska ihminen on rationaalinen toimija, ihmisellä on kyky tuntea luonnonoikeus ja tämän tuomat vastuut ja näin ollen toimimaan tietoisesti – ei pelkän mystisen luonnonoikeuden ohjaamana. (Mt. 13–14.)

Grotiuslaisessa rationalismissa valtiot eivät pyri kuitenkaan rationalistisesti maksimoimaan hyötyjään, vaan Wightin ajattelun mukaan valtiot ennemminkin

¹ Tässä tutkielmassa *international society* kääntyy kansainväliseksi yhteiskunnaksi yhteisön sijaan, sillä kansainvälinen yhteisö on yleiskielinen ilmaisu ja sen vuoksi mahdollisesti hämmentävä ja monimerkityksellinen. Tutkielman kielen yhtenäisyyden vaalimiseksi *world society* on käännetty maailman yhteiskunnaksi.

toimivat kansainvälisen anarkian vallitessa yleensä tiettyjen normien ja sääntöjen mukaan. Valtiot käyttäytyvät siis järkevästi tai kohtuullisesti toisia kohtaan tiettyjen normatiivisten periaatteiden mukaan. (Mt. 13–14.) Grotiuslainen rationalismi edistää kansainvälistä yhteiskuntaa. Kansainvälinen yhteiskunta asettuu kansainvälisen järjestelmän ja maailman yhteiskunnan välimaastoon (Dunne 2013, 144).

Hobbeslaiset tai macchiavellilaiset korostavat kansainvälistä anarkiaa, sotaa ja valtapoliittikkaa. Kansainvälisiin suhteisiin realismiin keksinyt Macchiavelli tulkitsi politiikkaa ilman normatiivista linssiä. Macchiavelli tietoisesti pyrki eroon rationalistien teleologiasta ja vallankumouksellisten kristinuskoon juontuvasta ajattelusta. Realistien ajattelussa vahvin hallitsee ja valtioiden välisiä suhteita määrittää konfliktit. Realistit pohjaavat ajatuksensa empiriaan ja hylkäävät etiikan kysymykset. (Wight 1992, 15–18.)

Realismi on ehkä tunnetuin kansainvälisten suhteiden teoriasuuntaus ja pluralistit yleensä samaistetaan realismiin. Pluralismissa ja realismissa on merkittäviä yhteneväisyyksiä, mutta ne eivät ole toistensa synonyymeja. Pluralistit korostavat esimerkiksi valtaa ja sen tasapainoa ja anarkian hallitsemata kansainvälistä järjestelmää aivan kuin realistit, mutta pluralistit eivät hylkää etiikkaa. Vaikka pluralistien ajattelu pohjautuu Macchiavelliin ja Hobbesiin, pluralisteilla on ajattelussaan normatiivinen ulottuvuus, jota käsitellään kappaleessa 3.3. Englantilaisen koulukunnan jaottelun mukaisesti kuitenkin pluralistit ovat hobbeslaisia tai macchiavellilaisia, sillä pluralistien ajattelu juontuu realismista.

Järjestelmän ja yhteiskunnan välinen jako on keskeinen osa englantilaisen koulukunnan ajattelua. Kansainvälisen järjestelmän ulottuvuus on hobbeslaista realismia, ja sen keskiössä on suvereenien valtioiden välinen valtakamppailu kansainvälisen anarkian vallitessa. Kansainvälinen yhteiskunta taas on grotiuslainen, rationalistinen näkökulma, jonka mukaan valtioita sitovat kansainväliset instituutiot, normit ja säännöt. (Buzan 2001, 476–484.) Maailman yhteiskunnassa yksilöt ovat sen ensisijaisia jäseniä, kun taas kansainvälisessä yhteiskunnassa ja kansainvälisessä järjestelmässä ensisijaisia jäseniä ovat kollektiivit, kuten valtiot. (Buzan 2014, 15.) Buzanin mukaan maailman yhteiskunta perustuisi eri toimijoiden työnjakoon, jossa esimerkiksi yritykset, valtiot ja kansalaiset sopisivat keskenään toistensa tarkoista tehtävistä ja näin jokainen toimija saavuttaisi muiden toimijoiden tunnustaman legitimiymien toimia omalla toiminnan alueellaan ja saisi myös täydet poliittiset oikeudet. Näin myös kansainvälinen oikeus laajennettaisiin

koskemaan yksilöitä ja yrityksiä ja kaikki eri toimijat olisivat tasa-arvoisia toimijoita maailman yhteiskunnassa. Valtioiden ensisijaisuus siis ohitettaisiin vallanjaolla. (Buzan 2004, 203.)

Hedley Bullin mukaan kansainvälinen yhteiskunta oli olemassa kansainvälisessä järjestelmässä kylmän sodan aikana, sillä valtioilla on yhteisiä intressejä, sääntöjä ja instituutioita, joilla on merkitystä. Suurin osa valtioista kunnioitti yleensä tiettyjä kansainvälisen yhteiskunnan sääntöjä, kuten toisen valtion suvereniteettia ja väkivallan käyttöä rajoittavia sääntöjä. Lisäksi suurin osa valtioista osallistui yhteisten instituutioiden toimintaan, kuten diplomatiaan, kansainväliseen oikeuteen ja Yhdistyneisiin kansakuntiin. (Bull 1977, 41.) Tilanne nykyisessä kansainvälisessä politiikassa on muuttunut huomattavasti vuonna 1985 kuolleen Bullin havaintojen jälkeen, mutta yleiset kansainvälisen yhteiskunnan tunnusmerkit ovat kiistämättömästi edelleen havaittavissa.

Usein kansainvälisen yhteiskunnan mahdottomuutta pyritään todistamaan kansainvälisen anarkian olemassaololla. Kansainvälisellä anarkialla tarkoitetaan tässä yhteydessä hallintoa tai suvereenia valtioita sitovan lainsäädännön puuttumista (Bull 1977, 44). Valtiot eroavat yksilöistä siinä mielessä, että niitä ei sido hallintakoneisto. Realistit ovatkin esittäneet, että ilman valtioiden yhteistä auktoriteettia, maailmanhallitusta, ei voi olla kansainvälistä yhteiskuntaa. Tämä argumentti perustuu pitkälti hobbeslaiseen käsitykseen, jonka mukaan yksilöt eivät kykene elämään järjestyksessä ilman yhteistä auktoriteettia (Hobbes 1651, 77–78). Tätä Hobbesin ajatusta on sovellettu kuvaamaan kansainvälistä järjestelmää, jossa yksilöt on korvattu suvereenilla valtioilla.

Bullin mukaan moderni kansainvälinen järjestelmä ei kuitenkaan muistuta täysin Hobbesin luonnontilaa. Hobbesin mukaan luonnontila on kuin sotatila, jossa ei voi olla teollisuutta, maataloutta tai markkinataloutta, sillä yksilöt pyrkivät takaamaan vain oman turvallisuutensa (Bull 1977, 77–78). Tämä ei kuitenkaan päde kansainväliseen järjestelmään, jossa valtiot tekevät yhteistyötä ilman maailmanhallitusta. Valtiot eivät suinkaan käytä kaikkia resurssejaan oman turvallisuutensa takaamiseen, eikä maailmanhallituksen puuttuminen ole este keskinäisriippuvuudelle. Hobbeslaisen näkemyksen merkittävä heikkous on ihmisen käyttäytymisen soveltaminen valtioihin. Ryhmä ihmisiä pystyy suojaamaan itseään hyökkäyksiltä aivan eri tavalla kuin yksilöt.

Yksilöt ovat paljon haavoittuvaisemmassa asemassa kuin valtiot, jotka pystyvät muun muassa käymään sotia ja taistelemaan olemassaolostaan. Hobbesin mukaan heikoimmallakin yksilöllä on kyky tappaa vahvin, mutta tämä ei ole pätenyt koskaan kansainvälisessä yhteiskunnassa: Kansainvälisessä yhteiskunnassa valtiot ovat resursseiltaan hyvin erilaisia, eivätkä heikommat valtiot pysty päihittämään vahvempiaan. (Mt. 44–47.)

Heikkojen ja vahvojen valtioiden suhde kyberavaruudessa ei ole yhtä suoraviivainen. Jopa yksittäinen henkilö pystyy aiheuttamaan mittavia tuhoja palvelunestohyökkäyksillä. Tästä huolimatta valtioiden teknologinen ja taloudellinen kyky on merkittävä tekijä kyberavaruudessa. Monet valtiot ovat alkaneet jo luomaan kyberpelotetta, jonka on tarkoituksena toimia nimensä mukaisesti pelotteena. Valtioiden kykyä kyberavaruudessa on vaikea mitata, eikä tässä tutkimuksessa ole olennaista etsiä mittareita valtioiden todellisesta voimasta kyberavaruudessa. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa nojataan perinteiseen Bullin muodostamaan lähtökohtaan, jossa suurvallat nähdään vahvempina toimijoina kyberavaruudessa.

3.3 Solidarismi ja pluralismi

Englantilaisen koulukunnan ajattelussa laajalti hyväksytään kansainvälisen yhteiskunnan olemassaolo, mutta sen keskuudessa käydään jatkuvaa keskustelua yhteisön luonteesta. Kylmän sodan jälkeen koulukunnan normatiivinen keskustelu jakautui kahtia: solidaristiseen ja pluralistiseen (Dunne 2013, 142).

Solidaristisen näkökulman mukaan kaikkien valtioiden toimet toisten valtioiden kanssa ovat sidoksissa niiden luoman yhteisön sääntöihin ja instituutioihin Toisin kuin pluralistinen näkemys, solidaristit korostavat, että valtioiden toimintaa ohjaa myös laki ja moraaliset periaatteet. (Bull 1977, 23–26.)

Pluralistit ovat valtiokeskeisiä, ja pitävät kansainvälistä lakia positiivisena lakina eli tosin sanoen vain valtioiden säätämänä lakina. Heidän mukaansa valtiot ovat *de facto* kansainvälisen yhteisön dominoiva yksikkö, ja valtion suvereniteetti tarkoittaa käytännössä oikeudellista ja poliittista suvereniteettiä. Pluralismi, kuten realismi, kokee kansainvälisen yhteiskunnan hyvin rajoitettuna ja minimalistisena, jossa valtiot tekevät yhteistyötä vain sen verran, mitä niiden täytyy selvitäkseen kansainvälisen anarkian

vallitessa. Kansainvälisen yhteiskunnan sopimat asiat ovat pluralistien mielestä lähinnä valtioiden suvereeniuden tunnustaminen, diplomatian säännöt ja intervention kiellon periaatteen edistäminen. (Buzan 2004, 46–47.)

Pluralistisessa kansainvälisessä yhteiskunnassa kansainvälisten instituutioiden tehtävänä on edistää valtioiden vapautta ja kansainvälistä järjestystä. Tiettyjä yhteisiä toimintatapoja noudatetaan, koska niiden noudattaminen ei vaadi suuria uhrauksia, mutta niiden tuomat kollektiiviset hyödyt ovat valtavia – kuten esimerkiksi diplomaattien ja muiden virallisten valtioiden edustajien erityiskohtelu. (Dunne 2013, 141.)

Pluralistisen politiikan solidaristisesta se, ettei pluralismi ei vaadi suuria muutoksia valtion rooliin kansainvälisessä järjestelmässä. Pluralistinen ajattelu toimii hyvin pitkälti realistisen, eli valtioiden egoistisen, suvereniteettia korostavan ja itsekkään, logiikan mukaan. Se ei tarkoita, etteikö mitään valtioiden välisiä sääntöjä voitaisi laatia. Pluralistinen toimija varmasti haluaa sopia joitakin perustavanlaatuisia sopimuksia, jotka edistävät sen omia intressejä ja selviytymistä. Pluralistisessa kansainvälisessä järjestyksessä säännöt lähinnä määrittävät ja takaavat valtioiden yhteisen olemassaolon. (Mt. 143.) Vaikka pluralismi usein liitetään realismiin, se kuitenkin pitää kansainvälisen kanssakäymisen tavoitetta erilaisena kuin realismi. Realismi tähtää selviytymiseen, kun taas pluralismi rauhanomaiseen yhteiseen olemassaoloon. (Buzan 2014, 90.)

Pluralismi pitää kansainvälisten yhteiskunnan jaettuja normeja, sääntöjä ja instituutioita suhteellisen rajallisina ja pitää kansainvälisen yhteiskunnan pääasiallisena tavoitteena luoda olosuhteet järjestelmälliselle yhteiselolle. Pluralismi ei täysin sivuuta yhteisiä globaaleja ongelmia ja niiden ratkaisemiseksi luotua yhteistyötä. Pluralistit ovat kuitenkin valikoivampia siitä, millaisia ongelmia kansainvälinen yhteiskunta pystyy ratkaisemaan. Tällaisia ongelmia ovat eksistentiaaliset ongelmat, kuten ympäristöongelmat. Pluralismi on nationalistista ja antaa valtioille poliittisen painoarvon ennen yksilöitä. (Mt. 90.)

Pluralistinen ajattelu jättää tilaa myös ihmiskunnalle ja etiikalle. Jacksonin mukaan moderni kansainvälinen yhteiskunta mukailee normatiivista pluralismia, joka on hänen sanojansa mukaillen ihmisten tavallisin ja parhaiten artikuloitu tapa olla olemassa tällä

yhteisellä planeetalla, ilman jatkuvia sotia, sortoa ja konflikteja. Kansallisen lainsäädännön suvereenius toteutuu valtion itsemääräämisoikeuden kautta: se mahdollistaa arvojen määrittelyn siirtymisen paikallisille ihmisille, jotka ovat poliittisessa vastuussa näiden arvojen luomisesta ja suojelemisesta. Paikalliset ihmiset ovat ainoita legitiimejä toimijoita päättämään millaiset arvot ovat parhaita ja miten meidän tulisi elää elämäämme yhdessä. (Jackson 2003, 181.)

Pluralismi ei perustu yhdelle ajatukselle hyvästä, vaan puolustaa etiikan monimuotoisuutta erilaisten yhteiskuntien välillä. Pluralismin normatiivinen näkökulma on ylläpitää monimuotoista kansainvälistä yhteiskuntaa vastuullisesti ja välttää epäsuvaitsevaisia universalistisia ideologioita, jotka voivat johtaa konflikteihin. Tähän perustuu pluralistien varautunut suhtautuminen esimerkiksi liberaaleihin, universaaleihin ihmisoikeuksiin. Pluralismi on konservatiivinen näkökulma, joka painottaa kulttuurillista ja poliittista monimuotoisuutta. Pluralismi pyrkii välttämään kansainvälisen epäjärjestyksen ja kaaoksen, jollainen voi seurata esimerkiksi valtioiden olemassaolon puuttumisesta tai liiallisista valtioiden välisistä konflikteista, joilla tavoitellaan valtaa tai universalistista ideologiaa. (Buzan 2014, 91.)

Solidarismi on samanaikaisesti normatiivista ja empiiristä: se ottaa kantaa siihen, miten valtioiden tulisi toimia ja miten valtiot todellisuudessa toimivat (Mt. 121). Solidaristien ajattelu pohjautuu kosmopoliittisiin arvoihin. Solidaristit kokevat, että kansainvälisellä yhteiskunnalla on mahdollisuus kehittyä paljon kattavammaksi, kuin mitä pluralistit ajattelevat. Kansainvälinen yhteiskunta voisi solidaristien mukaan jakaa yhteiset normit, säännöt ja instituutiot, jotka edesauttaisivat valtioiden välistä yhteistyötä sellaisissa asioissa kuten voimankäytössä ja ihmisoikeuksissa. Solidarismi keskittyy jaettujen moraalisten normien mahdollisuuteen. Solidaristien ajattelu on normatiivista, sillä se ottaa kantaa, miten valtioiden kuuluisi toimia ja millaisia normeja pitäisi kansainvälisessä yhteiskunnassa olla. Solidaristinen ajattelu on empiiristä, eli toisin sanoen se ottaa huomioon, mitä valtiot todellisuudessa tekevät ja mistä normeista on tulossa osa kansainvälistä yhteiskuntaa. (Buzan 2004, 47–48.)

Mikä erottaa solidarismin pluralismista? Buzan tiivistää eron kahteen solidaristiseen kehityskulkuun:

- 1) valtiot hylkäävät erilaisuuden ja eksklusiivisuuden tavoittelun niiden pääasiallisena tehtävänä ja pyrkivät samankaltaistumaan toistensa kanssa. Valtioiden sisäisten yhteiskuntien samanlaisuus korreloi usein solidaarisuuden kanssa.
- 2) valtiot hyväksyvät yhteisiä arvoja, jotka tähtäävät muuhunkin kuin olemassaoloon ja selviytymiseen, ja koordinoivat politiikkojansa, käyttäytyvät kollektiivisesti ja luovat normeja, sääntöjä ja instituutioita ja uudelleenmäärittävä valtioiden välisiä instituutioita. (Buzan 2014, 146–147.)

Solidarismiin siirtyminen vaatii valtioilta siirtymistä yli pelkästä toisten valtioiden suvereniteetin tunnustamisesta. Konvergenssia voi syntyä, kun valtiot pyrkivät samankaltaistamaan sisäpolitiikkaansa. Mahdollisuuksia ovat esimerkiksi kantilainen liberaalidemokratioiden muodostama yhteisö, mutta on hyvä pitää mielessä ei-liberaalit vaihtoehdot, kuten esimerkiksi teokratioiden muodostama solidaristinen yhteisö. Perinteisesti solidarismi on painottanut ihmisoikeuksia, mutta pelkkä ihmisoikeusnäkökulma on liian kapea tapa määrittää solidarismi. Solidarismi vaatii syvempää ”me-henkeä”, tietoista yhteistyötä ja yhteisen identiteetin rakentamista samankaltaistensa kanssa. Tämän tyyppisen konvergenssin myötä valtiot alkavat muistuttaa yhteiskuntaa. (Mt. 147–148.)

Kyberavaruuden hallinnassa on varmasti löydettävissä perinteistä ajattelua solidarismista ja pluralismista, sillä kyberavaruuden hallinnalla on internetin luomien globaalien verkostojen vuoksi aina kansainvälisiä ulottuvuuksia. Eritoten kyberavaruuden hallinnassa tehdään jatkuvasti rajanvetoa ihmisoikeuksien ja valtioiden oikeuksien välillä.

3.4 Valtiokeskeinen ja kosmopoliittinen solidarismi

Solidarismi voidaan jakaa kahteen: valtiokeskeiseen solidarismiin ja kosmopoliittiseen solidarismiin. Valtiokeskeisen solidarismien mukaan valtiot voivat siirtyä pelkästä yhteisestä olemassaolosta kohti kollektiivisesti jaettuja normeja, sääntöjä ja instituutioita. Valtiokeskeisen solidarismien ytimessä on yhteisten etujen tavoittelu, yhteistyö ja jaettujen normien hyväksyminen. Valtiokeskeiseen solidarismiin voi myös liittyä konvergenssi, kuten esimerkiksi EU:n kaltainen alueellinen integraatio. Valtion

suvereniteetti ei ole muuttumaton luonnonlaki, vaan jatkuvasti neuvoteltavissa ja uudelleenmääriteltävissä oleva. Valtiokeskeisessä solidarismissa valtiot voivat jopa neuvotella yleismaailmallisia normeja ja sääntöjä, kuten esimerkiksi universaalit ihmisoikeudet. (Buzan 2014, 118.) Valtiokeskeinen solidarismi tavoittelee kansainvälistä yhteiskuntaa.

Koska valtiokeskeinen solidarismi ei tulkitse valtion suvereniteettia essentialistisena luonnonlakina, se ei myöskään kannata varauksettomasti intervention kieltoa tai suvereniteetin ensisijaisuutta esimerkiksi ihmisoikeuksiin. Englantilaisen koulukunnan merkittäviin teoreetikoihin kuuluva Wheeler on liittännyt suvereniteetin myös vastuuseen ja näkee valtion ensisijaisena tehtävä tuottaa hyvinvointia ja turvallisuutta kansalaisilleen. Wheelerin mukaan solidaristit ja pluralistit ovat yhtä mieltä siitä, että valtioiden tehtävänä on suojella omia kansalaisiaan ja heidän hyvinvointiaan, mutta solidaristisen näkemyksen mukaan myöskään toisten valtioiden kansalaisten ihmisoikeuksia tule uhrata omien suppeiden taloudellisten tai poliittisten intressien vuoksi (Wheeler 2000, 49–50). Toisin sanoen omien kansalaisten edun ajaminen ei ole oikeutettua muiden ihmisoikeuksien kustannuksella.

Kosmopoliittinen solidarismi nojaa käsitykseen ihmiskunnan ensisijaisuudesta. Ihmiskunta muodostaa moraalisen, kaikki maailman ihmiset kattavan subjektin, joka on aina ensisijainen suhteessa valtioiden säätämään kansainväliseen oikeuteen. Ihmiskunnan ei tarvitse olla empiirisesti määritelty ja olemassa, vaan argumentti on ensisijaisesti moraalinen: Kosmopoliittinen solidarismi ei tarjoa käytännöllistä poliittista ohjelmaa, vaan ennen kaikkea moraalisia periaatteita kansainvälisen yhteiskunnan järjestämiseksi. Kosmopoliittisilla arvoilla pyritään ohjaamaan valtioita oikeudenmukaisuuteen ja progressiivisuuteen. (Buzan 2014, 118–119.) Kosmopoliittisen solidarismin seurauksena olisi maailman yhteiskunta.

Maailman yhteiskunnan keskiössä on historiallisesti erityisesti ihmisoikeudet. Esimerkkinä maailman yhteiskunnan kehityksestä voidaan pitää kansainvälisen humanitaarisen oikeuden kehitystä. YK:n peruskirja oli merkittävä askel kohti maailman yhteiskuntaa, sillä sen kautta valtiot sitoutuivat kunnioittamaan monia universaaleja ihmisoikeuksia. (Dunne 2013, 146.)

Solidarismi-pluralismi jakoa ei ole mielekästä käyttää täysin toisiaan poissulkevinä. Kansainvälisen yhteiskunnan tilaa ei voida luokitella täysin solidaristiseksi tai pluralistiseksi. Pluralismi ja solidarismi ovat ennen kaikkea käsityksiä solidaarisuuden määrästä tai solidaarisuuden potentiaalista vallitsevassa kansainvälisessä yhteiskunnassa. Solidarismi-pluralismi voidaan ymmärtää ennemminkin janana, jonka toisessa päässä on solidarismi ja toisessa pluralismi. (Buzan 2004, 45–62.)

Weinertin mukaan debatti toisensa poissulkevien solidarismin ja pluralismin välillä on ajautunut umpikujaan ja paluu Bullin alkuperäiseen määritelmään solidarismin mahdollisuudesta ja potentiaalista tekee jaottelusta edelleen mielekkään soveltaa. Weinert painottaa, että makrotason analyysistä on hyvä siirtyä kohti pienempiä mikrotason tarkasteluja. Solidarististen ja pluralististen piirteiden tunnistaminen – koko kansainvälistä yhteiskuntaa – pienemmissä analyysin kohteissa voi hyvin paljastaa merkittäviä jakolinjoja, joista voidaan päätellä kansainvälisten yhteiskunnan tulevaisuuden kehitystä. Analyttisesti soveltamalla pluralismia ja solidarismia mikrotasolla voidaan havaita ristiriitaisuuksia ja epävarmuuksia käsitteiden sisällä, jotka viestivät käsitteiden merkitysten jatkuvasta neuvottelusta. (Weinert 2011.)

Tässä tutkimuksessa solidarismia ja pluralismia käsitellään juuri Weinertin, Bullin ja Buzanin näkemysten mukaisena janana. Kyberavaruus tuskin on täysin pluralistinen tai täysin solidaristinen, sillä kansainvälistä yhteiskuntaa ei voida nimittää täysin pluralistiseksi tai solidaristiseksi.

Seuraavaksi esitellään, miten solidarismi-pluralismi-debattia voidaan soveltaa kyberavaruuteen. Kyberavaruus muodostaa yhden erittäin laajan kansainvälispoliittisen tilan, jolla on joka vuosi kasvava merkitys kaikkien maailman ihmisten jokapäiväiseen elämään. Tässä tutkimuksessa ajatusta globaalista, avoimesta ja vapaasta internetistä, joka ei tunne kansallisia rajoja ja jota hallitaan verkostomaisesti, käsitellään solidaristisena näkemysnä kyberavaruudesta. Suljettu ja valtiojohtoinen, tiukasti maantieteellisten rajojen mukaan määritelty kyberavaruus, on taas pluralistinen näkemys kyberavaruudesta.

4. Englantilaisen koulukunnan ajattelun soveltaminen uudella kansainvälisten suhteiden ulottuvuudella

Englantilainen koulukunta tarjoaa perinteisen teoriansa vuoksi helpon yrityksen kuvata kyberavaruuden kansainvälistä järjestystä ja sen luonteesta käytävää keskustelua. Englantilaisen koulukunnan ajattelu on nauttinut suurta suosiota pitkään ja se perustaa ideansa yli kaksi sataa vuotta vanhaan ideaan kansainvälisestä järjestyksestä, jonka muodostavat suvereenit valtiot (Keene 2002, 10–11). Voidaan hyvin kyseenalaistaa, onko kyberavaruutta mielekästä tutkia 1800-luvulla kehitetyn käsitteen, *Staatensystemin* kautta, johon myös englantilainen koulukunta pohjimmiltaan nojaa. Kyberavaruus kuuluu ajankohtaiseen valtioiden väliseen kansainväliseen keskusteluun ja ensisijaisesti valtiot ovat pyrkineet viime vuosina löytämään keinoja kyberavaruuden vakauden ja turvallisuuden takaamiseksi. Vaikka kyberavaruus ei ehkä ole valtiokeskeinen politiikan tila, tämän tutkimuksen aineisto koostuu valtiollisista dokumenteista ja valtioiden käymästä dialogista. Tämä luo hyvän perusteen käsitellä kyberavaruutta valtiolähtöisesti ja osana kansallisvaltioiden muodostamaa kansainvälistä järjestelmää.

Suvereniteetti on näkymätöntä, mutta valtioiden rajat ovat maantieteellisesti määriteltyjä ja siksi yksinkertaisia ymmärtää. Valtion rajat muodostavat merkittävän osan suvereniteettia, sillä rajat määrittelevät suvereenin toimivallan rajat. Kun data ja ihmiset liikkuvat internetissä, ei valtioiden rajoilla kysyä passeja samaan tapaan kuin fyysisessä rajanylitystilanteessa. Kuka vain voi toimia toisen valtion alueella toisesta valtiosta käsin ja suorittaa esimerkiksi informaatio- ja palvelunestohyökkäyksiä sairaaloihin. Fyysisessä maailmassa terrorismia tai vakoilua harjoittava toisen valtion edustaja voitaisiin vangita, mutta kyberavaruudessa siihen on harvoin mahdollisuutta. Seuraavaksi tarkastellaan, miten YK:ssa ja tutkimuskirjallisuudessa käsitellyt kyberavaruuden hallinnan malleja voidaan soveltaa englantilaisen koulukunnan ajatteluun solidarismista ja pluralismista.

4.2 Monitoimijamalli ja solidarismi

Monitoimijamalli on tällä hetkellä yleisesti käytössä oleva kansainvälinen internetin hallinnan malli. Se on löyhästi käytetty määritelmä hajautetulle hallinnalle, jossa

valtioiden hallitukset, kansainväliset järjestöt, kansalaisyhteiskunta, yksilöt ja yksityiset yritykset hallitsevat yhdessä internetiä. (Mueller 2017, 63–64.)

WGIG:n raportti piirtää hyvin pitkälti kuvan nykymuotoisesta monitoimijamallista ja sitä määrittävistä ominaisuuksista. Sen keskiössä on kaikkien relevanttien toimijoiden osallistamisesta hallintaan. Raportti erittelee hallitusten, yksityissektorin ja kansalaisyhteiskunnan vastuut. Hallituksen vastuulle kuuluu muun muassa internetiin liittyvän lainsäädännön ja toimintatapojen valmistelun, toimeenpanon ja koordinoinnin, informaatioteknologisille innovaatioille suotuisan toimintaympäristön, kansainvälisten sopimusten tekemisen, parhaiden käytäntöjen kehittämisen, teknologian tutkimuksen ja kehitystyön edistämisen, kyberrikollisuuden torjunnan, IT-palvelujen saatavuuden parantamisen, kansainvälisen ja alueellisen yhteistyön edistämisen ja kiistojen ratkaisun. (WGIG 2005.)

Yksityisen sektorin tulisi raportin mukaan kehittää muun muassa teollisuuden sisäistä sääntelyä (*self-regulation*), parhaita käytäntöjä, politiikkaehdotuksia, suosituksia, ohjeita ja työkaluja päättäjille ja muille osallisille, tutkimus- ja kehitystyötä, innovaatioita ja osallisuutta lainsäädäntöön valtiollisella ja kansainvälisellä tasolla. (Mt. 2005)

Kansalaisyhteiskunnan rooliksi raportti erittelee hyvin kunnianhimoisia tavoitteita, kuten esimerkiksi yleisen tietoisuuden parantaminen (tekniset tiedot ja taidot), yleisen edun edistäminen, verkostojen luominen, kansalaisten osallistaminen demokraattisiin prosesseihin ja politiikkaan, marginalisoitujen ryhmien aseman edistäminen, tutkimus ja kehitystyö, poliittisten ja taloudellisten voimien vastuullisuuden lisääminen, sosiaalisen vastuun ja hyvän hallinnon edistäminen ja ihmisoikeuksiin, kestävään kehitykseen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen perustuvien tulevaisuudenkuvien luomiseen informaatioyhteiskunnasta. (Mt. 2005)

Raportissa eritellään tiettyjä ehtoja hyvälle internetin hallinnalle: yhdelläkään yksittäisellä hallituksella ei saa olla yliverstaista asemaa kansainvälisessä internetin hallinnassa; internetin hallintaa valvovien organisaatioiden tulee olla monenvälisiä, läpinäkyviä ja demokraattisia; niiden toimintaan täytyy osallistua kaikki relevantit hallitukset, yksityinen sektori, kansainväliset järjestöt ja kansalaisyhteiskunta. (Mt. 2005)

Monitoimijamalli rakentuu varsin solidarististen ajatusten varaan: monitoimijamalli pyrkii edistämään ihmisoikeuksia, demokratiaa, kestäväää kehitystä ja yhteistä – universaalia – etua. Monitoimijamallissa korostuu paljon solidaristisia piirteitä: se painottaa ihmisoikeuksia ja ei-valtiollisia toimijoita. Monitoimijamallin tavoitteena on valjastaa kyberavaruus globaalien ongelmien ratkaisemiseen, edistämään demokratiaa ja eri toimijoiden inklusiivisuutta. Kyberavaruuden hallinta perustuu siis yhteisten ja jaettujen normien ja tavoitteiden saavuttamiseen. Solidaristisia, jopa maailman yhteisöön tähtääviä, piirteitä ovat myös yksityisten yritysten, kansalaisten ja tutkimusyhteisön sisällyttäminen hallinnan mekanismien, eli ts. lainsäädännön ja toimintatapojen, kehittämiseen, ja ei-valtiollisten toimijoiden vastuulle annettavat tehtävät. Monitoimijamalli edistää rauhaa tunnistamalla yhteisiä intressejä ja korostamalla yhteistyötä kaikkien relevanttien toimijoiden kesken.

Monitoimijamalli on erityisesti kehittyneissä maissa hyväksytty internetin hallinnan malli. Yhdysvallat sitoutuu kyberstrategiassaan edistämään monitoimijamallia (Yhdysvallat 2018). EU ilmaisee kyberstrategiassaan kannattavansa monitoimijamallia: EU:n mukaan kaikilla relevanteilla toimijoilla – kuten julkisella ja yksityisellä sektorilla ja yksilöillä – on jaettu vastuu kyberturvallisuudessa. (EU 2013, 4.)

Milton L. Mueller (2010, 264–266) kritisoi monitoimijamallia sen epämääräisyydestä. Monitoimijamallista on Muellerin mukaan tulossa uusi opinkappale, joka ei kuitenkaan sisällä mitään konkreettisia toimintaohjeita. Monitoimijamallin keskittyessä lähinnä representaatioon, suurvallat pystyvät poimimaan rusinat pullasta ja tekemään yhteistyötä valitsemiensa tahojen kanssa ja sulkemaan epätoivotut tahot päätöksenteon ulkopuolelle. Mueller muistuttaa, etteivät valtiot ole keskenään tasa-arvoisia toimijoita. Mueller peräänkuuluttaa globaalilla tasolla selkeämpiä kehyksiä hallinnalle.

Raymondin & Smithin (2013) mukaan kaikkien relevanttien toimijoiden osallistaminen ei automaattisesti johda hyvään hallintoon. Yksityisten yritysten ja kansalaisjärjestöjen osallistaminen hallintoon ei ole mitenkään erityistä. Finanssimarkkinoilla, konfliktienratkaisussa ja kehitysavussa osallistetaan aktiivisesti esimerkiksi kansalaisjärjestöjä. Raymond & Smith pitävät vuoden 2008 finanssikriisiä osoituksena siitä, miten tietty sektori epäonnistuu täysin sääntelemään omaa toimintaansa.

Monitoimijamallin sisään mahtuu hyvin paljon erilaisia hallinnan malleja. Esimerkiksi Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) on esimerkki hyvin strukturoidusta järjestöstä, jonka hallituksessa istuu eri sektoreiden edustajia. Internet Engineering Task Force (IETF) on taas hyvin erilainen hallinnan organisaatio. Sillä ei ole virallisia jäseniä ja sen päätökset mukailevat hyvin pitkälti asiantuntijoiden näkemyksiä. IETF:n prosesseihin osallistuvat ennemminkin yksityiset henkilöt, kuin organisaatiot. (Raymond & Smith 2013, 8.) Monitoimijamalli kuitenkin perustuu ajatukseen vallanjaosta eri toimijoiden kesken.

Yksityisten yritysten kyky säännellä omia palvelujaan on vähintään kyseenalainen. Joseph Stiglitz kritisoi erityisesti ajatusta ideoiden markkinapaikasta. Hänen näkemyksensä mukaan internetin luvattiin olevan vapaa ja avoin ajatusten markkinapaikka ilman välikäsiä. Stiglitzin mukaan nykyiset ideoiden markkinat eivät ole mitään näistä, sillä varakkaat ihmiset pystyvät ostamaan omille ajatuksilleen enemmän näkyvyyttä. Internetissä ei myöskään voi olla varma kuka tietoa levittää ja millaisin aikein. (Stiglitz 2020.)

NATOn tekemän tutkimuksen mukaan yksityiset sosiaalisen median yritykset ovat epäonnistuneet kitkemään disinformaatiota. NATO tutki Twitteriä, Facebookia, YouTubea ja Instagramia, ja löysi merkittäviä puutteita jokaisen alustan itsesääntelyssä. Tutkimuksen mukaan disinformaation määrä on kasvussa, sillä siihen käytetään jatkuvasti enemmän rahaa, vaikka sen levittäminen ei ole vaikeutunut tai kallistunut mitenkään merkittävästi. (NATO Strategic Communications Centre of Excellence 2019.)

4.3 Valtiojohtoinen kyberhallinta ja pluralismi

Valtiojohtoinen internetin hallinta ei anna painoarvoa samalla tavalla muille toimijoille, kuin monitoimijamalli. Valtio on keskeinen sääntelijä, jonka vallan alle kuuluu niin kansalaisyhteiskunta ja yksityinen sektori. Valtio myös hoitaa kansainvälisen sääntelyn muodostamista ja valvontaa. Valtiojohtoista kyberhallintaa ei olla määritelty kansainvälisen politiikan tutkimuskirjallisuudessa, mutta esimerkkejä kyberhallinnasta, jossa valta pyritään keskittämään valtion hallitukselle, ovat esimerkiksi Kiinan mahtava palomuri ja Venäjän suvereeni internet (kts. Feng ja Mueller 2014 & Deibert 2015). Tässä kappaleessa hahmotellaan lyhyesti valtiojohtoisen kyberhallinnan peruspiirteet. Valtiojohtoinen kyberhallinta toimii tutkimuksessa vastinparina monitoimijamallille.

Valtiojohtoinen kyberhallinta on monitoimijamallia pluralistisempaa, sillä se pitää valtiota ensisijaisena toimijana ja suhtautuu nyrpeästi globaaliin, länsimaiden edistämään vapaaseen ja avoimeen internetiin, jota hallitaan verkostomaisesti yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Vaikka informaation vapaa liikkuvuus ja valtion vähäinen puuttuminen kyberavaruuteen monen ajattelussa määrittääkin internetiä, ovat monet autoritaariset valtiot valinneet toisen tien internetin kehityksessä. Kyberturvallisuus on nykyään keskeinen osa valtion turvallisuutta. Kyberturvallisuudella viitataan valtion kykyyn suojella itseään ja instituutioitaan vakoilulta, rikollisuudelta ja muilta vahinkoa aiheuttavilta kyberuhkilta (Choucri 2011, 39). Venäjä on pyrkinyt edistämään globaalisti internetiä, joka ottaisi huomioon suvereenien kansallisvaltioiden rajat, lainsäädännön ja kulttuurin ja painottamaan eritoten turvallisuutta ja vakautta. Perustavanlaatuisina periaatteina toimivat suvereniteetin tunnustaminen ja intervention kieltö. (Nocetti 2015.)

Valtiojohtoista kyberhallintaa edistävien toimijoiden keskeiset tavoitteet ovat Bullin (1977) määrittelemät kansainvälisen järjestyksen eksistentiaaliset rakennuspalikat: turvallisuus ja yhteisen olemassaolon takaaminen. Tällaisessa kyberavaruudessa tunnustetaan kyberavaruus osaksi valtioiden suvereniteettia kuin maantieteellisenä tilana ja sovitaan minimaaliset säännöt kansainvälisesti, jotta valtiot voivat keskittyä muuhunkin kuin kyberhyökkäysten uhkiin. Toisten valtioiden suvereniteetin kunnioittamisen ja positiivisen kansainvälisen oikeuden jälkeen valtiot saavat käsitellä kyberavaruutta oman valtionsa sisällä ja kansallisessa lainsäädännössä juuri niin kuin parhaaksi näkevät. Joitakin kyberavaruuden olemassaolon mahdollistavia toimintoja, kuten kriittisen internetinfrastruktuurin, hallintaa voidaan pluralistisessa kyberavaruudessa hoitaa kansainvälisesti. Poliittiseksi ja kulttuurilliseksi tulkitut päätökset jäävät kuitenkin vankasti kansallisen tason päätöksiksi, aivan kuten kansainvälisen pluralismin mukaan muutkin sisäpoliittiset päätökset (Jackson 2003, 178–179).

Globaalin internetin yhtenäisenä pitävä liima on internet protokollat, kuten IPv4 ja IPv6 IP-osoiteprotokollat ja HTTP hypertekstin tiedonsiirtoprotokolla. Internetin standardisoinnista on ollut vastuussa jo 1960-luvulta Internet Engineering Task Force (IETF), jota esimerkiksi Kiina, Venäjä ja Intia pitävät Yhdysvaltojen dominoimana

avoimen osallistumisen mahdollisuudesta huolimatta. IETF toimii monitoimijamallin mukaisesti ja sisällyttää päätöksenteon prosesseihin kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin edustajia ja asiantuntijoita. IETF pyrkii läpinäkyvään päätöksentekoon ilman hierarkioita. Muun muassa Intia on ehdottanut IETF:n alistamista tai korvaamista YK:n instituutiolle ja samankaltaisia ajatuksia on myös Venäjällä ja Kiinalla. Tämänkaltaisten aloitteiden on pelätty rikkovan tulevaisuudessa globaalin internetin yhteensopivuuden. Globaalin standardisoinnin ja yhteensopivuuden pirstaloitumista kutsutaan internetin balkanisoitumiseksi. (Hill 2012.)

Muellerin mukaan vallitseva diskurssi 2010-luvulla on maalannut uhkakuvia internetin pirstaloitumisesta. Internet ei kuitenkaan ole hänen mielestään pirstaloitumassa, vaikka keskustelu internetin hallinnasta on entistä kiihkeämpää. Vastakkainasettelu suljetun ja avoimen internetin välillä on liian yksinkertainen: globaalin internetin yhteensopivuuden ja verkostojen tuomat taloudelliset edut ovat aina ylittäneet ja tulevat aina ylittämään teknisen pirstaloitumisen tuomat mahdolliset poliittiset edut. Poliittiset ja kaupalliset toimijat pyrkivät kyllä rajoittamaan ja hallitsemaan informaatioteknologiaa, mutta samanaikaisesti monet toimijat käyttävät tismalleen samoja työkaluja täysin legitiimeihin tarkoituksiin. Pirstaloitumis- ja balkanisaatiokeskustelu hämärtää sitä, mistä on oikeasti kyse: valtioiden pyrkimyksistä alistaa internet valtiolliselle lainsäädännölle. Nämä aikeet kytkeytyvät paljon laajempiin kansainvälis- ja geopolitiittisiin tavoitteisiin ja valtataisteluihin. (Mueller 2017, 7–10.)

Mueller puhuu internetin järjestämisestä (*alignment*), joka tarkoittaa kyberulottuvuuden alistamista valtiollisille lainsäädännöille. Järjestämisen tarkoitus on luoda kyberavaruuteen kansallisvaltioiden valtarakenteita ja tukahduttaa internetin luomat globaalit informaatiovirrat. Valtioilla on aina ollut mahdollisuus irtautua globaalista internetistä, kuten esimerkiksi Pohjois-Korea on tehnyt. Pohjois-Korean sisällä käytetään maansisäistä intranetiä ja globaaliin internetiin pääsy on sallittu vain harvalle. Kiina taas on onnistunut rakentamaan internetin, joka on tiukasti sensuroitu ja palvelee maan poliittisen johdon tavoitteita. Muellerin painottamat taloudelliset ja verkostohyödyt kuitenkin jarruttavat autoritaaristen valtioiden irrottautumista globaalista internetistä. Sensuuri, maantieteellinen blokkaukset tai massavalvonta eivät kuitenkaan ole pirstaloitumista, vaan jo kauan sitten globaaliin internetiin sisäistettyjä ominaisuuksia (Mueller 2017, 14–30). Suuri kysymys on, miten näitä globaaleja

informaatiovirtoja hallitsevia työkaluja tullaan tulevaisuudessa soveltamaan. Suurempi siirtyminen esimerkiksi maantieteelliseen blokkaukseen johtaisi pluralistisempaan suuntaan, kun kyberavaruus järjestettäisiin ensisijaisesti valtiotasolla ja samalla rajoitettaisiin kyberavaruuden globaalia luonnetta. Maantieteellinen blokkaukset voi käytännössä estää esimerkiksi Yhdysvalloissa internetiä käyttävän henkilön pääsyn Venäjällä fyysisesti sijaitsevalle sivustolle.

Snowdenin vuotojen jälkeen valtiot ovat järjestäneet kyberavaruutta uudelleen luomalla kansallista lainsäädäntöä, kuten esimerkiksi velvoittamaan yksityiset yritykset säilyttämään niiden keräämä data ja internet liikenteen reitittimet valtion rajojen sisällä. Nämä toimet liitetään usein valtion suvereniteettiin puhumalla data suvereniteetista, teknologisesta suvereniteetista ynnä muista vastaavista termeistä. Muellerin mukaan uudet valtiolliset lainsäädännöt eivät kuitenkaan tarkoita internetin pirstaloitumista, vaan sen järjestämistä kansallisvaltioiden lainsäädännön mukaiseksi. (Mt. 13–14.)

Valtiojohtoisen kyberhallinnan tavoitteeksi voidaan siis asettaa Muellerin esittelemä teesi globaalien kyberavaruuden alistamisesta kansalliselle lainsäädännölle. Tämä on pluralistinen näkökulma: valtioiden tulisi olla pääasiallisia toimijoita kyberavaruudessa – ei yksilöiden, yksityisten yritysten tai kansalaisjärjestöjen. Valtion tulisi hallita siis omien rajojensa sisäistä tietoliikennettä niin kuin se kansallisessa lainsäädännössään säätää, eikä ulkopuolisilla valtioilla tulisi olla oikeutta puuttua tähän. Kyberavaruus nähdään maantieteellisten rajojen jatkeena ja osana valtiota. Ei ole olemassa ihmiskuntaa yhdistävää moraalista ja intressiä, jonka mukaan kyberavaruus tulisi järjestää globaalisti, vaan jokainen valtio tekee niin, kuin parhaaksi katsoo.

4.3.1 RuNetin kehitys kohti valtiojohtoista kyberavaruutta

Edistääkö Venäjä valtiojohtoista internetiä? Ainakin se haluaa valtion kontrollin kyberavaruuden keskiöön. Juha Kukkola (2020) jaottelee väitöskirjassaan Neuvostoliiton jälkeisen Venäjän internetipolitiikan kehityksen liberaalista, vapaasta ja avoimesta internetistä kohti suvereenia RuNetia neljään ajanjaksoon.

Ensimmäinen ajanjakso, vuodet 1991–1997, oli vapaan ja avoimen internetin aikaa. Valtiojohtolla ei ollut resursseja ja suurta mielenkiintoa säännellä tiukasti informaatiota kyberavaruudessa, ja uusi informaatioaikakausi nähtiin ennen kaikkea hyödyllisenä.

Toista vaihetta, vuosia 1998–2002, lännen ja Venäjän välit viilenivät ja Venäjä alkoi kontrolloimaan informaatiotilaa. Näinä vuosina Venäjä kehitti käsitteistöä ja näkemyksiään kyberavaruuden hallintaan. Näkemykset pohjautuivat Kukkolan mukaan pitkälti alueellisen koskemattomuuden, suvereniteetin ja kylmän sodan aikaisista ydinaseneuvotteluista lainattujen ajatusten varaan. (Kukkola 2020, 376–377.)

Vuosina 2003–2010 Venäjä pyrki maksimoimaan hyötyään informaatiotaloudessa ja informaatioyhteiskunnassa. Internet kehittyi lähinnä yksityisten intressien mukaisesti. Samanaikaisesti kuitenkin Venäjä määritteli informaation aseeksi ja pyrki vahvistamaan valtion suvereniteetin asemaa globaalissa kyberavaruuden hallinnassa. (Mt. 377.) Tänä ajanjaksona tapahtui siirtymä, jolloin alettiin toteuttamaan Muellerin (2017) teesiä kyberavaruuden järjestämisestä kansallisten lainsäädäntöjen mukaan ja kyseenalaistamaan länsimaiden näkemyksiä monitoimijamallin mukaisesta avoimesta ja vapaasta internetistä.

Pian ulkoiset ja sisäiset tapahtumat saivat Venäjän tiukentamaan otettaan internetistä. Vuosina 2011–2013, internet oli tullut osaksi venäläisten arkea, ja esimerkiksi 2011–2012 mielenosoitusten aikana internet alkoi haastamaan valtion kontrollia uutismediasta. Venäjä alkoi säätämään lakeja, joilla tukahduttaa oppositio ja kontrolloida suuremmissa määrin informaatiota. (Kukkola 2020, 377–378.) Alexander Serguninin (2016, 45–48) huomio vuoden 2012 jälkeen Venäjän ulkopoliittikkaan vakiintuneesta, ei-sotilaallisia turvallisuustekijöitä kuten informaatiouhkia, korostavasta ulkopoliittisesta suuntautumisesta tukee Kukkolan muodostamaa aikajanaa venäläisen internetin kehityksestä.

Ukrainan sodan puhjettua Venäjä halusi kontrolloida täysin internetiä. Se halusi suojella itseään ja väestöään ulkoisilta teknologisilta ja psykologisilta uhilta, mutta myös sisäiseltä kuohunnalta. Tämän käynnissä olevan viidennen vaiheen lopullisena tavoitteena on taata valtion täysi kontrolli internetistä ja rakentaa maantieteellisiä rajoja muistuttavia esteitä kyberavaruuteen. (Kukkola 2020, 378.)

Kukkolan analyysi venäläisen internetin kehityksestä vastaa hyvin aiemmin esitettyjä teesejä valtiojohtoisesta kyberhallinnasta. Tarkoituksena on luoda vahva kansallinen lainsäädäntö ja edistää kyberdiplomatiassa valtion suvereniteettia ja kansallista turvallisuutta. Datan ja informaation kontrolli nähdään arvokkaampana, kuin vapaan ja

avoimen internetin tuomat innovaatio- tai taloushyödyt, puhumattakaan ulkoisista vaikutuksista. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole täysi eristäytyminen – paitsi mahdollisessa konfliktitilanteessa. Kukkolan näkemykset mukailevat myös Nocettin huomioita pyrkimyksestä vahvistaa valtion roolia ja samanaikaisesti torjua kansainvälisiä normeja, kuten demokratiaa ja suojautua näin regiimimuutokselta (Nocetti 2018, 190–191).

Seuraavaksi käydään läpi tutkielman metodologia ja aineisto, jonka jälkeen siirrytään analysoimaan syvemmin Venäjän ja Yhdysvaltojen näkemyksiä globaalin kyberavaruuden järjestämisestä.

4.4 Metodina teorialähtöinen sisällönanalyysi

Miten voimme lähteä systemaattisesti etsimään edellä hahmoteltuja pluralistisia tai solidaristisia näkemyksiä ja tavoitteita kansainvälisessä kyberhallinnassa?

Englantilainen koulukunta ei tarjoa valmista analyysirunkoa tai metodia. Sisällönanalyysillä voidaan analysoida puheita, raportteja, asiakirjoja ja miltei mitä tahansa kirjallisessa muodossa olevaa aineistoa järjestelmällisesti ja objektiivisesti (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.4). Hermannin (2008) mukaan sisällönanalyysi sopii tutkimuksen metodiksi, kun tutkimuskysymys vaatii merkitysten erittelyä viestinnästä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on eritellä ja analysoida Venäjän ja Yhdysvaltojen tavoitteita, pyrkimyksiä ja preferenssejä kansainvälisen kyberavaruuden järjestämisessä. Jotta tämän tutkimuksen tutkimuskysymykseen voidaan vastata, tarvitaan Hermannin ajatuksen mukaisesti merkitysten erittelyä valtioiden viestinnästä.

Krippendorff määrittelee sisällönanalyysin tutkimusmetodiksi, jolla voidaan tuottaa toistettavia ja valideja johtopäätöksiä tekstistä. Sisällönanalyysiprosessi rakentuu kuudesta eri tekijästä:

- Tekstiaineisto, jota tutkija voi alkaa analysoidaan
- Tutkimuskysymys, johon tutkija etsii vastausta analysoidamalla aineistoa
- Tutkijan valitsema konteksti, jonka sisässä teksti käy järkeen
- Analyttinen rakenne, joka operationalisoi tutkijan tietämyksen kontekstista
- Johtopäätökset, joiden on tarkoitus vastata tutkimuskysymykseen

- Tulosten validoiminen

(Krippendorff 2004, 18–40.)

Seuraavassa taulukossa on eritelty nämä kuusi tekijää tässä tutkimuksessa:

Tekstiaineisto	Avoimen työryhmän dokumentit ja kansalliset kyberstrategiat
Tutkimuskysymys	Millaista kansainvälistä järjestystä Venäjä ja Yhdysvallat tavoittelevat kyberavaruudessa? Miten näkemykset eroavat? Miten Venäjän ja Yhdysvaltojen näkemykset asettuvat solidarismi-pluralismi-janalla?
Analyttinen rakenne	Englantilainen koulukunta ja solidarismi – pluralismi-jaottelu
Konteksti	Globaalin kyberavaruuden hallinta
Johtopäätökset	Deduktiivinen päättely
Tulosten validoiminen	Johtopäätöksien vertailu aikaisempaan tutkimukseen ja näyttöön

Taulukko 1.

Sisällönanalyysin tapoja on useampia, mutta tämän tutkimuksen analyysin metodiksi valikoitui teorialähtöinen sisällönanalyysi. Teorialähtöinen sisällönanalyysi pohjautuu jo olemassa olevaan ajatteluun ja määriteltyihin käsitteisiin – tässä tutkimuksessa englantilaiseen koulukuntaan ja erityisesti solidarismi-pluralismi-jaotteluun. Solidarismia ja pluralismia sovelletaan uudessa kontekstissa; globaalin kyberavaruuden järjestämisessä. Teoria ohjaa analyysia metodologisena kysymyksenä, mutta teoriaa suoranaisesti testata, vaan pyritään löytämään eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä toimijoiden näkemyksistä – tässä tutkimuksessa globaalista kyberavaruudesta ja sen hallinnasta. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, luku 4.2.)

Analyysissa aineisto kategorisoidaan sisällönanalyysille tyypilliseen tapaan. Aineisto pilkotaan ja ryhmitellään analyysirungon mukaisesti, mikä mahdollistaa tiettyjen teemojen esiintymisen vertailun aineistossa. (Mt. luku 4.1.) Aiemmissa kappaleissa on esitelty kattavasti solidarismin ja pluralismin keskeisimmät piirteet ja muodot. Tämän perusteella on muodostettu analyysirunko, joka tarjoaa valmiiksi teemat, joihin aineisto

suhteutetaan ja jonka avulla voidaan vetää johtopäätöksiä deduktiivisesti (Mt. Luku 4.2.) Aineisto eritellään englantilaisen koulukunnan ajatteluun pohjautuvan analyysirungon mukaisesti:

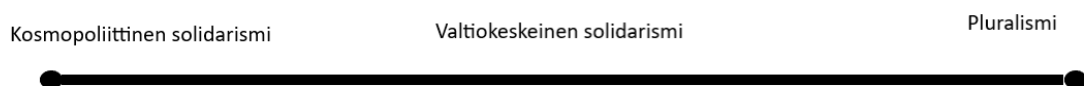
Teema (yläkäsité)	Kosmopoliittinen solidarismi	Valtiokeskeinen solidarismi	Pluralismi
Tavoitteellisuus	Ihmiskunnan hyöty ja maailman yhteiskunta	Absoluuttinen hyöty, solidaristinen kansainvälinen yhteiskunta	Suhteellinen hyöty, järjestys, pluralistinen kansainvälinen järjestelmä
Suvereniteetti	Ihmiskunta ja siihen kuuluvat yksilöt ovat aina ensisijaisia valtion suvereniteettiin nähden	Juridinen, neuvoteltavissa oleva	Essentialistinen
Ihmisoikeudet	Luonnolliset, universaalit	Universaalit, kansainvälisessä oikeudessa määritelty	Valtioita koskevat, kansainvälisessä oikeudessa määritelty, tilanteellinen etiikka
Valtion rooli	Ensisijaisena hallinnan subjektina ihmiskunta, ei valtio	Ensisijainen toimija kansainvälisessä yhteiskunnassa, mutta neuvoteltavissa oleva	Ensisijainen toimija kansainvälisessä järjestelmässä
Kansainvälinen oikeus	Luonnonoikeus, maailman yhteiskunta ja moraali ovat ensisijaisia valtioiden säätämään kansainväliseen oikeuteen	Grotiuslainen, rationalistinen, kansainvälisen oikeuden subjekti on neuvoteltavissa	Valtiolähtöinen, positivistinen
Hegemonia	Universalistinen ideologia	Vallan tasapaino	Vallan tasapaino, suurvallat hallitsevat kansainvälistä järjestystä yhdessä

Taulukko 2.

Analyysirunko mahdollistaa aineiston järjestelmällisen analyysin, luotettavuuden, tutkimuksen toistettavuuden ja validien johtopäätösten vetämisen.

Aineisto luokitellaan taulukon mukaisiin yläkäsitteisiin, eli teemoihin. Luokittelulla laajojen teemojen mukaan aineisto on pilkottu yläkäsitteisiin, jonka jälkeen Venäjän Yhdysvaltojen aineistoja on vertailtu. Yläkäsitteitä tutkimuksessa on määritelty yhteensä kuusi: suvereniteetti, ihmisoikeudet, kansainvälinen oikeus, valtion rooli, hegemonia ja tavoitteellisuus. Käytännössä aineisto on luettu läpi useaan kertaan ja koodattu teemojen mukaisesti aina, kun aineistossa on eksplisiittisesti mainittu jokin teemoista tai käsitelty teemoihin liittyviä asioita.

Luokat on jaettu janan mukaisesti kolmeen eri pääluokkaan: kosmopoliittiseen solidarismiin, valtiokeskeiseen solidarismiin ja pluralismiin. Analyysin luokat ja teemat pohjautuvat englantilaisen koulukunnan ajatteluun kansainvälisestä järjestyksestä ja solidarismi-pluralismi-debatista (kts. luvut 3 ja 4.) Taulukon tulkitsemisen helpottamiseksi eri pääluokat ovat värikoodattu: kosmopoliittinen solidarismi vihreäksi, valtiokeskeinen solidarismi keltaiseksi ja pluralismi punaiseksi. Analyysirunko muodostaa solidarismi – pluralismi jaottelusta janan:

Kaavio 2: Solidarismi–pluralismi jana.

Luokat ovat valittu siten, että niihin paneutumalla aineistossa voidaan vetää johtopäätöksiä toimijoiden suhtautumisesta kyberavaruuden tavoitellusta poliittisesta järjestyksestä ja sijoittaa ne solidarismi–pluralismi janalle. Tämä paljastaa myös toimijoiden näkemyksiä siitä, miten kyberavaruutta tulisi hallita.

Seuraavassa luvussa siirrytään analyysiin, jossa seuraavaa analyysirunkoa täytetään systemaattisesti käsittelemällä kaikki analyysirungon teemat. Esimerkiksi, jos Yhdysvallat ilmaisee kannattamansa ehdotuksen tai idean hyödyttävän kaikkia – ns. universaalista etua - puhuessaan kansainvälisen kyberavaruuden järjestämisestä, taulukko täyttyy seuraavasti:

Teema (yläkäsité)	Yhdysvallat	Venäjä
Tavoitteellisuus	Ihmiskunnan hyöty	

Jos Venäjä taas korostaisi, että globaalin kybervaruuden hallinnan tulisi edistää maiden teknologista tasa-arvoa ylläpitääkseen vakautta, eli ts. suhteellista hyötyä, taulukko täyttyisi seuraavasti:

Teema (yläkäsité)	Yhdysvallat	Venäjä
Tavoitteellisuus	Ihmiskunnan hyöty	Suhteellinen hyöty

Analyysin lopussa taulukko on täytetty ja täytettyä taulukkoa voidaan verrata taulukkoon 3, jossa on eriteltyä kosmopoliittisen solidarismien, valtiokeskeisen solidarismien ja pluralismien tunnusmerkit.

Seuraavaksi esitellään tutkimuksen aineisto, johon edellä esiteltyä teorialähtöistä sisällönanalyysia ja analyysirunkoa sovelletaan.

4.5 Tutkimuksen aineisto

Tutkimuksen aineistona toimivat Venäjän ja Yhdysvaltojen kyberstrategiat ja YK:n aseistariisunnan toimiston avoimen työryhmän dokumentit. Avoin työryhmä kokoontuu kolmesti keskustelemaan työryhmän mandaatissa mainituista asiakysymyksistä. Tämän lisäksi osallistujamaat voivat halutessaan palauttaa dokumentteja tai kannanottoja työryhmälle. Työryhmän tuloksena julkaistiin konsensusraportti rauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi kybervaruudessa maaliskuussa 2021. Aineistoon sisällytetään kaikki avoimen työryhmän asiakysymyksiin liittyvät lausunnot, kaikki työryhmälle palautetut dokumentit, raportin vedokset ja Venäjän ja Yhdysvaltojen vedoksien luonnoksiin ehdottamat korjaukset.

Koska avoimessa työryhmässä esitetyt lausunnot ja dokumentit ovat usein reaktiivisia ja liittyvät usein laajempiin valtioiden päämääriin kybervaruuden hallinnassa, tutkimuksen aineistoon sisällytetään myös Yhdysvaltojen kyberstrategia ja Venäjän informaatioturvallisuuden doktriini johtopäätösten tueksi. Venäjän vuonna 2016 julkaisema informaatioturvallisuuden doktriini (*Doktrina informatsionnoi bezopasnosti*

Rossijskoj Federatsii) toimii vastineena Yhdysvaltojen vuonna 2018 julkaisemalle kyberstrategialle (*National Cyber Strategy of the United States of America*).

Kyberstrategioista pyritään muodostamaan valtioiden viralliset näkemykset kyberavaruudesta ja sen hallinnasta, joita voidaan verrata analyysin valtioiden esittämiin näkemyksiin YK:n aseistariisunnan toimiston avoimessa työryhmässä esitettyihin lausuntoihin ja dokumentteihin.

Avoin työryhmä on maailman historian ensimmäinen YK:n järjestämä hallitustenvälinen foorumi, johon saa vapaasti osallistua kaikki YK:n jäsenvaltiot. Avoin työryhmä on ainutlaatuinen ja uusi tapa keskustella kansainvälisestä kyberhallinnasta, jonka vuoksi se on erityisen mielenkiintoinen tutkimusaineisto.

Tutkimuksen aineisto on kerätty siten, että siihen voidaan soveltaa teorialähtöistä sisällönanalyysia. Aineistossa strategiat kuvaavat varsin tarkasti toimijoiden julkilausuttuja tavoitteita ja näkemyksiä kyberavaruudesta ja avoimen työryhmän keskustelut sitä, miten toimijat haluavat järjestää globaalia kyberavaruutta tulevaisuudessa. Avoin työryhmä on virallinen areena, jossa toimijat voivat ajaa omia näkemyksiään tulevaisuuden globaalista kyberhallinnasta.

Avoimen työryhmän keskustelut on siirtokirjoitettu videoilta, jonka jälkeen ne on käännetty englannista suomeksi niiltä osin, kuin niitä lainataan tutkimuksessa. Venäjän informaatiiodoktriinista käytetään Venäjän omaa englanninkielistä käännöstä. Yhdysvaltojen kyberstrategia ja Venäjän informaatiiodoktriini ovat vapaasti käännetty suomeksi niiltä osin, kuin niitä lainataan tutkimuksessa.

5. Yhdysvaltojen ja Venäjän näkemykset kansainvälisen kyberavaruuden järjestämisestä

Seuraavaksi analysoidaan toimijoiden virallisia kyberstrategioita ja avoimen työryhmän dokumentteja, joiden avulla voidaan muodostaa kuva niiden suhtautumisesta kansainväliseen kyberhallintaan. Analyysissa kiinnitetään huomiota strategioiden ja puheenvuorojen solidaristisiin ja pluralistisiin näkemyksiin kyberavaruudesta. Molempien valtioiden aineistot käsitellään analyysirungon mukaisesti, eli suhtautumisena suvereniteettiin, ihmisoikeuksiin, valtion rooliin, kansainväliseen oikeuteen, hegemoniaan ja tavoitteellisuuteen.

5.1 Yhdysvaltojen tavoitteet kyberavaruudessa

Yhdysvallat julkaisi vuonna 2018 uusimman kyberstrategiansa. Yhdysvaltojen strategia muodostuu neljän pilarin varaan (Yhdysvallat 2018):

- 1) amerikkalaisten, kotimaan ja amerikkalaisen elämäntavan suojeleminen
- 2) Amerikan vaurauden edistäminen
- 3) rauhan suojeleminen voiman kautta
- 4) Amerikan vaikutusvallan edistäminen

Ensimmäinen pilari sisältää kriittisen infrastruktuurin suojelun ja kyberrikollisuuden torjunnan. Kaikki tavoitteet ovat laajoja kokonaisuuksia, mutta esimerkiksi amerikkalaisen elämäntavan suojeleminen antaa viitteitä pluralistisesta ajattelusta: yhdysvaltalaisen elämäntapaa pitää suojella ulkoiselta vaikutukselta parantamalla kansalaisten, yritysten ja yhteiskunnan kyberturvallisuutta.

Toinen pilari keskittyy Yhdysvaltojen taloudellisten intressien turvaamiseen kyberavaruudessa. Yhdysvaltojen tavoite on kyberavaruus, joka toimii avoimena moottorina talouskasvulle, innovaatioille ja tehokkuudelle. Yhdysvallat haluaa olla johtaja uusissa teknologioissa ja pyrkii turvaamaan immateriaalioikeuksia entistä tiukemmin. Tämä tavoite viestii epäluottamuksesta muiden valtioiden kehittämää teknologiaa kohtaan: teknologisen kehityksen aallonharja vahvistaisi Yhdysvaltojen teknologista suvereniteettia ja vähentäisi mahdollisia riippuvuuksia toisista valtioista. Kaikki maailman valtiot haluaisivat varmasti olla poliittistaloudellisista syistä uuden

teknologian johtajia, mutta Kiinan hallitessa 5G-kehitystä Yhdysvallat kokee entistä suurempaa painetta kehittää teknologista tuotantoaan.

Kolmannen pilarin tavoitteena on tunnistaa ja estää mahdollisia kyberuhkia, jotka epävakauttavat kyberavaruutta ja ovat Yhdysvaltojen kansallisten intressien vastaisia. Samanaikaisesti Yhdysvallat haluaa säilyttää sen ylivoiman kyberavaruudessa. Yhdysvallat pyrkii muodostamaan liittolaistensa kanssa kyberpelotteen, jonka avulla se pystyy ennaltaehkäisemään esimerkiksi kyberhyökkäyksiä.

Kolmannessa pilarissa Yhdysvallat pyrkii myös takaamaan kansainvälisen oikeuden noudattamisen ja tämän lisäksi muodostamaan ei-sitovia kybernormeja edistämään kyberavaruuden vakautta ja ennakoitavuutta. Ei-sitovien kybernormien muodostaminen voidaan tulkita solidaristisena pyrkimyksenä kohti yhteisiä ja jaettuja normeja kansainvälisessä kyberavaruudessa toimimiselle.

Neljännessä pilarissa Yhdysvallat pyrkii edistämään monitoimijamallia ja turvaamaan luotettavaa ja yhteensopivaa infrastruktuuria ja internetiä. Yhdysvallat asemoi itsensä tämän pilarin kautta tiukasti ihmisoikeuksien, kuten sanavapauden, puolustajaksi.

Yhdysvaltojen kyberstrategian tavoitteet ovat sekoitus pluralistista oman edun tavoittelua ja solidaristista, universaaleja ihmisoikeuksia ja globaalia internetiä painottavaa ajattelua. Yhdysvallat tavoittelee eksplisiittisesti hegemoniaa, joka voidaan nähdä kosmopoliittisen solidaristisena tavoitteena, tai pluralistisen voimapolitiikan ilmentymänä kansainvälisen anarkian vallitessa. Yhdysvallat pyrkii levittämään omaa vaikutusvaltaansa ja näkemystään yhteisistä säännöistä kuten monitoimijamallin mukaisesta kyberhallinnasta:

“Yhdysvallat osallistuu edelleen aktiivisesti globaaleihin toimiin sen varmistamiseksi, että monitoimijamalli pysyy ensisijaisena internetin hallinnan mallina valtiojohtoisista, vapautta, avoimuutta, innovaatioita ja internetin toimintaa heikentävistä malleista huolimatta. Internetin hallinnalle on ominaista läpinäkyvät, alhaalta ylöspäin suuntautuvat, yksimielisyyteen perustuvat prosessit, jotka antavat hallituksille, yksityiselle sektorille, kansalaisyhteiskunnalle, tiedeyhteisölle ja tekniselle yhteisölle mahdollisuuden osallistua tasavertaisesti.” (Yhdysvallat 2018, 25.)

Yhdysvallat haluaa edistää globaalisti muun muassa sananvapautta ja ihmisoikeuksia ja estää autoritaaristen valtioiden vaikutus internetin kehitykseen. Yhdysvallat haluaa monitoimijamallista kansainvälisen standardin, joka peittoaa kaikki valtiokeskeiset järjestelmät hallita internetiä. (Yhdysvallat 2018, 24–35.)

Yhdysvallat pyrkii edistämään avointa ja vapaata kyberavaruutta, joka vastaa sen omia ihanteita ja tavoitteita ihmisoikeuksista, sananvapaudesta ja informaation liikkuvuudesta. Pyrkimys samankaltaistaa muiden valtioiden näkemykset kyberavaruudesta ja sen hallintamallista sisältää selkeitä merkkejä universalistisesta ideologiasta. Kuva ideaalista kyberavaruudesta on siis globaali, avoin, vapaa ja turvallinen tila, jossa informaatio liikkuu vapaasti ja taloudelliset kuin myös poliittiset vapaudet toteutuvat täydellisesti Yhdysvaltojen liberaalien arvojen mukaisesti. Tässä ideaalissa Yhdysvallat on hegemoni ja sen ajama ideologia universalistinen. Seuraavaksi tarkastellaan lyhyesti millaisin argumentein avoimuutta ja vapautta edistetään ja miksi.

5.1.1 Tavoitteena vapaa ja avoin internet

Yhdysvallat suhtautuu suurella varauksella avoimessa työryhmässä uusiin ehdotuksiin. Yhdysvallat toistaa useasti avoimen työryhmän olevan ensisijaisesti mahdollisuus levittää tietoisuutta valtioiden vastuullisesta käyttäytymisestä kyberavaruudessa ja rakentaa valtioiden kykyä implementoida aiemmat YK:n suositukset:

“—Meidän prioriteettinamme tulisi olla kasvattaa tietoisuutta kansainvälisesti ja varmistaa, että jokaisella valtiolla on riittävästi kykyä ja tietoa tukea ja noudattaa näitä (GGE:n 2015 hyväksytyn raportin ei-sitovia normeja) hyväksytyjä normeja ja kansainvälisen kybervakauden kehikkoa.” (Yhdysvallat 2020.)

Yhdysvallat torjuu eksplisiittisesti yritykset luoda avoimessa työryhmässä uutta kansainvälistä oikeutta:

”Jotkin valtiot ovat ehdottaneet näiden (kansainvälistä turvallisuutta epävakauttavien) aktiviteettien torjumiseksi uusia ja oikeudellisesti sitovia instrumentteja. Yhdysvallat ei usko, että uusi kansainvälisen oikeuden instrumentti on tarpeellinen. Emme myöskään usko, että sellainen instrumentti on paras tapa käsitellä niitä välittömiä uhkia, joita me kaikki kohtaamme. Kuten belgialainen kollegani eilen sanoi: Olemassa oleva

kansainvälinen oikeus on riittävä oikeudellinen kehys, mutta ei riittävä yksin saavuttamaan sellaisia käytännön tuloksia, joita valtiot haluavat ja tarvitsevat nyt.” (Yhdysvallat 2019a.)

Yhdysvallat vaikuttaa tyytyväiseltä jo saavutettuihin YK:n piirissä tehtyihin suosituksiin ja päätöslauselmiin, eikä varsinkaan pyri luomaan uusia instituutioita ja mekanismeja valtioiden käyttäytymisen ohjaamiseksi kyberavaruudessa. Yhdysvallat pitää esimerkiksi Venäjän, Kiinan ja muiden autoritaaristen valtioiden aloitteista muodostettuja kansainvälisen oikeuden instrumentteja omalle vaikutusvallalleen haitallisina. Yhdysvallat on suhtautunut kielteisesti jo 2000-luvulta institutionaaliseen vallanjakoon kansainvälisessä internetin hallinnassa: Yhdysvallat puolusti otettaan ICANNista vedoten internetin pitämistä vapaana hallitusten interventioilta vuoteen 2016 asti, ja torjui yritykset alistaa globaali internetin hallinta ITU:lle perustellen internetin hallinnan ”kaappaamisen YK:lle” olevan autoritaaristen valtioiden voitto (Mueller 2010, 66–80 & Carr 2015).

Yhdysvallat moittii avoimen työryhmän raportin ensimmäistä vedosta siitä, että siinä käsitellään liikaa kansainvälisen oikeuden kehittämistä, jota kannattaa vain vähemmistö työryhmän osallistujavaltioista. Sen sijaan, että avoimen työryhmän lopullinen raportti pyrki luomaan uutta kansainvälistä oikeutta, Yhdysvallat painottaa jälleen tarpeen keskittyä nykyisten ei-sitovien normien implementoimiseen. (Yhdysvallat 2019a.)

Kyberstrategian, avoimen työryhmän lausuntojen ja sen raportin vedokseen esitettyjen kommenttien perusteella Yhdysvallat pyrkii systemaattisesti torjumaan yritykset lisätä sitovia kansainvälisiä velvoitteita estääkseen autoritaaristen valtioiden vaikutusvallan kasvamisen. Valtiokeskeiset internetin hallinnan mallit nähdään internetin potentiaalia haittaavina. Yhdysvaltojen tavoitteena on vaalia vuonna 2015 sovittuja ei-sitovia normeja sekä estää uudet kansainvälisen oikeuden säädökset.

Yhdysvallat perustelee kyberstrategiassaan kantojaan avoimuudella, ihmisoikeuksilla, sananvapaudella ja talouden kehityksellä. Yhdysvallat asettuu tiukasti vastustamaan autoritaarisia pyrkimyksiä tavoittelemalla hegemoniaa ja luomaan omasta lähestymistavastaan kyberhallintaan kansainvälisen standardin:

”Tulemme työskentelemään sen eteen, että lähestymistapamme avoimeen internetiin on kansainvälinen standardi.” (Yhdysvallat 2018, 24.)

Yhdysvallat tunnustaa valtion suvereniteetin edistämällä ei-sitovia normeja, joissa valtioita kehoitetaan kunnioittamaan valtion suvereniteettia (YK:n yleiskokous 2015). Kuitenkin Yhdysvaltojen tavoitteena on universaali vapaa ja avoin internet, joka on kansainvälinen standardi. Yhdysvaltojen tavoitteellisuus on luonteeltaan kosmopoliittista solidarismia, jossa se pyrkii luomaan kansainvälistä konvergenssia kohti kosmopoliittista kyberavaruutta. Vaikka täysin valtioton kyberavaruus on Yhdysvalloille utopistinen ajatus, se kuitenkin tavoittelee kyberavaruutta, jossa valtion rooli on hyvin rajattu, ja hallinta eksistentiaalisia kysymyksiä lukuun ottamatta tapahtuisi ennen kaikkea muiden toimijoiden kautta.

5.2 Venäjän tavoitteet kyberavaruudessa

Venäjä julkaisi informaatioturvallisuuden doktriinin loppuvuonna 2016. Doktriinia käsitellään tässä tutkimuksessa vastinparina Yhdysvaltojen kyberstrategialle, sillä se sisältää Venäjän tärkeimmät näkemykset, tavoitteet ja keinot kyberavaruudessa. Doktriinia pidetään Venäjän suvereenin internetin, eli RuNetin, pohjana.

Teknisesti suvereeni RuNet tarkoittaa kotimaista teknologiaa ja ohjelmistoja. Venäjän tavoitteena on vähentää riippuvuutta ulkomaisesta informaatioteknologiasta ja Venäjällä onkin jo toimiva asevoimien käyttöön tarkoitettu intranet, joka perustuu vain kotimaiseen teknologiaan. (Ristolainen 2017.)

Venäjän suvereenista internetistä käytetään yleensä nimitystä RuNet. Päivittäisessä keskustelussa RuNet sisältää kaiken, mitä internetissä tapahtuu venäjän kielellä tai mikä liittyy venäläiseen kulttuuriin riippumatta maantieteellisestä sijainnista (ma.).

Doktriini on sekoitus oikeudellisia, institutionaalisia ja teknologisia työkaluja, joilla voidaan edistää informaatioturvallisuutta. Doktriini toimii viitekehyksenä Venäjän tulevaisuuden politiikalle kyberavaruudessa.

Doktriinissa esitellään laaja kirjo erilaisia tavoitteita. Venäjän tavoite on turvata yksilön, yhteiskunnan ja valtion turvallisuus ja kestävä kehitys kyberavaruudessa. Tämä tapahtuu saavuttamalla niin sanottu informaatioturvallisuuden tila. Tässä tilassa valtio,

yksilöt ja yhteiskunta on turvassa sisäisiltä ja ulkoisilta informaatiouhilta. Informaatioturvallisuudella halutaan taata perustuslailliset oikeudet ja vapaudet, kelvollinen elämä ja elintaso, suvereniteetti, alueellinen koskemattomuus ja kestävä sosioekonominen kehitys. (Venäjän federaatio 2016, 1–2.)

Doktriinin tavoitteilla on myös suoria kansainväliseen kyberhallintaan liittyviä tavoitteita. Venäjä haluaa viestiä luotettavaa tietoa muille valtioille sen toimista ja intresseistä kyberavaruudessa kuin myös merkittävistä tapahtumista Venäjällä. Venäjä haluaa luoda kansainvälisesti turvallisen informaatioturvallisuusjärjestelmän ja pyrkii vahvistamaan strategisia kumppanuuksia kyberavaruudessa. (Mt. 3–4.)

Doktriinin tavoitteet ovat pitkälti maansisäisiä. Venäjä haluaa turvata kyberavaruuden mahdollistamat taloudelliset hyödyt, kiihdyttää kotimaista teknologista tutkimusta ja kehitystä ja luoda strategisen pelotteen kyberhyökkäysten varalta. (Mt. 6.)

Venäjän kyberstrategia on luonnollisesti Yhdysvaltojen tavoin luotu palvelemaan sen omia etuja, mutta Venäjän strategian kansainvälinen ulottuvuus on rajatumpi. Venäjän tavoitteet pyrkivät ennemminkin patoamaan ulkomaisia vaikutteita ja muodostamaan Venäjästä saarekkeen, jonka sisällä se pystyy hallitsemaan tehokkaasti informaatiovirtoja, teknologioita ja kriittistä infrastruktuuria, kuin luomaan yhteisiä eksistentiaalisia kysymyksiä pidemmälle meneviä tavoitteita ja arvoja.

Tavoitteet ovat pluralistisia, sillä ne painottavat valtion suvereniteettia, itsemääräämisoikeutta, turvallisuutta ja alueellista koskemattomuutta. Venäjä tavoittelee varsin rajattua kansainvälistä yhteistyötä, jonka pyrkimyksenä on estää konfliktit. Solidaristisesta ajattelusta, jossa pyrittäisiin luomaan tai edistämään pitkälle meneviä yhteisiä normeja tai tavoitteita, ei ole juurikaan merkkejä, vaan tavoitteena on eksistentiaalisten kysymysten ratkominen kansainvälisesti – kaikki muu jää valtioiden suvereniteetin piiriin.

Tätä kuvaa vahvistaa myös Venäjän avoimen työryhmän lausunnot, joissa vihjaillaan kansainvälisen oikeuden valikoivan soveltamisen johtavan mielivaltaan ja suvereniteetin loukkauksiin. Kansainvälisen oikeuden ja erityisesti Yhdysvaltojen ajamiin ei-sitovien normien suhde suvereniteetin kaltaisiin eksistentiaalisiin kysymyksiin on Venäjän mukaan edelleen epäselvää:

”En ole juristi, mutta jos kansainvälistä oikeutta voidaan soveltaa (kyberavaruudessa), miten se voi olla yhteensopivaa vapaaehtoisluontoisten normien kanssa? -- Joskus (kansainvälistä oikeutta ja vapaaehtoisia ei-sitovia normeja) voidaan soveltaa, joskus ei tarvitse? Ja joskus satumme kunnioittamaan suvereniteettia – joka on erinomainen asia, mutta joka ei vaikuta loogiselta.” (Venäjän federaatio 2019b.)

Aivan kuin Yhdysvallat, Venäjä tavoittelee kotimaisen teknologian ja innovaatioiden edistämistä ja pyrkii suurempaan suvereniteettiin informaatioteknologiassa. Venäjä tavoittelee pluralistisesti suhteellisia etuja suhteessa sen kilpailijoihin ja pyrkii tasaamaan valtasuhteita kansainvälisillä informaatioteknologiemarkkinoilla.

RuNetin tarkoitus on mahdollistaa äärimmäisissä tilanteissa Venäjä globaalista kyberavaruudesta, mutta doktriini ei kuitenkaan pyri eristämään Venäjään kansainvälisiltä areenoilta, joissa päätetään kyberavaruuteen liittyvistä kysymyksistä. Doktriinin mukaan kansainvälisesti ei ole olemassa tarvittavia mekanismeja ja toimintatapoja, joilla voitaisiin ylläpitää turvallisuutta ja vakautta kyberavaruudessa. Venäjä asettaa tavoitteekseen proaktiivisuuden kansainvälisessä kyberhallinnassa, kuin myös uusien oikeudellisten mekanismien luomisen. (Venäjän federaatio 2016, 9–10.)

Venäjä tunnistaa kansainvälisen kyberhallinnan tärkeyden ja haluaa osallistua kansainvälisen kyberavaruuden järjestämiseen. Ilmaisut uusista kansainvälisistä instituutioista ovat hyvin epätarkkoja ja tavoitteena on ensisijaisesti turvallisuuden takaaminen kyberavaruudessa. (Mt.) Tämä viittaa pluralistiseen ajatteluun tiettyjen eksistentiaalisten ja perustavanlaatuisten kysymysten yhteiseen määrittelemiseen, kuten suvereniteetin, intervention kiellon ja kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen.

Venäjä antaa suurta painoarvoa doktriinissaan ulkopuolelta tulevan kulttuurillisen ja poliittisen vaikuttamisen torjunnalle, joka poissulkee valtiokeskeiselle solidarismille keskeisen ajatuksen arvomaailmojen ja poliittisen ajattelun konvergenssista. Venäjän tavoitteena on selkeämmin säännelty, suhteellisesti tasa-arvoisempi ja moninapainen kyberavaruus nykyisen, epätasa-arvoiseksi koetun, tilalle:

”Strategista vakautta ja strategia kumppanuuksia luonnehtii yksittäisten valtioiden pyrkimys käyttää teknologista ylivoimaansa dominoidakseen informaatiotilaa. On mahdotonta taata turvallinen ja vakaa internetin toiminta, tai hallita sitä yhdessä

reilusti ja luottamukseen perustuen, kun huomioimme nykyisen globaalin resurssien jakautumisen.” (Venäjän federaatio 2016, 6.)

Venäjän kyberdoktriini keskittyy tavoittelemaan Venäjän suhteellista etua ja edistämään pluralistisia tendenssejä, kuten moninapaisuutta ja vallan tasapainoa. Venäjä ei tavoittele solidaristisesti esimerkiksi universaaleja ihmisoikeuksia, vaan keskittyy ennemminkin ratkaisemaan kyberavaruuden eksistentiaalisia kysymyksiä. Venäjä hahmottelee valtioiden välistä yhteistyötä, joka on tasa-arvoista ja kaikkia yhteistyöhön valmiita osapuolia hyödyttävää toimintaa. Venäjän tavoitteet ovat siis jonkinasteinen sekoitus valtiokeskeistä solidarismia ja pluralismia. Venäjän tavoitteellisuus tulkitaan kuitenkin pohjimmiltaan pluralismiksi, sillä se ei aseta tavoitteeksi yhteisten normien tai arvojen saavuttamista, vaan päinvastoin pyrkii suojelemaan omia ja arvostamaan muiden arvoja pluralistisen etiikan mukaisesti.

Teema (yläkatgoria)	Yhdysvallat	Venäjä
Tavoitteellisuus	Ihmiskunnan hyöty ja maailman yhteiskunta: vapaa ja avoin internet	Suhteellinen hyöty: valtion roolin vahvistaminen kyberavaruudessa, eksistentiaalisten kysymysten ratkaiseminen kansainvälisesti

Taulukko 3.

5.3 Yhdysvaltojen suhtautuminen suvereniteettiin ja ihmisoikeuksiin

”Venäjä, Kiina, Iran ja Pohjois-Korea käyttävät kyberavaruutta haastaakseen Yhdysvallat ja Yhdysvaltojen liittolaiset ja kumppanit edesvastuuttomalla käytöksellä, jollaista ne eivät harjoittaisi muilla areenoilla. Nämä viholliset käyttävät kybertyökaluja heikentääkseen talouttamme ja demokratiaamme, varastaakseen aineetonta omaisuutta ja kylvääkseen eripuraa demokraattisiin prosesseihimme.” (Yhdysvallat 2018, 2–3.)

Yhdysvaltojen kyberstrategiassa luodaan suora vastakkainasettelu: Yhdysvaltojen asema hegemonina, sananvapaus ja perustavanlaatuiset oikeudet ja vapaudet ovat

kyberavaruudessa uhattuina. Yhdysvaltojen kilpailijat ja vastustajat pyrkivät hyödyntämään globaalin internetin tuomat verkostohyödyt, mutta samanaikaisesti kontrolloimaan omien kansalaistensa internetvapautta ja kyseenalaistamaan sitä kansainvälisillä areenoilla. Vastustajat ja kilpailijat piiloutuvat kansallisvaltion suvereniteetin taakse ja samanaikaisesti rikkovat muiden maiden lakeja ja yksilöitä muun muassa kybervakoilemalla ja osallistumalla muihin vahingollisiin toimiin. (Yhdysvallat 2018, 1.)

Yhdysvallat nimeää Venäjän yhdeksi vahingolliseksi toimijaksi kyberavaruudessa. Ihmisoikeuksien tulisi Yhdysvaltojen mukaan olla ensisijaisia kyberavaruudessa suhteessa kansalliseen suvereniteettiin. Strategiassa Yhdysvallat käsittelee suvereniteettia uudelleenmääriteltävänä, ei essentialistisena tilana. Käsitys ihmisoikeuksien ja yksilöiden ensisijaisuudesta on selkeä solidaristinen näkemys kyberavaruuden järjestämisestä:

”Ilmaisunvapaus, rauhanomainen kokoontumisoikeus ja oikeus yksityisyyteen ovat uhattuina. Huolimatta ennenäkemättömästä kasvusta, internetin taloudellista ja sosiaalista potentiaalia heikentää jatkuvasti sensuuri ja sorto. Yhdysvallat seisoo omien periaatteidensa takana puolustaakseen ja edistääkseen avointa, yhteensopivaa, luotettavaa ja turvallista internetiä. Tulemme työskentelemään sen eteen, että lähestymistapamme avoimeen internetiin on kansainvälinen standardi. Pyrimme myös estämään autoritaarisia valtioita, jotka pitävät internetiä poliittisena uhkana, muuttamasta vapaata ja avointa internetiä autoritaariseksi verkoksi, jota he kontrolloivat turvallisuuden ja terrorismin vastaisilla verukkeilla.” (Yhdysvallat 2018, 24.)

Ihmisoikeudet ovat vahvasti läsnä kyberstrategiassa, jossa peräänkuulutetaan ilmaisunvapautta ja oikeutta yksityisyyteen. Strategiassa Yhdysvallat ilmaisee solidaarisuutta autoritaaristen valtioiden kansalaisia kohtaan, jotka joutuvat sensuurin kohteeksi. Tämä ihmisoikeusnäkökulma on selkeästi sidoksissa kosmopoliittiseen solidarismiin; ilmaisunvapaus on internetissäkin ihmisoikeus, joka tulee turvata kansainvälisesti, eikä se ole jokaisen valtion itsensä päätettävissä oleva asia. Sensuurin katsotaan vahingoittavan kyberavaruuden mahdollistamaa taloudellista- ja sosiaalista kehitystä. Kyberavaruus ei ole Yhdysvaltojen näkemyksen mukaan fyysisestä

maailmasta erillinen tila, jossa pätisivät eri periaatteet tai lait – ainakaan ilmaisunvapauden näkökulmasta.

Yhdysvallat ajaa avoimessa työryhmässä vapaaehtoisia ei-sitovia normeja, jotka ovat linjassa sen kyberstrategiassa esiteltyjen tavoitteiden ja toimintatapojen kanssa. Normit ottavat erityisesti huomioon ihmisoikeudet, eivätkä painota Venäjälle kaikkia sen tärkeinä pitämiä аспекteja, kuten suvereniteettia. Normit eivät kuitenkaan määrittele vakauden ja rauhan lisäksi mittavia yhteisiä tavoitteita, vaan pyrkii linjaamaan yhteisiä toimintatapoja, joilla voidaan vastata internetin eksistentiaalisiin kysymyksiin, kuten kriittisen infrastruktuurin suojeluun.

GGE:n raporteissa muodostettujen vapaaehtoisten ei-sitovien normien korostaminen ei tee Yhdysvalloista maailmanyhteisöön tähtäävää solidaristista toimijaa, vaan ennemminkin valtiojohtoista solidarismia kannattavan toimijan: Valtiokeskeisen solidarismin ytimessä on yhteisten etujen tavoittelu, yhteistyö ja jaettujen normien hyväksyminen. Valtiokeskeisessä solidarismissa voidaan sopia eksistentiaalisia kysymyksiä yksityiskohtaisempia universaaleja normikoodistoja. (Buzan 2014, 118.)

Kyberstrategian ja avoimen työryhmän puheenvuorojen perusteella Yhdysvallat pyrkii levittämään omaa ajatteluaan kansainvälisesti ja valtiokeskeiselle solidarismille ominaiseen valtioiden konvergenssiin. Mitä yhtenäisempää valtioiden käyttäytyminen kyberavaruudessa on, sitä vakaampi kyberavaruudesta tulee. Suvereniteettiin liittyviä kysymyksiä Yhdysvallat ei halua lisätä erikseen normeihin, vaan pitää normikoodiston lähestulkoon ennallaan:

”Meidän tulisi panna täytäntöön jo olemassa olevia poliittisia sitoumuksia, ei-sitovia normeja. Vapaaehtoiset normit valtioiden vastuulliselle käyttäytymiselle kyberavaruudessa rauhanaikana kohdistuvat tiettyihin kansallisen tai taloudellisen turvallisuuden osa-alueisiin, mitkä koskettavat kaikkia valtioita. Nämä normit voivat määritellä kansainvälisen standardin käyttäytymiselle, jonka vastuulliset valtiot voivat omaksua ja estää pahoja toimijoita (bad actors) osallistumasta vahingollisiin kyberaktiiviteetteihin.” (Yhdysvallat 2019b.)

Suvereniteetin kunnioittaminen sisältyy jo vuonna 2015 sovittuun GGE:n normikoodistoon. Yhdysvallat ei halua luoda uusia, kilpailevia normikoodistoja Venäjän aloitteesta muodostetussa avoimessa työryhmässä, mikä on ymmärrettävää.

Yhdysvallat tulkitsee suvereniteetin korostamisen lähinnä autoritaaristen valtioiden pyrkimyksenä legitimoida ihmisoikeusloukkauksia kyberavaruudessa ja internetin vahvaa valtiollista kontrollia. Tämä uhkaa vapaata tiedonkulkua, joka on toiminut Yhdysvaltojen ulkopoliittikan työkaluna jo vuosikymmeniä. Seuraavaksi tarkastelemmekin Yhdysvaltojen näkemyksiä vapaan tiedon roolista ja erityisesti sen mahdollisuuksista vaikuttaa valtioiden sisäiseen kehitykseen.

5.4.1 Vapaa tiedonkulku ulkopoliittisena työkaluna

Yhdysvaltojen solidaristista suhtautumista internetin käyttäjiin ympäri maailmaa selittää Yhdysvaltojen ulkopoliittinen linja: vapaa tiedonkulku. Yhdysvalloille globaali, vapaa ja avoin internet on toiminut ulkopoliittisena tavoitteena. McCarthy esittää, että Yhdysvaltojen poliitikot pitävät internetiä ratkaisuna autoritaaristen ja illiberaalien valtioiden muuttamiseksi demokratioiksi. Yhdysvallat edistää esimerkiksi internetsensuurin ja sisällön suodattamisen (*filtering*) kiertämiseen tarkoitettuja teknologioita globaalisti. Tätä ei yleisesti tulkita muiden valtioiden suvereniteetin loukkaamisena, sillä ajatus vapaasta ja avoimesta internetistä pohjautuu perustavanlaatuisiin ihmisoikeuksiin, kuten sananvapauteen. (McCarthy 2011.)

Konvergenssin tavoittelu voidaan tulkita valtiokeskeiseksi solidarismiksi, jossa pyritään muuttamaan valtioita sisäisesti samankaltaisiksi. Konvergenssin seurauksena pyritään luomaan solidaristista kansainvälistä yhteiskuntaa, jossa valtiot jakavat yhteisiä tavoitteita ja normeja. Tätä kehitystä taas voidaan tulkita astinlautana kohti kosmopoliittista maailman yhteiskuntaa kyberavaruudessa, jossa ei tunneta kansainvälisiä rajoja ja kaikki valtiot toimivat samojen periaatteiden, tavoitteiden ja normien mukaisesti.

Vapaa tiedon liikkuvuus internetissä on sidottu tiukasti solidaristiseen näkemykseen kyberavaruudesta, jossa valtioiden välisessä tiedonkulussa ei tunneta kansallisvaltioiden rajoja. Yhdysvallat alkoi purkamaan globaalin tiedonkulun esteitä systemaattisesti 1940-luvulta eteenpäin. Tiedon vapaata kulkua edistettiin purkamalla rajojen väliset kommunikaation esteet ja maksimoimalla yhdysvaltalaisen median näkyvyys globaalisti. Vapaa tiedonkulku oli keskeisessä asemassa Yhdysvaltojen taistelussa fasismia, totalitarismia ja protektionismia vastaan. Yksityiset toimijat suorittivat tästä tehtävästä

suuren osan, mutta syntyneitä informaatiotyhjiöitä paikkasi Yhdysvaltojen hallitus. Vapaan tiedonkulun nimissä järjestettiin muun muassa satelliittiyhteyksien kautta yhdysvaltalaisten rahoittamia TV-lähetyskoneita, joita ei muuten olisi kohdealueella ollut saatavilla. Vapaalla tiedonkululla pyrittiin levittämään amerikkalaisen elämän ja arvojen kuten kapitalismin ja demokratian ilosanomaa. 1980-luvulla digitaalisen median myötä myös internet nähtiin osana vapaata tiedonkulkua perinteisten printtimedian, TV:n ja radion lisäksi. (Lemberg 2019, 1–7.)

Yhdysvallat pitää tiedon vapaata liikkuvuutta merkittävänä askeleena kohti demokraattista valtiota, jotka vahvistavat Yhdysvaltojen turvallisuutta ja asemaa kansainvälisessä yhteisössä. Demokratiaa merkittävämmän yhteyden Yhdysvallat luo universaalien ihmisoikeuksien ja sananvapauden, sekä tiedon vapaan liikkuvuuden välille. Yhdysvaltojen mukaan internetin tulee kunnioittaa tunnustettuja universaaleja ihmisoikeuksia. (McCarthy 2011, 92–95.)

Yhdysvaltojen näkökulma kyberavaruuteen sisältää paljon myös kantilaisen kosmopoliitteja arvoja ja painottaa yksilöitä, ihmisoikeuksia ja yksilönvapautta. McCarthy osoittaa miten Yhdysvallat on liittännyt diskurssissaan internetiin tietyt arvot, kuten ihmisoikeudet ja demokratian, jotka määrittävät internetin identiteettiä. Internetiin liitetyt arvot ovat Yhdysvaltojen diskurssissa vahvempia kuin esimerkiksi valtion suvereniteetti: Yhdysvaltojen mukaan valtioilla ei tule olla oikeutta rajoittaa sananvapautta valtiollisen itsemääräämisoikeuden nojalla. McCarthy huomauttaa, että internetin sitominen tiettyihin arvoihin on johtanut nykyisen vapaata tiedonkulkua edistävän internetin syntyyn. Tämä on ollut hallitsevan toimijan, Yhdysvaltojen, haluama lopputulos, eikä suinkaan väistämätön kehityskulku. (Ma. 95–97.)

Yhdysvaltojen kyberstrategia vaikuttaa seuraavan hyvin McCarthy (2011) analyysia Yhdysvaltojen aiemmista internetiin liittyvistä lausunnoista. Yhtenä tärkeänä päämääränä on edelleen ihmisten sananvapaus ja taistelu autoritaarisia valtioita vastaan ja solidaristinen, universaaleja ihmisoikeuksia noudattava kyberavaruus. Valtion suvereniteetti ei ole peruste vapauksien rajoittamiseksi. Yhdysvaltojen lopullisena tavoitteena saattaa hyvin olla kosmopoliittinen maailman yhteiskuntaa muistuttava kyberavaruus, mutta ainakin toistaiseksi se keskittyy edistämään kyberavaruutta, jossa ihmisoikeudet ovat universaaleja, mutta niitä edistetään ennen kaikkea kansainvälisen

oikeuden ja ei-sitovien normien avulla, ei niinkään vetoamalla niiden luonnollisuuteen. Yhdysvalloille suvereniteetti on uudelleen neuvoteltavissa, mutta valtioiden suvereniteetin kunnioitus sisältyy Yhdysvaltojen edistämiin ei-sitoviin normeihin. Kansainvälinen kyberavaruus tulee järjestää siitä huolimatta kunnioittaen ihmisoikeuksia ennen suvereniteettia.

5.4 Venäjän suhtautuminen suvereniteettiin ja ihmisoikeuksiin kyberhallinnassa

E erityisen tärkeää on huomioida ero Venäjän käyttämän terminologian eroavaisuus länsimaisesta käsityksestä. Ristolainen (2017) painottaa, että ymmärtääkseen Venäjän toimintaa ja tavoitteita kyberavaruudessa, on ensin ymmärrettävä, miten Venäjän määritelmä informaatiotilasta eroaa länsimaiden puhumasta kyberavaruudesta ja internetistä. Doktriini määrittelee informaatiotilan seuraavasti:

”Doktriini määrittelee informaatiotilan koostuvan informaatiosta, informaatioobjekteista, informaatio- ja telekommunikaatioverkkojen muodostaman internetin (tästä lähtien ”internet”) sisältämistä verkkosivuista ja informaatiojärjestelmistä, viestintäverkostoista, informaatioteknologioista, informaatiota tuottavista, käsittelevistä, luovista ja edellä mainittuja teknologioita käyttävistä toimijoista, kuin myös informaatioturvallisuuden takaamisesta ja julkisen viestinnän sääntelystä.”
(Venäjän federaatio 2016, 1.)

Venäjälle internet tarkoittaa teknologiaa kuin myös sen sisältöä, kuten esimerkiksi verkkomedioita. Informaatiotilaan kuuluu verkkomedioiden lisäksi kaikki massamediat. Venäjän näkökulmasta informaatiotila on kokonaisuus, joka muodostuu niin tekniikasta kuin myös kaikesta yhteiskunnassa vaikuttavasta informaatiosta (Jatner ja Matsson 2014). Usein internetin hallinnasta puhuttaessa kyse on teknisistä asioista, jotka liittyvät internetin sujuvan toiminnan takaamiseen. Lännessä kyberavaruuden turvallisuus koskee lähinnä virusten, kyberhyökkäysten ja kyberrikollisuuden torjuntaa, mutta Venäjälle myös sääntelemättömät informaatiovirrat esimerkiksi Yhdysvalloista näyttävät merkittävänä uhkatekijänä.

Informaatioturvallisuus on doktriinin avainkäsitteitä ja se määritellään seuraavasti:

”Venäjän federaation informaatioturvallisuus (tästä lähtien ”informaatioturvallisuus”) tarkoittaa tilaa, jossa yksilö, yhteiskunta ja valtio on turvattuna sisäisiä ja ulkoisia informaatiotuhkia vastaan. Informaatioturvallisuuden tilassa toteutuvat perustuslailliset ihmisoikeudet ja vapaudet, kelvollinen elintaso kansalaisille, suvereniteetti, alueellinen koskemattomuus ja Venäjän federaation kestävä sosioekonominen kehitys, kuin myös valtion turvallisuus ja puolustus.” (Venäjän federaatio 2016, 2.)

Doktriinista selviää, että Venäjä näkee internetin olevan sidottu kansallisvaltion suvereniteettiin ja maantieteellisiin rajoihin. Venäjän lähestymistapa on hyvin valtiokeskeinen ja pluralistinen verrattuna monitoimijamalliin, sillä sen mukaan informaatioturvallisuudesta huolehtii valtiollinen elin. Doktriinin mukaan informaatioturvallisuus on erityisen tärkeää valtion suvereniteetille, turvallisuudelle ja vakaudelle. Rajattomat informaatiovirrat nähdään uhkina, joilla ulkopuoliset toimijat voivat saavuttaa geopoliittisia tavoitteita, levittää vaikutustaan, diskriminoida venäläisiä journalisteja, horjuttaa valtiota ja osallistua rikolliseen tai ekstremistiseen toimintaan. (Venäjän federaatio 2016, 5–6.)

Doktriinissa ei mainita RuNetia, mutta venäläistä internetiä käsitellään niin arkisesti kuin tutkimuskirjallisuudessa RuNetin käsitteen kautta. RuNet ei pelkästään viittaa venäläiseen osaan kyberavaruudessa, vaan myös venäläiseen tapaan käsitellä asioita: suvereniteettiin, itsenäisyyteen ja informaation suvereniteetin palauttamiseen (Ristolainen 2017). Suvereniteetti esiintyy doktriinissa essentialistisena, sillä se ei ole missään kohtaan uudelleen neuvoteltavissa. Viittaukset suvereniteettiin doktriinissa ovat aina suhteessa suvereniteettiin kohdistuvaan uhkaan tai sen vahvistamiseen:

”Maanpuolustuksellisessa kontekstissa tietyt valtiot ja organisaatiot käyttävät enenevässä määrin informaatioteknologioita poliittisiin ja sotilaallisiin tarkoituksiin, mukaan lukien kansainvälisen oikeuden vastaisiin toimiin, kuten suvereniteetin, Venäjän federaation ja sen liittolaisten poliittisen ja sosiaalisen vakauden ja alueellisen koskemattomuuden heikentämiseen, sekä muodostavat uhan kansainväliselle rauhalle ja globaalille ja alueelliselle turvallisuudelle.” (Venäjän federaatio 2016, 5.)

Suvereniteetin kyseenalaistamisen kyberavaruudessa esitetään uhkaavan kansainvälistä rauhaa ja globaalia ja alueellista turvallisuutta. Valtio nähdään turvallisuuden takaajana,

joka mukailee Jacksonin (2003) näkemystä valtion tehtävästä. Jacksonin mukaan valtion tarkoituksena on eristää väestö ulkoisilta uhilta rakentamalla turvallisuusmekanismeja, joilla voidaan estää esimerkiksi terrorismia. Täysin valtiottomassa – Hobbesin kuvailemassa luonnontilassa – kaikki joutuvat pelkäämään toisiaan, sillä kaikki toiset ovat mahdollisia uhkia. Kansallisvaltio antaa mahdollisuuden keskittyä muihin elämän osa-alueisiin kuin henkilökohtaiseen turvallisuuteen, kun yksilöt luovuttavat osan vapaudestaan valtion käsiin ja saavat vastineeksi turvallisuutta. (Jackson 2003, 187–192.)

Venäjä käsittelee kyberavaruutta Jacksonin esittelemästä turvallisuusnäkökulmasta; kyberavaruus on lähes luonnontilassa ja valtion on astuttava esiin suojaamaan omaa väestöään ulkoisilta uhilta, kuten informaatiovaikuttamiselta ja kyberoperaatioilta. Kansallisvaltiot ja essentialistinen suvereniteetti ovat avainasemassa venäläisen väestön suojelemisessa.

Tätä käsitystä tukee myös avoimen työryhmän lausunnot. Venäjän mielestä kansainvälinen oikeus ja niiden lisäksi säädettävät ei-sitovat normit eivät sovi yhteen. Ei-sitovat normit ja kansainvälisen oikeuden soveltaminen sellaisenaan kyberavaruudessa luo uhan itsenäisten valtioiden suvereniteetille, ja joillekin valtioille mahdollisuuden soveltaa kansainvälistä oikeutta valikoivasti välittämättä toisten valtioiden suvereniteetista (Venäjän federaatio 2019b).

Suvereniteetin painottaminen ensisijaisena arvona viestii jälleen pluralistisesta suhtautumisesta kyberavaruuteen. Venäjä näkee kansainvälisen oikeuden tulkinnan ja vapaaehtoiset normit suvereniteettia mahdollisesti uhkaavina tekijöinä. Erityisesti vapaaehtoiset normit voisivat johtaa niiden valikoivaan soveltamiseen.

Nihkeä suhtautuminen vapaaehtoisiin ja ei-sitoviin normeihin johtuu Venäjän tavoitteesta vahvistaa kansainvälistä oikeutta. Vuonna 2016 Venäjä julkisti sen ulkopoliittisen konseptin, jossa se linjaa ulkopoliittisia tavoitteitaan. Kansainvälisen oikeuden vahvistamisen lisäksi Venäjä pyrkii estämään toisten valtioiden pyrkimykset kansainvälisen oikeuden muokkaamiseen ja satunnaiseen ja valikoivaan tulkintaan. Venäjä mainitsee erityisesti suvereniteetin kunnioittamisen yhtenä kansainvälisen oikeuden elementeistä, jota jotkin valtiot tulkitsevat poliittisesti motivoituneista ja itsekkäistä lähtökohdista. (Venäjän ulkoministeriö 2016.)

Yhdysvallat ilmaisee kyberstrategiassaan ei-sitovien ja vapaaehtoisten normien olevan pyrkimys vakaampaan ja ennustettavampaan kyberavaruuteen. Yhdysvallat uskoo, että mitä useampi valtio hyväksyy nämä normit, sitä ennustettavampi kyberavaruudesta tulee. Yhdysvallat haluaa normien toimivan kansainvälistä oikeutta täydentävinä ja sen rinnalla kulkevana ohjenuorana, mutta Venäjä tulkitsee normit uhkana ja kilpailevana normikoodistona kansainväliselle oikeudelle. Tästä seuraa uhka myös suvereniteetille.

Avoimen työryhmän raportin ensimmäinen vedos kirvoitti Venäjältä kritiikkiä suvereniteetin osalta:

“Uskomme, että on asianmukaista muokata vedosta niin, että se sisältää YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 73/27 (kohdat 1.1. – 1.13) sisältämät normit, jotka YK:n jäsenvaltioiden enemmistö on jo hyväksynyt. Tämän lisäksi pitäisi harkita avoimessa työryhmässä yksittäisten valtioiden tekemiä ehdotuksia kansallisen suvereniteetin vahvistamisesta informaatiotilassa (Kiina).” (Venäjän kommentit avoimen työryhmän raportin ensimmäiseen vedokseen.)

Venäjä pyrkii muokkaamaan raporttia pluralistisempaan, suvereniteettia korostavaan suuntaan avoimessa työryhmässä ja saavuttamaan sen omalle politiikalleen suotuisemman päätöslauselman vuoden 2021 YK:n yleiskokouksessa. Valtion suvereniteetin vahvistaminen kyberavaruudessa tarkoittaisi todennäköisesti monitoimijamallin heikentymistä ja kyberavaruuden voimakkaampaa alistamista kansalliselle lainsäädännölle. Venäjä haluaa varmistaa, että valtiot ovat tulevaisuudessa kyberavaruuden ensisijaisia toimijoita – ei yksilöt, kansalaisyhteiskunnan toimijat tai yksityiset yritykset. Venäjän näkemyksiä suvereniteetista valottaa hyvin Shanghain yhteistyöjärjestön luoma toimintaohjeistus, jota tarkastellaan seuraavaksi.

5.4.1 Shanghain yhteistyöjärjestön toimintaohjeistus: suvereniteetti kyberavaruuden keskiöön

Venäjä ja Yhdysvallat kävivät kuitenkin niukasti valtion suvereniteettiin liittyvää keskustelua. Venäjä viittasi lausunnossaan Shanghain yhteistyöjärjestön², eli SCO:n,

² Shanghain yhteistyöjärjestö on hallitustenvälinen organisaatio, ja sen perustivat vuonna 2001 Kiina, Kazakstan, Kirgisia, Tadžikistan, Venäjä ja Uzbekistan. Vuonna 2019 jäseniksi liittyivät Pakistan ja Intia. Karkeasti järjestön tarkoituksena on edistää alueellista rauhaa, luottamusta ja yhteistyötä.

YK:ssa jakamaan ohjeistukseen ja ehdotti sen sisältämien normien ja periaatteiden sisällyttämistä avoimen työryhmän raporttiin (Venäjän federaatio 2019b).

Vuonna 2011 SCO:n jäsenet (pl. Kazakstan) jättivät YK:n yleiskokoukselle ehdotuksen ohjeistuksesta (Code of Conduct for State Behaviour in Information Security) koskien valtioiden toimintaa informaatioturvallisuuden saralla. Vuonna 2015 muokattu versio ohjeistuksesta jätettiin jälleen yleiskokoukselle ja tällä kertaa allekirjoittajana oli myös Kazakstan. Ohjeistuksessa muun muassa todetaan, että yksilönvapauksia ja oikeuksia voidaan rajoittaa, jos esimerkiksi kansallinen turvallisuus, yleinen järjestys tai yleinen moraalit ovat uhattuina (YK 2011).

SCO:n jäsenmaiden ohjeistuksen normit ja päätöslauselma 73/27 – jonka normit pohjautuvat vuoden 2015 GGE:n raporttiin – kuvastavat näkemuseroja suvereniteetista kybervaruudessa. On täysin ymmärrettävää länsimaiden näkökulmasta, että autoritaarisille valtioille ei haluta antaa siunausta rajoittaa yksilönvapauksia suvereniteetin verukkeella. Päätöslauselma 73/27 jättää kuitenkin myös täysin mainitsematta kansainvälisen internetin hallinnan, johon SCO:n jäsenmaiden ohjeistus ottaa kantaa seuraavasti:

“Internetiin liittyvät julkiset politiikkatoimet ovat valtioiden suvereeni oikeus, joilla on oikeus ja vastuu internetiin liittyvistä kansainvälisistä julkisista kysymyksistä –” (YK 2011).

Ohjeistuksen mukaan valtio on ensisijainen toimija kaikissa kansainvälisissä internetiin liittyvissä politiikkakysymyksissä. Tämä valtion roolia ja suvereniteettia korostava näkemys ei kuitenkaan sovi yhteen Yhdysvaltojen näkemysten kanssa, jotka painottavat monitoimijamallia sekä vahvaa yksityisen sektorin roolia. SCO:n jäsenmaiden ohjeistuksen ehdottamien normien lisääminen avoimen työryhmän lopulliseen raporttiin olisi huomattava voitto pluralistisille toimijoille, jotka pyrkivät alistamaan globaalin kyberhallinnan valtiolliselle lainsäädännölle ja vahvistamaan valtion toimijuutta kybervaruudessa. Erityisesti internetin toiminnalle kriittinen infrastruktuuri on pitkälti yksityisen toimijoiden omistama ja hallinnoima ja infrastruktuuriin liittyvien vastuiden siirtäminen enenevässä määrin valtioille tarkoittaisi monitoimijamallin heikentymistä globaalilla tasolla. Venäjän ja Yhdysvaltojen näkemuseroja kriittiseen infrastruktuuriin tarkastellaan kappaleessa valtion roolista kybervaruuden hallinnassa.

Venäjän kyberstrategian, avoimen työryhmän lausuntojen ja SCO:n dokumenttien tukemana Venäjälle suvereniteetti näyttäytyy ehdottoman essentialistisena kybervaruudessa. Miten suvereniteettia käsitellään suhteessa ihmisoikeuksiin? Seuraavaksi tarkastellaan ihmisoikeuksien roolia informaatiotilassa.

5.4.2 Ihmisoikeudet informaatiotilassa

Informaatioturvallisuuden käsite sisältää myös ihmisoikeudellisen näkökulman. Informaatioturvallisuuden tavoitteena on suojella yksilöä ulkoisilta ja sisäisiltä uhilta ja turvata perustuslailliset ihmisoikeudet ja vapaudet. Venäjä sitoutuu kunnioittamaan kansainvälistä oikeutta ja sen tuomia velvollisuuksia:

”Hallituksen toimielinten Informaatioturvallisuustoimet perustuvat seuraaviin periaatteisiin:

-- e. universaalisti tunnustettujen kansainvälisen oikeuden normien ja periaatteiden noudattaminen, kansainvälisten sopimusten, joiden osapuolena toimii Venäjän federaatio ja Venäjän federaation lakien noudattaminen.” (Venäjän federaatio 2016, 10–11.)

Venäjä myös sitoutuu kunnioittamaan fundamentaalisia ihmisoikeuksia (Venäjän federaatio 2016, 7). Solidaristit pitävät universaalien ihmisoikeuksien olevan ensisijaisia valtion suvereniteettiin nähden, mutta tällaista myönnytystä Venäjä ei doktriinissaan suoraan tee Yhdysvaltojen tapaan. Venäjä on sitoutunut YK:n ihmisoikeusjulistukseen, jonka vuoksi voidaan olettaa, että Venäjä viittaa universaalisti tunnustetuilla periaatteilla myös ihmisoikeuksiin ja näin tunnustaa ainakin osittain solidaristista ajattelua.

Venäjä kuitenkin haluaa poistaa avoimen työryhmän raportin toisesta vedoksesta muun muassa maininnan ihmisoikeuksia ja kehitystä uhkaavasta informaatioteknologiasta:

”18. Valtiot ovat yksimielisiä siitä, että informaatioteknologian haitallinen käyttö uhkaa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitoa ja ~~näin ollen myös ihmisoikeuksia ja kehitystä.~~” (Venäjän federaatio 2021b, 5.)

Omissa korjausehdotuksissaan raportin toiseen vedokseen Venäjä lähes systemaattisesti halusi muokata tai poistaa ihmiskeskeisiä kohtia. Venäjä haluaisi

poistaa lähes kaikki maininnat sukupuolesta ja naisten asemasta, sekä maininnan vähemmistöistä ja nuorista (Mt). Venäjä halunnee pitää eri ihmisryhmiin liittyvät asiakysymykset kansallisella tasolla.

Ihmisoikeudet saavat kaikesta huolimatta selkeästi pienemmän roolin kuin mitä Yhdysvallat antaa niille omassa kyberstrategiassaan. Doktriinissa korostuu turvallisuuden ja vakauden ylläpito kyberavaruudessa ja erityisesti terrorismin ja ekstremismin torjunta. Venäjän internetlainsäädäntö on erittäin laveasti muotoiltua ja mahdollistaa hyvin pitkälle menevää valvontaa, joka mahdollistaa esimerkiksi poliittisen opposition hiljentämisen ja vakoilun, jolle ekstremismin torjunta tarjoaa oivan savuverhon (Pollicino & Soldatov 2018). Turvallisuus, vakaus ja ennen kaikkea suvereniteetti tulevat ennen ihmisoikeuksia kyberavaruudessa ja tämän ensisijaisuuden vuoksi Venäjän suhtautuminen ihmisoikeuksiin määritellään pluralistiseksi.

Venäjä sitoutuu noudattamaan kansainvälisiä sopimuksia, kuten YK:n ihmisoikeusjulistusta, sillä se vahvistaa YK:n asemaa kansainvälisen politiikan koordinaattorina ja suurvaltojen yhteistä hallintaa. Venäjän suhtautuminen kansainväliseen oikeuteen ja sen subjekteihin eroaa kuitenkin merkittävästi liberaalista hegemoniasta statistisella lähestymistavalla. (Kurowska 2020.) Näihin näkemyseroihin kansainvälisestä oikeudesta ja sen ulottumisesta yksilöön paneudutaan seuraavaksi.

Teema (yläkatgoria)	Yhdysvallat	Venäjä
Tavoitteellisuus	Ihmiskunnan hyöty ja maailman yhteiskunta: vapaa ja avoin internet	Suhteellinen hyöty: valtion roolin vahvistaminen kyberavaruudessa, eksistentiaalisten kysymysten ratkaiseminen kansainvälisesti
Suvereniteetti	Juridinen, uudelleen neuvoteltavissa	Essentialistinen
Ihmisoikeudet	Universaalit, kansainvälisessä oikeudessa määritelty	Valtion vastuulla, kansainvälisessä oikeudessa määritelty, tilanteellinen etiikka

Taulukko 4.

5.5 Yhdysvaltojen suhtautuminen valtion rooliin kansainväliseen oikeuteen kyberavaruudessa

Yhdysvallat aikoo edistää yleisesti käytössä olevaa monitoimijamallia ja vastustaa valtiokeskeistä internetin hallintaa:

”Yhdysvallat jatkaa aktiivista osallistumistaan globaaleihin ponnisteluihin varmistaakseen, että monitoimijamalli hallitsee internetin hallintaa valtiokeskeisten, avoimuutta ja vapautta heikentävien, mallien sijasta, mitkä hidastaisivat innovaatioita ja vaarantaisivat internetin toiminnan.” (Yhdysvallat 2018, 25.)

Tukemalla monitoimijamallia ja eksplisiittisesti vastustamalla valtiokeskeistä internetiä se asemoituu vahvasti solidaristiseksi toimijaksi. Globaalin kyberhallinnan tulisi olla läpinäkyvää, ylhäältä alas suuntautuvaa, konsensukseen pyrkivää ja mahdollistaa yksityisen sektorin, tiedeyhteisön ja teknologiayhteisön yhdenvertainen osallistuminen hallintaan. WGIG:n raportin mukaisen monitoimijamallin ytimessä on myös yhteisen edun ajaminen, joka kansainvälisessä kontekstissa tarkoittanee universaalia etua.

Tavoite edistää ei-valtiollisten toimijoiden vahvaa osallistamista internetin hallintaan ilmentää näkemystä solidaristisesta kyberavaruudesta, jossa valtioilla ei tulisi olla automaattisesti ensisijaista roolia muihin toimijoihin nähden. Yhdysvaltojen näkemys valtion roolista kyberavaruudesta ei ilmennä kosmopoliittista solidarismia, vaan ennemminkin valtiokeskeistä solidarismia, jossa valtioilla on rooli monenkeskisissä organisaatioissa, joissa sovitaan yhteisistä säännöistä ja kyberavaruuden eksistentiaalisista kysymyksistä. Valtiota ei pyritä hävittämään kokonaan hallinnosta, vaan se on monitoimijamallin mukaisesti yksi toimija monen toimijan joukossa, jonka toimivallasta neuvotellaan kansainvälisesti. Kuten jo kappaleessa 5.1 osoitettiin, Yhdysvallat suhtautuu nihkeästi internetin alistamiseen valtioidenvälisille instituutioille ja sopimuksille, mutta pitää kyberstrategian ja avoimen työryhmän puheenvuorojen perusteella selkeästi hyödyllisenä neuvotella valtion roolia ja vastuita eksistentiaalisissa turvallisuuskysymyksissä.

Esimerkiksi kriittistä infrastruktuuria käsiteltäessä Yhdysvallat muistuttaa, että se on pitkälti yksityisen sektorin omistama ja operoima, ja tämä tulee muistaa myös avoimen työryhmän raportissa:

“Olemme myös epävarmoja mitä tarkoittaa julistaa ”ylikansallinen kriittinen informaatio infrastruktuuri” ”erityiseksi kategoriaksi” infrastruktuureista, minkä suojele on kaikkien valtioiden ”jaettu vastuu”. Suurin osa ICT-infrastruktuurista on yksityisen sektorin omistamaa ja operoimaa, ja sijaitsee yksittäisten valtioiden lainsäädännön piirissä.” (Yhdysvallat 2021).

Yhdysvallat osoittaa jälleen sitoutumistaan monitoimijamalliin ja epäluuloaan liiallista valtion kontrollia kohtaan.

5.5.1 Kansainvälinen oikeus käyttäytymisen ohjenuorana

Avoimessa työryhmässä Yhdysvallat ilmaisee kansainvälisen oikeuden olevan valtioiden käyttäytymisen ohjenuora:

”Kuten YK:n yleiskokous on tunnustanut, kansainvälinen oikeus muodostaa tärkeän osan kansainvälistä vakautta kyberavaruudessa. Se (kansainvälinen oikeus) kuvastaa sääntöjä, joihin valtiot ovat jo sitoutuneet suhteidensa hallitsemiseksi, YK:n peruskirjan kokonaisuudessaan – sisältäen provisiot toisesta artiklasta, jotka koskevat pidättäytymistä voimankäytöstä tai sillä uhkaamisesta ja riitojen ratkaisemisesta rauhanomaisin keinoin. Ne sisältävät myös kansainvälisen humanitaarisen oikeuden, tai aseellisia konflikteja koskevan oikeuden.” (Yhdysvallat 2019a.)

Kyberstrategiassaan Yhdysvallat asettaa tavoitteekseen edistää kansainväliseen oikeuteen perustuvaa rauhanajan toimintakehikkoa valtioille, johon sulautetaan ei-sitovia kansainvälisiä normeja vastuullisesta valtion toiminnasta kyberavaruudessa. Yhdysvallat tavoittelee mahdollisimman laajasti hyväksytyjä kybernormeja, jotka vahvistaisivat kyberavaruuden vakautta ja ennustettavuutta.

Yhdysvallat käsittelee kansainvälistä oikeutta vakauden ja ennustettavuuden luomisen edellytyksenä (Mt). Pluralistien mukaan kansainvälinen oikeus on valtioiden säätämää ja vain valtioita koskevaa, eikä Yhdysvallat käytä kansainvälistä oikeutta eksplisiittisesti perusteena esimerkiksi yksilöiden sananvapauden puolustamiseen strategiassaan. Kosmopoliittiset solidaristit tulkitsevat kansainvälisen oikeuden kohteiksi ensisijaisesti ihmiset: esimerkiksi universaalien ihmisoikeuksien subjektiksi tulkitaan kaikkia maailman yksilöitä. Käsitellessään kansainvälistä oikeutta vain vakauden ja

ennustettavuuden kautta kyberstrategiassaan Yhdysvallat ei asemoi itseään kantilaiseksi luonnonoikeuteen tukeutuvaksi toimijaksi.

Gloaalien, ei-sitovien kybernormien muodostaminen voidaan kuitenkin tulkita valtiokeskeiseksi solidaristiseksi tavoitteeksi. Yhdysvaltojen kyberstrategiassa (2018, 20) perustellaan ei-sitovia normeja kyberavaruuden vakauden ja ennustettavuuden lisäämisellä, eikä eksplisiittisesti esimerkiksi yksilöiden oikeuksien turvaamisella, vaikka ei-sitovat normit sisältävätkin ihmisoikeudellisen näkökulman vaatimalla esimerkiksi internetvapauden ja yksityisyyden turvaamista. Tavoitteet vakaudesta ja ennustettavuudesta ovat maltillisia. Pluralistisessakin ajattelussa tiettyjen yhteisten sääntöjen ja toimintatapojen tavoittelu on mahdollista. Yhdysvaltojen edistämällä normeilla tavoitellaan perustavanlaatuisia toimintatapoja ja kyberavaruuden anarkian hallintaa, mutta myös esimerkiksi ilmaisunvapauden ja ihmisoikeuksien turvaamista.

Ei-sitovien normien edistäminen on grotiuslaista rationalismia – eräänlainen välimalli pluralismin ja kosmopoliittisen luonnonoikeuden välillä. Grotiuslaisella lähestymistavalla nykyistä kansainvälistä oikeutta voidaan tulkita ikään kuin joustavina periaatteina, joiden takana on edelleen luonnonoikeudellisia näkemyksiä – kuten oikeus vapauteen. Pluralistit taas pitävät kansainvälistä oikeutta tiukasti vain valtioiden tekemien sopimuksien summana, jota tulkitaan ei-moraalisena ja kansainvälisen yhteiskunnan perustuksena. (Wight 1992, 233–252 ja Buzan 2014, 102–103).

Yhdysvallat tunnustaa universaalit ihmisoikeudet myös kyberavaruudessa, jonka vuoksi sen päämääränä voidaan tulkita olevan laajemmin hyväksytyt normit ja yhteiset tavoitteet, jotka ylittävät vain vakauten tähtäävät eksistentiaaliset säännöt. Strategiassa kansainvälinen oikeus kuitenkin esiintyy vain puhuttaessa vakaudesta ja ennustettavuudesta. Aineiston perusteella on kuitenkin varmaa, että Yhdysvallat näkee kansainvälisen oikeuden määrittävän valtioiden velvollisuuksia ja oikeuksia kyberavaruudessa, mutta ei korosta kansainvälisen oikeuden olevan luonteeltaan luonnonoikeudellista. Yhdysvallat painottaa vapaaehtoisien ei-sitovilla normien olevan globaalilla, alueellisella ja kansallisella tasolla valtioiden toimintaa ohjaava koodisto, ja tämän pitäisi tulla selkeästi esiin avoimen työryhmän lopullisessa raportissa (Yhdysvallat 2021a). Tämä vahvistaa kuvaa siitä, että Yhdysvallat tulkitsee normeja mahdollisuutena pyrkiä arvojen, tavoitteiden ja toimintatapojen konvergenssiin kansainvälisesti. Venäjän

näkemykset konvergenssin toivottavuudesta ja tavoiteltavuudessa eroaa Yhdysvaltojen näkemyksestä merkittävästi. Seuraavaksi siirrytään Venäjän näkemyksiin valtion roolista ja kansainvälisestä oikeudesta.

5.6 Venäjän suhtautuminen valtion rooliin ja kansainväliseen oikeuteen

Lakiteknisesti venäläinen internet, eli RuNet, tarkoittaa valvonnan ja regulaation mahdollistavien instituutioiden ja lakien muodostamista. Hyvänä esimerkkinä toimii nk. bloggarilaki, jonka mukaan yli 3000 päivittäistä lukijaa saavuttavat bloggaajat joutuvat ilmoittautumaan valtion rekisteriin. Vuonna 2014 Venäjällä säädettiin laki, jonka mukaan hallitus voi blokata nettisivuja ilman virallista selitystä (Washington Post 2014). Vuonna 2016 Minkomsvyaz – digitaalisen kehityksen, viestinnän ja joukkomedian ministeriö – säätö lait, jotka asettavat RuNetin kriittisen infrastruktuurin ja niiden hallinnan hallituksen vastuulle ja vaativat kaikkien venäläisten verkkopäätteiden hostaajien olevan Venäjällä. 2017 säädetty laki edellyttää kaikkien yritysten ja toimijoiden, jotka hallitsevat jotain kriittistä infrastruktuuria rekisteröitymään valtion rekisteriin. (Ristolainen 2017.)

Roskomnadzor – liittovaltion instituutio, joka valvoo viestintä- ja informaatioteknologiaa ja joukkomediaa – on Venäjän päätoimija internetin valvonnassa. Vuosina 2015–2016 Venäjällä säädettiin lakeja, jotka antavat Roskomnadzorille valtuudet blokata ja sensuroida verkkosivuja ja sisältöä, jota se pitää haitallisena, ekstremistisenä tai uhkana yhteiskunnalliselle järjestykselle. (Ristolainen 2017.)

Doktriini keskittyy valtion toimintaan kyberavaruudessa, eikä Venäjällä uskota monitoimijamallin mukaiseen internetin hallintaan, jonka vuoksi ei ole yllättävää, että monitoimijamallia ei doktriinissa mainita. Venäjä tunnistaa kuitenkin järjestöt ja kansalaiset osapuoliksi informaatioturvallisuuden saavuttamisessa (Venäjän federaatio 2016, 10).

Doktriini ei kuitenkaan määrittele ollenkaan millainen kansalaisjärjestöjen ja kansalaisten rooli todellisuudessa on, vaan keskittyy lähinnä artikuloimaan järjestöjen luomia uhkakuvia:

”2. Tiettyjen valtioiden tiedustelupalvelut käyttävät kasvavissa määrin psykologisia- ja informaatiokeinoja tavoitteenaan horjuttaa eri alueiden poliittista- ja sosiaalista vakautta ympäri maailmaa, samalla heikentäen valtioiden suvereniteettia ja rikkoen niiden alueellista koskemattomuutta. Uskonnolliset, etniset ja ihmisoikeudelliset järjestöt ja muut järjestöt, kuten myös erilaiset ihmisten yhteenliittymät, ovat osallisina näissä aktiviteeteissa ja informaatioteknologioita käytetään laajasti näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.” (Venäjän federaatio 2016, 4–5.)

Vapaasti liikkuvien informaatiovirtojen ja erilaisten järjestöjen tulkitseminen ensisijaisesti uhkina on varsin selkeä vastakohta Yhdysvaltojen solidaristiselle näkemykselle vapaasta ja avoimesta internetistä, jota hallitaan yhdessä kansalaisten, yksityisen sektorin ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Venäjä näkee ratkaisuna vapaan informaation luomille uhille kansallisen tason regulaation, joka kuvastaa hyvin Muellerin (2017) näkemystä globaalin kyberavaruuden järjestämisestä kansallisen lainsäädännön mukaan.

Globaalia, vapaata ja avointa kyberavaruutta pidetään Yhdysvaltojen hegemonian jatkeena ja pyrkimyksenä vaikuttaa Venäjän sisäisiin asioihin (Ristolainen 2017). Informaatiovirtojen tukahduttaminen on osa Putinin hallinnon harjoittamaa autoritaarista eristämistä. Eristämisellä tarkoitetaan ulkoisen demokratisaatiopaineen tukahduttamista ja esimerkiksi tiettyjen internetsivustojen estäminen on selkeä esimerkki tällaisesta eristämisestä (Ambrosio 2008, 19–20). Venäjä pyrkii eristämään – omien sanojensa mukaan turvaamaan – informaatiotilansa, joka edusta läntistä monitoimijamallia, vaan pyrkimystä rakentaa kansallisvaltioiden rajoja noudatteleva pluralistisempi kyberavaruus.

Doktriinissa Venäjä toistaa useita kertoja näkemyksen Venäjän kulttuurillisen, historiallisen ja moraalisen perinteen säilyttämisen tärkeydestä. Erityisen huolissaan Venäjä on sen nuorisoon kohdistuvasta vaikuttamisesta. Doktriinissa mainitaan venäläiseen nuorisoon kohdistuva kasvava informaatiopaine, jonka tarkoituksena on rapauttaa perinteiset venäläiset moraaliset arvot (Venäjän federaatio 2016, 5).

Nuiva suhtautuminen kulttuurilliseen vaikuttamiseen viestii pluralistisesta ajattelusta, jonka keskiössä on valtioidenvälisen diversiteetin kunnioittaminen. Pluralistit näkevät valtioiden kulttuurilliset, moraaliset ja poliittiset erilaisuudet ja niiden hyväksymisen

tärkeänä tasapainottavana tekijänä kansainvälisessä politiikassa. Hegemoniset ideologiat, jotka pyrkivät konvergenssiin ja valtioiden sisäisten olojen samankaltaistamiseen uhkaavat kansainvälistä järjestystä ja rauhaa (Buzan 2014, 90–91).

Venäjä pyrkii suojelemaan omia moraalisia ja henkisiä arvojaan (Venäjän federaatio 2016, 7–8), joka ilmentää normatiivista pluralismia. Jacksonin mukaan normatiivisessa pluralismissa on kyse suvereenin valtion oikeudesta päättää omista sisäisistä asioistaan omien uskonnollisten, kulttuurillisten ja poliittisten perinteiden mukaisesti. Suvereniteetti vaatii muiden valtioiden suvereniteetin ja intervention kiellon tunnustamista ja tämä johtaa väkisin valtioiden diversiteettiin. Jackson näkee vain kolme mahdollisuutta diversiteetin katoamiselle: toisen tuhoaminen, alistaminen tai muuttaminen toisenlaiseksi. Eurooppalaiset pyrkivät kolonisoimaan ja yhtenäistämään maailman, mutta tämä epäonnistuminen oli Jacksonin mukaan täysin oikein. Jokaisella on oltava mahdollisuus elää elämäänsä omien arvojensa mukaan. Diversiteetin kunnioittaminen suojaa kansainvälistä yhteisöä konflikteilta ja opettaa myös positiivisia arvoja, kuten suvaitsevaisuutta ja itsehillintää. (Jackson 2003, 178–182.)

Pluralismi ei siis ole arvovapaata ja Venäjä tulkitsee ulkomaisen informaation pyrkivän muuttamaan sitä sisältäpäin ja suojelemaan omaa identiteettiänsä näiltä vaikutusyrityksiltä. Yhdysvallat on pitkään jo tunnustanut, että se pyrkii vapaalla tiedonkululla vaikuttamaan toisten maiden sisäiseen kehitykseen (kts. Lemberg 2019) ja Venäjä pyrkii säilyttämään pluralistisen kyberavaruuden, jossa kunnioitetaan valtioiden oikeutta valita omanlainen tiensä. Venäjän kohdalla se tarkoittaa kasvavaa valtion kontrollia kyberavaruuden informaatiovirroista. Hajautettu hallinta nähdään ensisijaisesti uhkana, jota tulee välttää kansallisen turvallisuuden, vakauden ja alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi. Venäjän valtiokeskeinen lähestymistapa on nähtävissä myös sen suhtautumisessa kansainväliseen oikeuteen, jota tarkastellaan seuraavaksi.

5.6.1 Kansainvälinen oikeuden tulkintaerot ja *jus ad bellum*

Yhdysvallat vahvistaa kansainvälisen oikeuden roolin olevan avain asemassa vakauden saavuttamiselle kyberavaruudessa ja nostaa erikseen esille kansainvälisen

humanitaarisen oikeuden, joka pyrkii säätelemään sodankäyntiä (Yhdysvallat 2020). Yhdysvallat korostaa sodankäynnin sääntöjen pätemisen myös kyberavaruudessa, jonka Venäjä tulkitsee kuin oikeutuksena sodankäynnin ulottamiselle kyberavaruuteen:

”Kolmas ongelma on se fakta, etteivät kaikki valtiot – oikeastaan edes valtaosa valtioista – tunnusta kyberhyökkäyksiä aseellisiksi hyökkäyksiksi. Mielestäni tämä on vaarallinen tilanne. Jotkut voisivat tulkita tätä kuin pyynnöksi toteuttaa tällaisia hyökkäyksiä.”
(Venäjän federaatio 2019b.)

Miksi Venäjä ei ole tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen kansainvälisen oikeuden soveltamisesta kyberavaruudessa?

Venäjä sanoo puheenvuorossaan tukevansa Kiinan näkemyksiä kansainvälisen oikeuden soveltamisesta. Venäjän mukaan kansainvälisen oikeuden soveltaminen on epämääräistä. Venäjä tiivistää kansainvälisen oikeuden ongelmat viiteen kohtaan:

- 1) Meillä ei ole ymmärrystä, miten kansainvälistä oikeutta tulisi soveltaa käytännössä
- 2) Kansainvälisellä yhteisöllä ei ole kokonaisymmärrystä mitkä kansainvälisen oikeuden instrumentit ovat sovellettavissa
- 3) Suurin osa valtioita ei tunnusta kyberhyökkäyksiä aseellisiksi hyökkäyksiksi. Tämän voi tulkita kuin kutsuna toteuttaa kyberhyökkäyksiä
- 4) Jos kansainvälinen oikeus on sovellettavissa, miten se voidaan yhdistää luonteeltaan vapaaehtoisein ja ei-sitoviin normeihin?
- 5) Useilla valtioilla on kyberavaruudessa ensi-iskun doktriini, eli ts. oikeus iskeä ensin. (Venäjän federaatio 2019b.)

Venäjän mukaan suurin ongelma on yhteisymmärryksen puute. Valtioilla ei ole yhteisymmärrystä siitä, miten kansainvälistä oikeutta tai mitä kansainvälisoikeudellisia instrumentteja tulisi soveltaa kyberavaruudessa. Venäjä huomauttaa, että edes kyberhyökkäyksen luonteesta ei ole yksimielisyyttä: Kaikki valtiot eivät tunnusta kyberhyökkäystä aseelliseksi hyökkäykseksi ja tämä saattaa jopa kannustaa kyberhyökkäyksiä toteuttamiseen.

Venäjä kokee myös ongelmalliseksi sen, että ehdotetaan ei-sitovia normeja kansainvälisen oikeuden lisäksi. Erityisesti Yhdysvallat edistää näitä ei-sitovia normeja.

Venäjän mukaan se on lähes järjetöntä, sillä vapaaehtoiset ei-sitovat normit antaisivat toimijoille aina mahdollisuuden valita, milloin missäkin tilanteessa niitä soveltaa. Venäjä peräänkuuluttaa selkeämpiä ja sitovia ratkaisuja kyberavaruuteen. Venäjän ulkopoliittisessa diskurssissa kansainväliset normit ovat erityisen tärkeitä, sillä ne ylläpitävät sen suurvaltastatusta (Hopf 2002, 225). Venäjä tavoittelee sitovia kansainvälisiä sopimuksia, ja tästä syystä nykyinen tilanne kybernormien tilanne ei tyydytä Venäjää (Kurowska 2018).

Venäjä on historiallisesti painottanut kollektiivista lähestymistapaa ihmisoikeuskysymyksiin. Venäjälle kollektiivien, kuten kansan tai jonkin vähemmistön, oikeus itsemääräämisoikeuteen on ihmisoikeus. Neuvostoliitto tulkitsi valtioiden suvereniteettia ihmisoikeutena. Läntinen näkemys painottaa yksilöiden oikeuksia ja kansainväliset ihmisoikeudet ovat tehty suojelemaan yksilöitä. (Lukina 2018, 66–69.)

Lauri Mälksoon (2015) tutkimus venäläisen ja länsimaisen kansainvälisen oikeuden tulkinnan eroista valottaa Venäjän suhtautumista myös avoimen työryhmän istunnoissa. Kansainväliseen oikeuteen erikoistuneet venäläiset tutkijat tekevät yleisellä tasolla saman erottelun kollektiivin ja yksilön välillä kuin Lukina (2018). Mälksoon esimerkeistä käy läpi, miten Venäjällä valtavirtainen näkemys kansainvälisestä oikeudesta on statistinen: kansainvälinen oikeus ei ole kosmopoliittinen ja ulotu suoraan kaikkiin maailman yksilöihin, vaan sen keskiössä ovat valtiot, joiden tehtävänä on mahdollistaa kansalaisten pääsy kansainvälisten mekanismien piiriin. Statistinen lähestymistapa on myös strateginen. Kansainvälisen oikeuden ulottaminen yksilöihin nähdään ideologisena, jonka seurauksena yksilöt syrjäyttävät valtion hierarkiassa valtion keskeisimpänä objektina ja kansainvälisestä oikeudesta tulee kosmopoliittista lainsäädäntöä. (Mälksoo 2015, 105–109.)

Venäjä painottaa avoimen työryhmän kokouksessa, että kansainvälinen humanitaarinen oikeus pätee vain sotatilanteessa ja kyberhyökkäyksiä suoritetaan jatkuvasti ilman sodan olemassaoloa. Hakkerit ovat vain siviilejä, eikä heihin voida soveltaa kansainvälistä humanitaarista oikeutta. (Venäjän federaatio 2019b.)

Mälksoon mukaan venäläiset tutkijoiden statistinen lähestymistapa jättää yksilöt ja muut ei-valtiolliset toimijat kansainvälisen oikeuden ulkopuolelle ja etäännyttää kansainvälistä oikeutta Venäjän kansallisesta lainsäädännöstä (Mälksoo 2015, 121).

Kyberhallinnassa Yhdysvaltojen näkemys taas tukee monitoimijamallia, jossa ei-valtiollisilla toimijoilla tulee olla valtaa. Yllä esitetyt seikat muodostavat Venäjältä pluralistista kuvaa: kansainvälinen oikeus on valtioiden säätämää ja vain valtioita koskevaa. Kansainvälinen oikeus ei ylety yksilöihin, kuten kosmopoliittisessa solidarismissa. Venäjä pyrkii suojelemaan valtion roolia kansainvälisen oikeuden subjektina yksilökeskeiseltä tulkinnalta.

Venäjän tulkinta *jus ad bellumista* on kulmakivi ymmärtääkseen Venäjän suhtautumisen alueelliseen koskemattomuuteen, jonka juuret ovat Neuvostoliiton hajoamisessa. Venäjä pyrki estämään separatismia kotimaassaan ja samanaikaisesti kantamaan huolta etnisistä venäläisistä uusien rajojen ulkopuolella. Venäjä puolustaa kansainvälistä lakia, mutta sen taakse verhoutuu vahva realistinen tulkinta kansainvälisestä politiikasta. Venäjä korostaa YK:n peruskirjaa: Venäjän mukaan se takaa ensisijaisesti valtioiden suvereniteetin ja rajoittaa voimankäytön minimiin. Venäjän näkemys kansainvälisestä oikeudesta nojaa toisen maailmansodan jälkeisiin sopimuksiin Jaltan ja San Franciscon konferensseissa. Kansainvälisen oikeuden puolustaminen on pohjimmiltaan sen oman erityisaseman puolustamista ja länsimaiden kritiikki on vallan epätasapainon kritiikkiä. Venäjän ajatusmallissa länsimaat verhoavat realistiset valtapyrkimyksensä ihmisoikeuksien taakse, joten ne syöllistyvät täysin verrannolliseen retoriseen peliin kuin se itse. (Mt. 172–176.) Venäjä suhtautuu valtioihin ja kansainväliseen oikeuteen samalla tavalla kyberavaruudessa kuin muissakin ulottuvuuksissa.

Teema (yläkatgoria)	Yhdysvallat	Venäjä
Tavoitteellisuus	Ihmiskunnan hyöty ja maailman yhteiskunta: vapaa ja avoin internet	Suhteellinen hyöty: valtion roolin vahvistaminen kyberavaruudessa, eksistentiaalisten kysymysten ratkaiseminen kansainvälisesti
Suvereniteetti	Juridinen, uudelleen neuvoteltavissa	Essentialistinen

Ihmisoikeudet	Universaalit, kansainvälisessä oikeudessa määritelty	Valtion vastuulla, kansainvälisessä oikeudessa määritelty, tilanteellinen etiikka
Valtion rooli	Ensisijainen toimija kansainvälisesti, mutta neuvoteltavissa oleva	Ensisijainen toimija kansainvälisessä järjestelmässä
Kansainvälinen oikeus	Grotiuslainen, rationalistinen, kansainvälisen oikeuden subjekti on neuvoteltavissa	Valtiolähtöinen, positivistinen

Taulukko 5.

5.7 Yhdysvaltojen suhtautuminen kyberhegemoniaan

Monitoimijamallin kannattaminen ja kansallisvaltioiden käsissä olevan kybervaruuden vastustaminen luo kuvaa solidaristisesta Yhdysvalloista. Tämä voidaan tulkita myös oman hegemonian puolustamiseksi, jollaisena kyberstrategia näyttäytyy sen kirjoitettujen tavoitteiden vuoksi. Madeline Carrin (2015, 642–643) mukaan monitoimijamalli vahvistaa jo olemassa olevia kansainvälisiä valtasuhteita, eli ts. Yhdysvaltojen hegemonista asemaa. Carrin mukaan monitoimijamalli hyödyttää Yhdysvaltoja ja sen liittolaisia ja yhdysvaltalaisia yksityisiä yrityksiä, eikä kansalaisyhteiskunnan toimijoita. Monitoimijamallia perustellaan vapauden, yksityisyyden, demokratian ja tasa-arvon kaltaisten arvojen kautta, ja mallin kritisoiminen tulkitaan näiden arvojen kritisoimiseksi. Carrin mukaan monitoimijamallissa tällä hetkellä kansalaisyhteiskunnan rooli on hyvin marginaalinen, kun taas yksityiset yhdysvaltalaiset suuryritykset omaavat suhteettoman paljon valtaa.

Carrin huomiot Yhdysvaltojen hegemoniasta ovat ristiriidassa WGIG:n raportin (2005) kanssa, jonka mukaan yhdelläkään yksittäisellä toimijalla ei saa olla liian paljoa valtaa kybervaruudessa. Tätä raportin kohtaa voidaan tulkita hegemonian kieltona.

Dunnen (2003) mukaan vallan keskittyminen yhden toimijan käsiin uhkaa kansainvälistä yhteiskuntaa. Kansainvälinen yhteiskunta on luonteeltaan ja tavoitteeltaan antihegemonista, ja kansainvälisen yhteiskunnan yhtenä pääasiallisena tarkoituksena

on suojata monimuotoisia poliittisia yhteisöjä aggressiivisilta naapureiltaan. Dunnen mukaan Yhdysvallat erosi vuosina 2001–2003 hetkeksi kansainvälisestä yhteiskunnasta hyökätessään Irakiin. Yhdysvallat näyttäytyi silloin supervaltana, joka ei enää sitoutunut kansainvälisen yhteiskunnan sitoviin sääntöihin. (Dunne 2003.) Kyberavaruudesta puhuttaessa Yhdysvallat esitetään – kuten yllä esimerkiksi Carr – supervaltana.

Nykyisessä kyberhallinnassa on merkittäviä ominaisuuksia, jotka palvelevat Yhdysvaltojen hegemoniaa kyberavaruudessa. Vallitseva diskurssi kyberhallinnan kansainvälisessä tilanteessa liitetään usein Yhdysvaltojen hegemonian haastamiseen ja pyrkimykseen luoda moninapainen globaali kyberavaruus. Mueller pitää tätä näkemystä liian yksinkertaisena (Mueller 2017, 16), mutta Henry Farrellin ja Abraham L. Newmanin (2019) teoria aseellistetusta keskinäisriippuvuudesta havainnollistaa Madeline Carrin (2015) näkemystä epätasaisesti jakautuneista valtasuhteista kyberhallinnassa.

Farrell ja Newman (2019) korostavat verkostojen merkitystä kansainvälisessä politiikassa ja valtasuhteissa. Globalisaation myötä keskinäisriippuvuudet ovat voimistuneet ja niiden ympärille kehkeytyneet ja muodostetut verkostomaiset rakenteet luovat ja vahvistavat epäsymmetrisiä valtasuhteita. Verkostoihin muodostuu keskuksia (*hub*), joihin on kiinnittynyt enemmän toimijoita (*noodeja*) kuin muihin keskuksiin, ja todella verkostoituneiden keskuksien hallitsijalla on epäsymmetrisen paljon valtaa muihin nähden. Epäsymmetria korostuu eritoten kansainvälisen informaatio-, raha- ja tavaraliikenteen keskuksien hallinnassa. (Farrell & Newman 2019.)

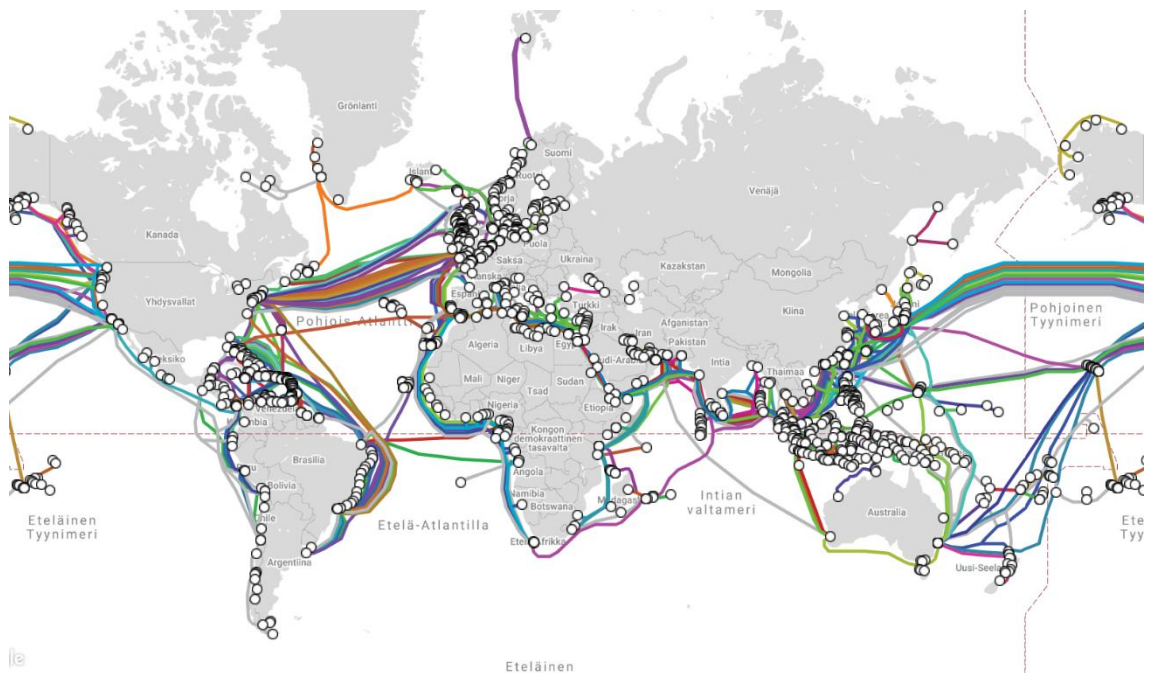
Farrell & Newman demonstroivat aseellistettua keskinäisriippuvuutta ottamalla esimerkiksi internetin hallinnan. Internetinfrastrukturi on erittäin kansainvälistynyt, sillä toisiinsa kytkeytyneitä reitittimiä, servereitä ja kaapeleita sijaitsee ympäri maailmaa. Kansainvälisen politiikan liberaali koulukunta korostaa kaikkien osapuolten haavoittuvuutta internetissä, jonka vuoksi pakkokeinojen käyttö kyberavaruudessa on valtioille vähemmän houkuttelevaa. (Ma. 2019) Joseph Nyen (2017) mukaan talouden ja informaatioteknologian keskinäisriippuvuus vähentää valtioiden halua suorittaa kyberhyökkäyksiä, sillä hyökkäys todennäköisesti aiheuttaisi kustannuksia myös hyökkääjälle. Farrell & Newman (2019) kuitenkin argumentoivat, ettei keskinäisriippuvuuden lisääntyminen ja verkostojen laajentuminen kuitenkaan tarkoita vallan tasapuolista jakautumista toimijoiden kesken; verkostoissa on eri kokoisia

keskuksia, jonka vuoksi valta on epäsymmetrisesti jakautunutta ja merkittävimpien keskusten hallitsijat omaavat suhteellisesti enemmän valtaa.

Verkostojen epätasainen kehitys on loogista. Verkostojen kasvaessa uudet noodit kiinnittyvät todennäköisimmin eniten kytkeytyneisiin noodeihin. Kehityskulku tekee väistämättä joistain noodeista keskuksia, jolloin kytkeytyneisyys jakautuu epätasaisesti. Tällainen verkostoefekti on juuri Muellerin (2017) korostama globaalin internetin vahvuus, jonka vuoksi siitä irtaantuminen ja oman kilpailevan verkon luominen olisi lähes jokaiselle valtiolle todella haitallista.

Informaatioteknologian tiedonsiirron keskuksen hallitsija pääsee käsiksi laajaan määrään tietoa, mihin muilla ei välttämättä ole pääsyä – esimerkiksi viholliseen tai vihollisen liittolaisiin liittyvään informaatioon. Mutta tämä on mahdollista vain, jos keskusta hallitsevalla valtiolla on tiedonkeruun mahdollistavat instituutiot ja lainsäädäntö, sekä teknologinen kyky. (Farrell & Newman 2019.) Keskuksia hallitsevilla valtioilla on ainakin teoriassa mahdollisuus kerätä kattavammin informaatiota kuin muilla – ja tämä koetaan helposti uhkana.

Internetiin – kuten esimerkiksi puhelinverkkoihin – ei luotu keskitettyä verkkoa tai kansainvälistä hallinnollista elintä. Kuten jo aiemmin on mainittu, Yhdysvallat on vastustanut hyvin tarmokkaasti internetin alistamista YK:n alaisuuteen. Eri verkostojen noodit olivat lähtötilanteessa kuin tasavertaisia, mutta ajan kuluessa verkostot alkoivat keskittymään ja muodostamaan yksittäisiä keskuksia, jotka olivat muita noodeja ja keskuksia tärkeämpiä. Erityisesti valtiot ovat pystyneet enenevässä määrin hallitsemaan internetissä jaettavaa informaatiota ja internetin käyttäjiä. (Mt.)

Merenalaiset internetkaapelit (Telegeography).

Tärkeimpiä internetinfrastruktuurin osia ovat merenalaiset kaapelit, jotka muodostavat ”internetin selkärangan” reitittimien ja muiden internetin toiminnalle elintärkeiden fyysisten teknologioiden kanssa. Internetin vaihtopisteet (internet exchange points, IXP) ovat osa internetin fyysistä infrastruktuuria ja ne ovat siirrettävän datan määrän jatkuvasti kasvaessa luotu keventämään ja tehostamaan tiedonsiirtoa verkostojen välillä. Vaihtopisteiden kautta kulkee valtava määrä dataa, jotka se välittää eteenpäin palveluntarjoajille, jotka välittävät datan edelleen palvelun ostajille. Näin data voidaan ohjata tehokkaammin oikeaan paikkaan kierrättämättä sitä turhaan kaikilla palveluntarjoajilla. Suurin osa internetin vaihtopisteistä sijaitsee Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa, joka tarkoittaa sitä, että valtaosa tiedosta kulkee niiden kautta. Vuonna 2020 Yhdysvalloissa oli 90 vaihtopistettä, Saksassa 21, Australiassa 20, Ranskassa 16 ja Kanadassa 13. Venäjällä vaihtopisteitä on yhteensä 28. (Packet Clearing House 2020).

Yhdysvallat on läpi historian vastustaneet globaaliin internetin hallintaan tarkoitettua instituutiota ja korostaneet itsehallintaa (*self-regulation*). Yhdysvaltalaiset yritykset, kuten Google, Facebook ja Amazon, ovat onnistuneet haukkaamaan leijonanosan internetin käyttäjien tuottamasta datasta ja ovat muodostuneet keskuksiksi, joiden kautta yksittäisten ihmisten ja yritysten henkilökohtainen data virtaa eteenpäin. Vaikka esimerkiksi Kiina on onnistunut luomaan kotimaiset vaihtoehdot vastaaville palveluille, suurin osa maailman valtioista ei ole samaan pystyneet, varsinkaan liberaalit

demokratiat. (Farrell & Newman 2019.) Esimerkiksi Suomessa perussuomalaisten eduskuntaryhmä käytti sisäisenä tiedotuskanavanaan Facebookin pikaviestinsovellus Messengeriä. Tämä paljastui yhden perussuomalaiskansanedustajan saatua julkaisukiellon Facebookiin. Mediassa huolestuttiin tietoturvasta, sillä Yhdysvaltojen tiedustelupalvelulla uskotaan olevan kyky saada yhdysvaltalaisen teknologiayritysten dataa haltuun. (MTV3 2020). Perussuomalaiskansanedustajiin lukeutuu muun muassa ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Mika Niikko, jonka yksityisesti jakamat viestit voivat hyvinkin herättää mielenkiintoa Yhdysvalloissa.

Yhdysvallat loi kansallisen lainsäädännön vuoden 9/11 terrori-iskujen jälkeen, joka mahdollisti kattavamman informaationkeruun. Bushin hallituksen STELLARWIND-ohjelma mahdollisti Yhdysvaltojen hallituksen harjoittamaan mittavaa massavalvontaa. STELLARWIND kuitenkin jäi hyvin lyhytaikaiseksi projektiksi, kun se julistettiin laittomaksi. STELLARWINDin korvasi mm. PRISM-ohjelma, jonka avulla Yhdysvallat sai luvan kerätä tietoa teknologiayrityksiltä henkilöistä, jotka eivät olleet Yhdysvaltojen kansalaisia. Yhdysvallat painosti myös suurimmat teleoperaattoriyritykset, kuten AT&T:n, auttamaan sitä keräämään tietoja. Yhdysvallat on kerännyt valtavia määriä dataa muun muassa internetin vaihtopisteistä, jotka sijaitsevat sen rajojen sisäpuolella. (Farrell & Newman 2019.)

Yksityisten yritysten rooli kuitenkin puhututtaa Yhdysvaltojen sisäpolitiikassa. Nk. Big Tech -yritysten - tunnetuimpina Apple, Amazon, Google ja Facebook – pelätään muodostavan yhteiskunnalle ja taloudelle myrkyllisiä monopoleja, jotka yhä enenevässä määrin toimivat yhteiskunnan monille keskeisille toiminnoille infrastruktuurina.

5.7.1 Vapaa, avoin ja Yhdysvaltojen dominoima kyberavaruus

Kyberavaruudessa vaikuttaa olevan kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden mukaan yksi hegemoni, Yhdysvallat, jonka kyberstrategian pääasiallisena tavoitteena on pysyä hegemonina. Voiko Yhdysvallat tavoitella solidaristista kyberavaruutta ja samalla pyrkiä olemaan hegemoni?

Englantilainen koulukunta ei käsittele hegemonian käsitettä kansainvälisessä yhteiskunnassa kovinkaan tarkasti ja syvällisesti. Koulukunta kiinnittää kuitenkin

merkittävää huomiota vallan tasapainoon, jonka kautta voidaan lähestyä hegemoniaa Bullille (1977) vallan tasapaino mahdollistaa kansainvälisen yhteiskunnan olemassaolon. Yksittäinen hegemoni ei ole sopiva ominaisuus solidaristisessa kansainvälisessä yhteiskunnassa (Clark 2009). Bullin mukaan vakaata kansainvälistä yhteiskuntaa ei voi ylläpitää, jos yksi valtio on dominoivassa asemassa muihin valtioihin nähden. Kansainvälisessä yhteiskunnassa kaksi tai useampi suurvallat muodostavat ns. kerhon, jolla on manageriaalinen rooli kriisien ja epävakauksien ehkäisyssä. (Bull 1977, 202–203.)

Bullin näkemyksistä saa kuvan, että yksittäisen hegemonin olemassaolo romahduttaisi kansainvälisen yhteiskunnan. Tämä tarkoittaisi Yhdysvaltojen hegemonian johtavan automaattisesti pluralistiseen hobbeslaiseen kyberavaruuteen. Clark (2009) peräänkuuluttaa kuitenkin rakentavampaa näkemystä hegemonista. Clarkin mukaan kansainvälinen yhteisö ei voi yksinkertaisesti vaatia pluralistista vallanjakoa, vaan yksittäisen hegemonin noustessa sen pitäisi pyrkiä institutionalisoimaan erilaiset vallanjaon järjestelyt.

Yhdysvaltojen hallitessa teknologista kehitystä ja yksityisiä markkinoita, monitoimijamallia voidaan pitää yrityksenä institutionalisoida Yhdysvaltojen ajama vapaa, avoin ja globaali kyberavaruus ja siihen kuuluvat arvot, kuten sananvapaus ja oikeus yksityisyyteen. Toisaalta kyberhallinta on institutionalisoitu lähinnä vain teknisen puolen osalta, eikä näitä internetiin liitettyjä yhteisiä arvoja olla globaalisti tunnustettu. Yhdysvallat on vastustanut globaalin internetin hallinnan institutionalisointia – erityisesti Venäjän ajamaa laajempaa kansainvälistä kyberavaruuden hallintaa (Nye 2010, 17).

Hegemonian tavoittelu ja Yhdysvaltojen aseman vahvistaminen antaa viitteitä pluralistisesta ajattelusta ottaen huomioon myös Yhdysvaltojen luoma vastakkainasettelu esimerkiksi Venäjää ja Kiinaa vastaan sekä puheet kyberdeterrenssin muodostamisesta, jossa yhteisiä arvoja ei enää tavoitella vihollisena nähtyjen valtioiden kanssa. Toisaalta solidarismin suhde hegemoniaan on monisäikeinen, mutta universaalien normien edistäminen voidaan tulkita jonkinasteiseksi hegemonian hyväksynnäksi: on toivottavaa, että yhden valtion – esimerkiksi liberaalin Yhdysvaltojen – arvot tullaan omaksumaan kaikkialla maailmassa.

Yhdysvallat suhtautuu nihkeästi vallanjakoon ja avoimessa työryhmässä ehdotettuihin uusiin kansainvälisiin kyberavaruutta koskeviin säädöksiin, sekä pyrkii eksplisiittisesti omassa strategiassaan säilyttämään ja vahvistamaan hegemoniaansa. Yhdysvallat pyrkii ulottamaan oman näkemyksensä avoimesta ja vapaasta internetistä globaalisti. Universalistisen ideologian ajaminen jopa voimakeinoin, kuten kyberdeterrenssin avulla, luokitellaan lopulta kosmopoliittiseksi solidarismiksi. Vaikka Yhdysvallat juuri nyt haluaa kyberdeterrenssin kaltaisoin keinoin hidastaa näkemyksiensä rapautumista, se tavoittelee hegemoniaa ja universalistista ideologiaa, joka myös takaisi perusoikeudet ja vapaudet autoritaaristen valtioiden kansalaisille.

5.8 Venäjän suhtautuminen kyberhegemoniaan

Venäjä näkee globaalin internetin Yhdysvaltojen dominoimana uhkana kulttuurilleen ja itsenäisyydelleen. Ristolainen korostaa, että ymmärtääkseen RuNetia ja sen ideologiaa on hylättävä länsimainen ajatus vapaasta ja avoimesta kyberavaruudesta. Suljettu RuNet pohjautuu vakauteen, kontrolliin ja valtion vahvistamiseen ulkoisia uhkia vastaan. Venäläisestä näkökulmasta internet on yhdysvaltalainen sivutuote, jota hallitsee yhdysvaltalaiset yksityiset yritykset. Nämä yritykset muodostavat uhan Venäjän turvallisuudelle, suvereniteetille ja kulttuuriselle yhtenäisyydelle. (Ristolainen 2017.)

Venäjä ei Yhdysvaltojen tavoin nimeä suoraan sitä uhkaavia valtioita, mutta tunnustaa tiettyjen valtioiden teknologisen ylivoiman muodostavan sille uhan kyberavaruudessa:

“Strategista vakautta ja strategia kumppanuuksia luonnehtii yksittäisten valtioiden pyrkimys käyttää teknologista ylivoimaansa dominoidakseen informaatiotilaa. On mahdotonta taata turvallinen ja vakaa internetin toiminta, tai hallita sitä yhdessä reilusti ja luottamukseen perustuen, kun huomioimme nykyisen globaalin resurssien jakautumisen.” (Venäjän federaatio 2016, 6.)

Venäjä näkee itsensä uhrina ja altavastaajana muiden valtioiden dominoimassa kyberavaruudessa. Venäjän mukaan tiettyjen valtioiden tiedustelupalvelut käyttävät enenevässä määrin informaatiotyökaluja de-stabilisoidakseen valtioiden sisäpolitiikkaa ympäri maailmaa, ja loukkaavat valtioiden suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Eryityisesti informaatiovaikuttaminen kohdistuu venäläiseen nuorisoon ja venäläisiin moraalisiin arvoihin, kuten jo kappaleessa 5.6 käsiteltiin.

(Venäjän federaatio 2016, 4–5.) Valta on siis epätasaisesti jakautunutta kyberavaruudessa ja se on uhka niin kansainväliselle vakaudelle ja rauhalle, kuin Venäjän sisäiselle järjestykselle.

Venäjä ja Kiina pyrkivät yhdessä brändäämään ajatuksiaan suvereenista internetistä vaihtoehtona länsimaiselle vapaalle ja avoimelle internetille. Suvereeniin internetiin kuuluu kotimaiset sosiaalisen median palvelut, kuten Venäjän Yandex. (Budnitsky ja Jia 2018.) Länsimainen sosiaalinen media, koetaan hegemonin, eli Yhdysvaltojen, vaikutuskanavaksi ja se halutaan haastaa kotimaisilla sovelluksilla ja teknologioilla, joita on helpompi hallita kansallisella lainsäädännöllä.

Venäjä asettaa doktriinissa kunnianhimoisia tavoitteita kehittää venäläisiä ohjelmistoja ja teknologiaa, jotka pystyvät korvaamaan ulkomaiset vastinparinsa sekä kilpailemaan globaaleilla markkinoilla. Venäjä haluaa valjastaa kotimaiset yritykset informaatioturvallisuuden tavoitteluun. Ajattelu ns. digitaalisesta omavaraisuudesta on merkki pyrkimyksestä datasuvereniteettiin. Polatin-Reubenin & Wrightin mukaan datasuvereniteetista on tullut kaiken kattava ja laeva termi, mutta se voidaan määritellä valtioiden yrityksiin hallita valtiossa tuotettua tai sen internet infrastruktuurin läpi kulkevaa dataa. Datasuvereniteetti voidaan jakaa kahteen: vahvaan ja heikkoon. Heikko datasuvereniteetti tarkoittaa yksityisen sektorin johdolla toteutettavaa politiikkaa, jonka avulla voidaan turvata ihmisten digitaalisia oikeuksia, kuten oikeutta yksityisyyteen, kun taas vahvalla datasuvereniteetilla tarkoitetaan valtiojohtoista pyrkimystä edistää kansallista turvallisuutta. (Polatin-Reuben & Wright 2014.)

Venäjä ei doktriinissaan mainitse sanaa datasuvereniteetti, mutta se selkeästi pyrkii sitä kohti. Venäjän doktriinista on tulkittavissa halu hallinnoida sen kansalaisten tuottamaa dataa ja myös Venäjälle ja sen läpi kulkevaa dataa, jotta se pystyisi rajoittamaan kilpailijoiden mahdollisuuksia kerätä informaatiota Venäjältä. Tämä olisi askel kohti suljetumpaa ja tiukemmin valtioon sidottua kyberavaruutta sisäpoliittisesti.

Aikaisemmin esiteltiin Yhdysvaltojen kyberhegemoniaa palvelevat verkostot, jotka antavat Yhdysvalloille mahdollisuuden kerätä kilpailijoitaan enemmän informaatiota. Venäjä asettaa doktriinissaan tavoitteeksi kotimaisuusasteen nostamisen niin informaatioteknologiassa, kuin informaatiotuotteissa (Venäjän federaatio 2016, 6). Tiukemmalla datasuvereniteetilla ja korkeammalla teknologian ja

informaatiotuotteiden, kuten sovellusten ja verkkopalveluiden, kotimaisuusasteella Venäjä pystyisi itse hyödyntämään verkostoja paremmin. Venäjän itsensä tuottaman datan suojeleminen on luonteeltaan vastahegemonista politiikkaa, jolla se pyrkii tukahduttamaan tiedonkulkua ja keräämään itse enemmän dataa verkostoista. Luomalla myös kotimaisia kilpailijoita yhdysvaltalaisille suosituille sivustoille, kuten YouTubeille, Facebookille ja Twitterille Venäjä luo uusia keskuksia, joihin se toivoo yhä useamman noodin kiinnittyvän. Uusien kilpailevien keskuksien onnistunut luominen horjuttaisi yhdysvaltalaisten dominoimien keskuksien ylivaltaa datan keruussa ja sen hyödyntämisessä.

Globaalisti kilpailevien teknologioiden ja ohjelmistojen kehittäminen viestii pyrkimyksestä nousta kansainvälisesti Kiinan ja Yhdysvaltojen kilpailijaksi kyberavaruudessa ja tasata valtaa. Teknologinen edistys on avainasemassa tämän hetken kamppailussa kyberavaruuden herruudesta, mistä toimii esimerkkinä 5G teknologiaan liittyvät erimielisyydet. Internetin teknologisiin ratkaisuihin on mahdollista rakentaa ns. takaportteja, joiden avulla voidaan kerätä tehokkaasti informaatiota.

Venäjä asettaa tavoitteekseen tuotekehittelyn ja tutkimuksen lisäämisen, jonka avulla se voisi kilpailla globaaleilla markkinoilla yhdysvaltalais- ja kiinalaisjättien kanssa. Venäjä ei välttämättä taloudellisten ja teknologisten seikkojen vuoksi pysty realistisesti haastamaan Yhdysvaltojen hegemoniaa, mutta se ainakin pyrkii horjuttamaan sitä kohti moninapaista kansainvälistä järjestystä kyberavaruudessa. Venäjä haluaa korjata nyt vinoutuneeksi tulkitsemansa kyberavaruuden valtatasapainon ja kehittää tasa-arvoista kansainvälistä kyberhallintaa, joka ammentaa pluralistisesta vallan tasapainosta ja moninapaisesta kansainvälisestä järjestyksestä.

Pluralismissa ja valtiokeskeisessä solidarismissa moninapainen kansainvälinen järjestys ja vallan tasapaino on toivottava asiointila. Moninapaisuus mahdollistaa suurvaltojen yhteisen hallinnan, joka auttaa ylläpitämään rauhaa ja vakautta. Klassisen pluralismin mukaan suurvalloilla tulee olla kansainvälistä järjestystä hallinnoiva rooli (Buzan 2014, 103–106). Venäjän pyrkimys vahvistaa omaa asemaansa kansainvälisesti kertoo ajattelusta, jossa moninapainen maailma on taakka vakaammasta kansainvälisestä tilanteesta. Lännen kyberhegemonia edustaa taas välinettä, jolla levittää universalistista ideologiaa, joka on luonteeltaan imperialistista ja pyrkii valtioiden konvergenssiin.

Pluralistien suurin huolenaihe liberalististen ihmisoikeuksien kohdalla on pelko mahdollisista konflikteista (Mt. 91). Venäjä haluaa suojautua ulkomaiselta ideologiselta vaikutukselta ja lujittaa valvotun ja suvereniteettiin sidotun kyberavaruuden normikoodistoa kansainvälisesti. Informaatioturvallisuuden doktriini ja avoimen työryhmän lausunnot tukevat Kurowskan (2018) johtopäätöksiä Venäjän kyberdiplomatian lopullisesta tavoitteesta: nykyisen epätasa-arvoiseksi koetun vallan epätasapainon korjaaminen ja liberaalin hegemonian haastaminen. Tähän Venäjä pyrkii valtiokeskeisen solidarismin mukaisesti tavoittelemalla teknologista tasa-arvoa ja kansainvälisiä sopimuksia ja areenoja, jotka mahdollistavat suurvaltojen yhteisen hallinnan ja vallan tasapainon. Seuraavaksi tarkastellaan Venäjän näkemyksiä teknologisesta tasa-arvosta, minkä avulla myös tavoitellaan vallantasapainoa.

5.8.1 Valtioiden epätasa-arvo teknologisessa kehityksessä

Venäjä viittaa toisessa istunnoissa uhkien vähentämiseksi SCO:n YK:ssa jakamaan ohjeistukseen. Uhkiin pystyttäisiin vastaamaan dokumentissa esitellyin normein, joista yksi on erityisesti tarkoitettu estämään yhden tai pienen joukon hegemonia, joka johtuu teknologisesta edistyksestä. SCO:n ohjeistuksen mukaan kyberavaruudessa on tärkeää estä dominoivassa asemassa olevien valtioiden kyky hyväksikäyttää niiden valtaa informaatio- ja kommunikaatioverkostoissa. Tämä vallan epätasapaino koetaan uhkaavan heikompien maiden poliittista, taloudellista ja sosiaalista turvallisuutta. (SCO 2015).

Venäjä haluaa tasata nyt epätasa-arvoisia verkostoja ja luokittelee epätasa-arvon uhkaksi erityisesti valtioiden itsenäisyydelle ja turvallisuudelle. Yhdysvallat haluaa pitää kiinni yksityisten yritysten ja vapaan ja avoimen tiedonkulun sille tuomista eduista, kun taas Venäjä kokee ne erityisenä uhkana. Yhdysvaltalaiset teknologiajätit ovat valloittaneet jo suuren osan maailmaa laajentaen Yhdysvaltojen hegemoniaa kyberavaruudessa. Yhdysvallat on myös käyttänyt teknologiaa levittääkseen omaa poliittista sanomaansa (kts. Lemberg 2019) ja näin myös Venäjän tulkinnan mukaan eittämättä rikkonut valtion ”itsenäistä kontrollia kommunikaatioteknologiaan”. Venäjä on SCO:n jäsenenä myös sitoutunut SCO:n informaatioturvallisuussopimukseen, jossa yhdeksi uhkaksi on kirjattu dominoivan aseman hyväksikäyttö kyberavaruudessa (SCO 2009).

Muotoilu on hyvin laeva, mutta vahvistaa edelleen käsitystä siitä, että Venäjän todellisena pyrkimyksenä on tasata kyberavaruuden valtatasapainoa. Yhdysvallat kantaa myös huolta eriarvoisuudesta, sillä se korostaa vuoden 2015 GGE:n raportin periaatteita. GGE:n raportti tunnistaa informaatioteknologisen jälkeen jäämisen mahdollisesti aiheuttavan haavoittuvuutta valtion tasolla (YK 2015.)

Tämä huoli kuitenkin liittyy kuitenkin tiiviimmin kehityskysymyksiin, kuin varsinaisesti kyberavaruuden valtatasapainoon. Yhdysvallat ilmaisee kyberstrategiassaan olevansa valmis tukemaan kumppanimaitaan kyberkapasiteetin parantamisessa, jonka avulla kumppanimaat voivat tehokkaammin suojautua muun muassa kyberrikollisuutta ja terrorismia vastaan (Yhdysvallat 2018). GGE:n raportissa mainitaan erityisesti haavoittuvuus uhkaksi, eikä varsinaisesti epätasa-arvoa. Kysymys vaikuttaa siis olevan ennemminkin tietoturvan kaltaisista tekijöistä, eikä niinkään kyberavaruuden suurvaltakamppailuun liittyvä seikka.

Yhdysvallat pitää tärkeänä uhkiin varautumiseen sitä, että aiemmin sovitut ei-sitovat normit pyritään toteuttamaan. Raportissa uhkana ei kuitenkaan pidetä jonkin toimijan dominanssia tai internetresurssien epätasaista jakautumista. Tämä on ymmärrettävä kanta aikaisemman tutkimuksen pohjalta, jonka mukaan Yhdysvallat on *de facto* kyberavaruuden hegemoni (kts. Carr 2015, Mueller 2017 ja Nocetti 2018). Tämä on merkittävä ero Yhdysvaltojen ja Venäjän suhtautumisessa kyberuhkiin Yhdysvallat pyrkii edistämään globaalia kyberturvallisuutta, kun taas Venäjän mukaan valtioiden tulisi olla kyberavaruudessa tasa-arvoisia toimijoita. Venäjä haluaa ainakin itselleen suhteellisesti tasa-arvoisempaa roolia ja tunnustusta suurvaltana kyberavaruudessa.

5.8.2 Kyberdeterrenssi ja kyberavaruuden militarisaatio

Yksi Venäjän kyberdiplomatian kärjistä on kyberavaruuden militarisaation vastustaminen (Kurowska 2020). Erityisen huolissaan Venäjä on tiettyjen valtioiden julistamasta oikeudesta ensi-iskuun tai ennaltaehkäisevään iskuun (Venäjän federaatio 2019b).

Yhdysvallat haluaa myös saavuttaa kyberdeterrenssin muodostamalla koalition liittolaistensa kanssa. Koalitiolla saavutettaisiin merkittävä pelotevaikutus ja koalition sisällä voitaisiin jakaa esimerkiksi informaatiota. (Yhdysvallat 2018, 20–21.)

Deterrenssiajattelu tulee esiin myös avoimen työryhmän dokumenteissa. Yhdysvaltojen mielestä ensimmäinen raportin ensimmäinen vedos ei kuvaa tasapainoista näkemystä kansainvälisestä oikeudesta. Eritoten vedoksen heikkoutena on se, että se ei mainitse valtioiden oikeutta itsepuolustukseen, jolla on Yhdysvaltojen mukaan tärkeä rooli pelotteena, joka auttaa varmistamaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden. (Yhdysvallat 2021.)

Venäjä julistaa doktriinissaan tavoitteeksi strategisen pelotteen (*стратегическое сдерживание*). Tämä tarkoittaa kirjaimellisesti ”pidättäytymistä”. Venäjän strateginen pelote on hyvin laaja ja monisäikeinen konsepti, joka käsittää muun muassa ydinasepelotteen, mutta myös niin sanotun hybridisodankäynnin keinot – kuten esimerkiksi informaatio sodan. Koska Venäjällä ei ole kapasiteettia kilpailla sen vastustajien – kuten Yhdysvaltojen – kanssa kaikilla turvallisuuspolitiikan osa-alueilla, Venäjä pyrkii samanaikaisesti vaikuttamaan usealla eri osa-alueella strategisen pelotteen kautta. Venäjän retoriikka strategisesta pelotteesta on lähinnä puolustuksellista, joten se voidaan tulkita suojautumiseksi ulkoiselta aggressiolta ja näin ollen täysin legitiimiksi toiminnaksi. (Ven Bruusgaard 2016.)

Toisaalta Venäjä vastustaa kyberavaruuden militarisaatiota ja samanaikaisesti edistää itse strategista pelotetta kyberavaruudessa. Venäjän käsitys strategisesta pelotteesta on kuitenkin puolustuksellinen, kun taas puhe esimerkiksi ensi-iskusta koetaan hyökkäävänä ja kritisoitavana.

Venäjän näkemys kyberavaruuden militarisaatiosta ja epätasa-arvosta kuvastaa hyvin grotiuslaista, valtiokeskeistä solidarismia. Kuten grotiuslaisessa ajattelussa Venäjä näkee tasa-arvon takaavan valtioiden itsenäisyyden ja suvereniteetin. Tämän lisäksi vallan tasapaino kyberavaruudessa mahdollistaa kansainvälisen oikeuden ja järjestyksen, sillä suvereenien valtioiden yläpuolista auktoriteettia ei voida kuvitella. (Wight 1992, 164–167.) Venäjän mielestä tällä hetkellä kyberavaruuden valtasuhteet ovat epätasapainossa, joka johtaa heikompien valtioiden suvereniteetin uhkaan, mielivaltaiseen kansainvälisen oikeuden tulkintaan ja epävakauteen.

Teema (yläkatgoria)	Yhdysvallat	Venäjä
Tavoitteellisuus	Ihmiskunnan hyöty ja maailman yhteiskunta: vapaa ja avoin internet	Suhteellinen hyöty: valtion roolin vahvistaminen kyberavaruudessa, eksistentiaalistien kysymysten ratkaiseminen kansainvälisesti
Suvereniteetti	Juridinen, uudelleen neuvoteltavissa	Essentialistinen
Ihmisoikeudet	Universaalit, kansainvälisessä oikeudessa määritelty	Valtion vastuulla, kansainvälisessä oikeudessa määritelty, tilanteellinen etiikka
Valtion rooli	Ensisijainen toimija kansainvälisesti, mutta neuvoteltavissa oleva	Ensisijainen toimija kansainvälisessä järjestelmässä
Kansainvälinen oikeus	Grotiuslainen, rationalistinen, kansainvälisen oikeuden subjekti on neuvoteltavissa	Valtiolähtöinen, positivistinen
Hegemonia	Universalistinen ideologia: vapaa ja avoin internet, jossa Yhdysvallat hegemoni	Grotiuslainen vallan tasapaino takaa vakauden ja turvallisuuden

Taulukko 6.

6. Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa tutkittiin Yhdysvaltojen ja Venäjän näkemyksiä siitä, miten globaali kyberavaruuden tulisi järjestää, ja miten toimijat sijoittuvat solidarismi-pluralismijanalla. Tutkimuskysymyksiä lähestyttiin englantilaisen koulukunnan ajattelun kautta. Seuraavaksi esitellään tutkielman tulokset tutkimuskysymyksittäin: kohdassa 6.1 käsitellään toimijoiden suhtautumista globaalin kyberavaruuden järjestämiseen ja kohdassa 6.2 hahmotellaan tutkielman tulosten pohjalta globaalin kyberavaruuden tulevaisuuden suuntaviivoja.

6.1 Miten globaali kyberavaruus tulisi järjestää?

Yhdysvaltojen voidaan tulkita ajavan pluralismille ominaisesti omaa suhteellista etuaan ja hegemoniaansa, mutta julkisesti perustelee sitä jaloilla monitoimijamallin mukaisilla aatteilla, kuten vapaudella, läpinäkyvyydellä ja demokratialla, vaikka Tunisin agendan mukaisesti hallitussa internetissä ei pitäisi olla yhtä hegemonia (ITU 2005). Yhdysvaltojen puheessa kietoutuvat yhteen kantilainen universalismi, jossa Yhdysvaltojen ideologia halutaan ulottaa kyberavaruuden jokaiseen kolkkaan, ja ajatus siitä, että monitoimijamallin mukaisesta vapaasta ja avoimesta internetistä hyötyvät kaikki maailman valtiot. Tästä huolimatta Yhdysvallat puolustaa valtion roolia erityisesti eksistentiaalistien kysymysten ratkomisessa, ja vaikuttaa siltä, että Yhdysvallat käyttää monitoimijamallia ja solidaristista retoriikkaa oman hegemoniansa puolustamiseen.

Yhdysvallat mitä todennäköisimmin todella uskoo oman hegemoniansa ja monitoimijamallin olevan globaalisti ihmiskunnan edunmukainen verrattuna autoritaaristen maiden näkemyksiin tarkemmin säännellystä kyberavaruudesta. McCarthy (2011) on osoittanut, miten Yhdysvallat on liittänyt osaksi internetiä tiettyjä arvoja, kuten demokratian ja ihmisoikeudet. Nyt Yhdysvallat pyrkii puolustamaan internetiä ja siihen liitettyjä arvoja autoritaaristen valtioiden haitalliselta vaikutukselta.

Yhdysvalloille taas suvereniteetti on solidarismille ominaisesti neuvottelukysymys, eikä suvereniteetin taakse voi piilottaa esimerkiksi ihmisoikeusloukkauksia. Yhdysvallat ei kuitenkaan eksplisiittisesti tavoittele valtioiden täydellistä poistumista kyberavaruudesta, vaan pitää valtioita yhtenä turvallisuuden ja vakauden takaajista. Valtion rooli on kuitenkin suvereniteetin tapaan neuvoteltavissa kyberavaruudessa.

Yhdysvaltojen näkemys kansainvälisen kyberavaruuden säännöstöstä pohjautuu nykyiseen kansainväliseen oikeuteen ja GGE:n vapaaehtoiisiin ja ei-sitoviin normeihin. Yhdysvallat vetoaa useasti kansainväliseen oikeuteen ja sen pätemiseen kyberavaruudessa. Yhdysvalloille kansainvälinen oikeus toimii valtioiden ohjenuorana niin kyberavaruudessa kuin sen ulkopuolellakin, mutta se ei vetoa kosmopoliittisen solidarismin korostamaan oikeuden ylittävään moraaliiin. Ihmisoikeuksiakin Yhdysvallat puolustaa YK:n ihmisoikeusjulistuksen pohjalta, eikä kantilaisten moraalin kautta. Avoimessa työryhmässä Yhdysvallat ilmaisee olevansa avoin keskustelemaan kansainvälisestä oikeudesta ja sen pätemisestä kyberavaruudessa. Yhdysvallat kuitenkin

mainitsee viimeisen kokouksen viimeisessä puheenvuorossaan, että kansainvälisen oikeuden pätemisestä kyberavaruudessa vallitsee kansainvälinen konsensus (Yhdysvallat 2021a).

Yhdysvallat on asemoitunut vahvasti valtiokeskeisen solidarismien kannattajaksi kyberavaruuden järjestämisessä, joskin luoden myös mielenkiintoisia ristiriitoja. Se tavoittelee hegemoniaa ja omille arvoille ja normeille pohjautuvaa kyberavaruutta vallantasapainon sijasta. Se lähtökohtaisesti vastustaa kaikkia uusia kansainvälisiä instituutioita kyberavaruuden hallitsemiseksi ja korostaa lähinnä vuonna 2015 GGE:n raportin pohjalta hyväksytyjen ei-sitovien normien omaksumista globaalisti. Ei-sitovien normien keskeinen asema Yhdysvaltojen kannoissa kertoo niiden sopivan erityisen hyvin sen arvoihin, ja niiden parempi omaksuminen johtaisi arvojen ja normien suurempaan konvergenssiin. Nykyisen kansainvälisen järjestyksen puolustaminen tukee Kurowskan (2020) ja Carrin (2015) näkemyksiä, joiden mukaan GGE:n piirissä tehtävä kansainvälinen yhteistyö ja nykyisenkaltainen monitoimijamalli palvelevat Yhdysvaltojen etua kyberavaruudessa. Merkittäville muutoksille ei siis ole tarvetta.

Julien Nocettin mukaan Venäjä pyrkii globaalisti vahvistamaan valtion roolia kyberavaruudessa ei-valtiollisten toimijoiden kustannuksella. Alueellisesti se haluaa levittää omia käsityksiään siitä, miten kyberavaruutta tulisi hallita eri organisaatioiden, kuten SCO:n, kautta. Johtavana ajatuksena on protektionistinen integraatio: suojautuminen kansainvälisiltä normeilta, kuten demokratialta ja regiimimuutokselta. (Nocetti 2018, 190–191.) Tämän tutkimuksen tulokset mukailevat Nocettin havaintoja valtion roolin vahvistamisesta kyberavaruudessa. Venäjän näkemys siis eroaa Yhdysvalloista voimakkaasti. Venäjän näkemykset ilmentävät piirteitä pluralismista ja valtiokeskeisestä solidarismista.

Venäjä kokee yksittäisen tai yksittäisten valtioiden hegemonian uhkaavan niin kansainvälistä kuin maiden sisäistä turvallisuutta ja vakautta. Venäjä uskoo ennemminkin grotiuslaiseen vallantasapainoon, ja asemoituu tässä asiakysymyksessä uskollisemmaksi muuten pitkälti vastustamalleen monitoimijamallille kuin sen globaalina sanansaattajana toimiva Yhdysvallat. Venäjä haluaa suhteellista etua. Se haluaa tasata kyberavaruuden pelimerkkejä, ja tämä kytkeytyy osaksi Venäjän laajempia

pyrkimyksiä demokratisoida kansainvälisiä suhteita ja siirtyä kohti moninapaisempaa kansainvälistä järjestystä (Kurowska 2020).

Venäjälle suvereniteetti kyberavaruudessa on pluralistisesti essentialistinen ja sen tulee olla kansainvälisen kyberavaruuden keskiössä. Tällä hetkellä Venäjä kokee monien valtioiden kokevan suvereniteetin loukkauksia kyberavaruudessa. Suvereniteettia kunnioittava, maiden maantieteellisiä rajoja mukaileva ja valtiokeskeisempi internet nähdään ratkaisuna valtioiden suvereniteetin kunnioittamisen varmistamiseksi. Esimerkiksi kansalaisjärjestöille tai yksityisille yrityksille Venäjä ei selkeästikään suunnittele merkittävää roolia kyberavaruuden hallinnassa, vaan kokee ne mahdollisina uhkina sisäiselle turvallisuudelle.

Venäjän näkemys kansainvälisen oikeuden pätemisestä kyberavaruudessa on kaksijakoinen: toisaalta se haluaa vahvistaa kansainvälistä oikeutta ja luoda uusia kansainvälisen hallinnan instrumentteja, mutta torjuu ajatuksen nykyisen kansainvälisen oikeuden pätemisen kyberavaruudessa sen nojalla, ettei kukaan tiedä miten kansainvälistä oikeutta tulisi soveltaa kyberavaruudessa. Venäjä muistuttaa avoimen työryhmän lausunnoissa, ettei kansainvälinen oikeus voi koskea esimerkiksi hakkereita, jotka ovat usein yksittäisiä kansalaisia (Venäjän federaatio 2020). Venäjä haluaa järjestää kyberavaruutta statistisella ja sitovalla kansainvälisellä oikeudella, eikä koe Yhdysvaltojen painottamien vapaaehtoisten ei-sitovien normien olevan riittäviä.

Venäjän näkemykset ovat selkeästi vallankumouksellisempia. Kyberavaruus linkittyy selkeästi Venäjän laajempiin ulkopoliittisiin tavoitteisiin, kuten moninapaisuuden edistämiseen ja kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen. Venäjän ideaalissa kyberavaruudessa on kyse pitkälti Muellerin (2017) ajatusten mukaisesti kyberavaruuden järjestämisestä vahvemmin kansallisten lainsäädäntöjen mukaan, kuin globaalista verkosta eristäytymisestä. Kansainvälisesti tämä tarkoittaisi monitoimijamallin heikentämistä, sillä hallintaa halutaan siirtää yhä enemmän valtioiden harteille.

Venäjä tavoittelee uusia kansainvälisen oikeuden instrumentteja haastaakseen kyberavaruudessa vallitsevaa liberaalia järjestystä. Venäjä haluaa muuttaa valtatasapainoa yhdessä sen kanssa samanmielisten valtioiden – kuten esimerkiksi SCO:n jäsenmaiden – pyrkimällä vaikuttamaan uusien kansainvälisten sopimusten

sisältöihin. Yhdysvalloissa tämä koetaan ensisijaisesti uhkana. Venäjälle status quo on uhkaava, sillä se ei kunnioita pluralistista diversiteettiä, eli toisin sanoen kulttuurillisten ja poliittisten järjestelmien erilaisuutta. Diversiteetin kunnioittaminen on edellytys niin kansainväliselle turvallisuudelle ja vakaudelle.

Tutkielman perusteella Yhdysvallat voidaan sijoittaa valtiokeskeisen solidarismien ja kosmopoliittisen solidarismien välille, kun taas Venäjä sijoittuu valtiokeskeisen solidarismien ja pluralismin välimaastoon.

Venäjälle nykyisenkaltainen kyberavaruus on kuin miinakenttä. Se haluaa suurempaa valtioiden kontrollia ja erityisesti suurvaltojen yhteistä hallintaa kyberavaruuteen. Yhdysvaltojen ajama vapaa ja avoin internet on turvallisuusuhka, jota torjutaan parhaiten vetämällä rajoja kyberavaruuteen. Eksistentiaalisista kysymyksistä käydään pluralistisesti suurvaltojen kesken neuvotteluja kansainvälisillä areenoilla. Yksityisillä yrityksillä, kansalaisjärjestöillä ja kansalaisyhteiskunnalla on vain vähän sananvaltaa, mutta esimerkiksi taloudellista tai tieteellistä yhteistyötä ei suljeta pois.

Yhdysvalloille kyberavaruus esiintyy ensisijaisesti mahdollisuutena edistää liberaaleja arvoja, kuten demokratiaa ja vapaakauppaa. Kyberavaruuden kansainvälinen vakaus, turvallisuus ja yhteensopivuus voidaan varmistaa luomalla yhteisiä jaettuja normeja ja tavoitteita, jotka ylittävät eksistentiaaliset kysymykset. Yhdysvaltojen arvojohtajuuden ja normien konvergenssin seurauksena kyberavaruudesta tulee ennustettavampi, vakaampi ja kaikille turvallisempi kansainvälisten suhteiden tila.

6.2 Globaalin kyberavaruuden tulevaisuus

Paine luoda uusia ja sitovia kansainvälisiä sopimuksia kansainvälisen kyberavaruuden järjestämiseksi on suuri. Kyberavaruuden merkitys valtioiden turvallisuudelle kasvaa jatkuvasti, kun esimerkiksi valtioiden kriittinen infrastruktuuri on osa esineidein internetiä. Internetiä on jo pitkään hallinnut länsimainen, ja erityisesti Yhdysvaltojen, hegemonia, vaikka vuonna 2020 internetin käyttäjistä yli puolet ovat aasialaisia (Internet World Stats 2020).

Tulevaisuudessa tullaan varmasti näkemään uusia yhteistyön muotoja. Avoimessa työryhmässä länsimaat, mukaan lukien Yhdysvallat, ovat myötämielisiä luomaan uusia

aloitteita, jolla pyrittäisiin edistämään valtioita omaksumaan jo vuonna 2015 sovitun vapaaehtoisen ei-sitovan normikoodiston (Yhdysvallat 2021a). Keskittyminen vain vuonna 2015 sovittuihin normeihin on kohdannut vastustusta erityisesti Venäjän suunnalta, joka haluaisi ennemminkin kehittää avoimesta työryhmästä pidempiaikaisen ja laajemman yhteistyöfoorumin ja tavoitella sitovia kansainvälisiä sitoumuksia (Venäjän federaatio 2021c).

On selvää, että Yhdysvaltojen ja Venäjän näkemyksissä on fundamentaalisia erimielisyyksiä siitä, miten kansainvälinen kyberavaruus tulisi järjestää tulevaisuudessa. Molemmilla mailla on kyky kansallisesti määrittää oma kyberpolitiikkansa, mutta Venäjän autoritaarisuuden lisääntyessä ja sisäisten paineiden kasvaessa tarve informaatiotilan hallintaan on entistä suurempi. Tätä vasten myös Venäjän halu legitimoida omaa politiikkaansa kansainvälisesti kasvaa, sillä esimerkiksi Yhdysvallat korostaa, että vapaaehtoisten ei-sitovien normien tulee ohjata myös valtioiden kansallista politiikkaa (Yhdysvallat 2021a).

Kyberavaruuteen liittyvää hallintaa tehdään jo paljon alueellisissa organisaatioissa, kuten EU:ssa, SCO:ssa ja ETYJissä.³ Tämän lisäksi Yhdysvallat edistää kyberavaruuteen liittyviä turvallisuuskysymyksiä muun muassa NATOssa.⁴ Mikäli YK:n kaltaisilla globaaleilla foorumeilla ei pystytä edistämään globaalia yhteistyötä, alueellisen hallinnan seurauksena voidaan hyvin odottaa poliittista diffuusiota, alueellista konvergenssia ja tätä myöten lisääntyvää blokkiutumista. Alueellinen ja poliittinen blokkiutuminen taas johtaa todennäköisesti lisääntyvään sensuuriin, maantieteelliseen blokkaukseen, eriävään standardointiin ja eri toimijoiden vallan erilaiseen jakautumiseen eri alueilla.

Eryteisesti yllä mainittuja trendejä, niin sanottua protektionistista integraatiota, tullaan todennäköisesti näkemään SCO:n autoritaarisissa jäsenmaissa ja entisissä neuvostotasavalloissa, joissa Venäjän lainsäädännöstä otetaan mallia. Venäjän autoritaarisen politiikan leviäminen ja sen laajempi kansainvälinen kannatus vahvistaisi Tadžikistanin ja Kazakstanin kaltaisten SCO:n jäsenmaiden autoritaarista

³ EU esitteli digitaalisen strategiansa vuonna 2020. ETYJ pyrkii ehkäisemään valtioiden välisiä konflikteja kyberavaruudessa luottamusta rakentavilla toimilla (*confidence-building measures*).

⁴ NATO:n Tallinnan manuaalin tarkoituksena on selvittää, miten kansainvälinen oikeus pätee kyberavaruudessa. Saatavilla: <https://ccdcoe.org/research/tallinn-manual/>.

internetpolitiikkaa, ja saattaisi heikentää esimerkiksi Keski-Aasian demokraattisimpana pidetyn Kirgisian demokratiakehitystä. Muun muassa juuri Kirgisiassa on tehty journalistista tutkimusta, jonka mukaan jopa 40% sen lainsäädännöstä on kopioitu Venäjältä (Radio Azzatyk 2020). Venäjän ajama kyberpolitiikka resonoi ainakin osittain jo kansainvälisesti hyvin merkityksellisissä maissa, kuten maailman toiseksi väkirikkaimmassa maassa, Intiassa. Erityisen mielenkiintoinen tulevaisuuden tutkimuskohde onkin SCO:n tuoreimman jäsenvaltion, Intian, internetin hallinnan kehitys Narendra Modin aikana, jonka johdolla valtio tiukentanut otettaan kyberavaruudesta (kts. esim. BBC 2019).

EU:lle Yhdysvaltojen ajaman vapaan ja avoimen internetin ja Venäjän valtiokeskeisen kyberhallinnan jako tulee luomaan ristipainetta. On totta, että EU on Yhdysvaltojen läheinen liittolainen ja sen suhde Venäjään on tulehtunut, mutta esimerkiksi Snowdenin paljastukset ovat jo luoneet suurta epäluuloa EU:n sisällä Yhdysvaltoja kohtaan (Nocetti 2018). EU onkin tiukentanut otettaan kyberavaruudesta vuonna 2020 esitellyllä digitaalisella strategiallaan⁵. EU:n kasvava kiinnostus kyberavaruutta kohtaan saattaa luoda uusia jakolinjoja erityisesti länsimaiden sisällä, jos Yhdysvaltojen hegemoniaa pyritään murentamaan myös länsimaiden sisältä.

Internetin vahvuus perustuu sen tuomiin verkostohyötyihin, ja taloudellisten riippuvuuksien vuoksi on hyvin epätodennäköistä, että idän ja lännen välille muodostuisi digitaalinen rautaesirippu. Niin kauan kuin Venäjä, Kiina, Yhdysvallat ja EU ovat riippuvaisia toisistaan taloudellisesti, globaali kyberavaruus tulee pysymään suhteellisen avoimena. Tämän tutkielman tulokset vahvistavat Muellerin (2017) näkemystä siitä, että kyberavaruutta halutaan entistä enemmän alistaa kansalliselle lainsäädännölle. Ei ole mitenkään odotettavissa, että kyberavaruutta alettaisiin järjestämään erillisten suljettujen verkkojen, intranetien, varaan. Todennäköistä on, että jokainen suurvalta ja sellaiseksi haluava, pyrkii vahvistamaan teknologista omavaraisuuttaan kehittämällä teknologian tuotantoa, jotta ne eivät olisi riippuvaisia toisista valtioista. Tämän lisäksi sosiaalisen median palvelut saattavat eriytyä tulevaisuudessa entistä vahvemmin valtioiden välillä, joka murentaisi internetin palveluiden kansainvälistä luonnetta.

⁵ EU:n digitaalinen strategia on saatavilla: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/european-digital-strategy>.

Tämän tutkielman tulosten ja aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan sanoa, että Yhdysvallat pyrkii jarruttamaan kehitystä ja ylläpitämään tämänhetkistä valtatilannetta, jossa kansainvälinen oikeus ja ihmisoikeudet ovat hallinnan keskiössä ja yksityiset yhdysvaltalaiset yritykset pitävät hallussaan merkittävää valtaa. Monet valtiot ovat vasta heräämässä kyberavaruuden luomiin uusiin tilannekuviin, mikä tulee vahvistamaan kansallisvaltioiden ja niiden lainsäädännön merkitystä. Tämä tutkielma on vahvistanut käsitystä siitä, että kyberpolitiikka kietoutuu osaksi laajempia ulkopoliittisia kamppailuja, eikä sitä voida redusoida pelkästään tekniseksi hallinnaksi. Todellinen kysymys kuuluu, ketkä lähtevät puolustamaan ideaaleja monitoimijamallista ja yksilökeskeisestä mahdollisuuksien internetistä, ja ketkä rakentamaan muureja kyberavaruuteen turvallisuuden nimissä.

AINEISTO

Venäjän federaatio. 2016. Doctrine of Information Security of the Russian Federation.

Venäjän federaatio. 2019. Avoimen työryhmän avauspuheenvuoro.

Venäjän federaatio. 2019b. Avoimen työryhmän ensimmäisen substantiivisen kokouksen lausunnot.

Venäjän federaatio. 2020. Avoimen työryhmän toisen substantiivisen kokouksen lausunnot.

Venäjän federaatio. 2021. Kommentit avoimen työryhmän raportin ensimmäiseen vedokseen.

Venäjän federaatio. 2021a. Kommentit avoimen työryhmän raportin toiseen vedokseen.

Venäjän federaatio 2021b. Korjausehdotukset avoimen työryhmän raportin toiseen vedokseen.

Venäjän federaatio 2021c. Avoimen työryhmän kolmannen substantiivisen kokouksen lausunnot.

Yhdysvallat. 2018. National Cyber Strategy of the United States of America.

Yhdysvallat. 2019. Avoimen työryhmän avauspuheenvuoro.

Yhdysvallat. 2019a. Avoimen työryhmän ensimmäisen substantiivisen kokouksen lausunnot.

Yhdysvallat. 2020. Avoimen työryhmän toisen substantiivisen kokouksen lausunnot.

Yhdysvallat. 2021. Kommentit avoimen työryhmän raportin ensimmäiseen vedokseen.

Yhdysvallat. 2021a. Avoimen työryhmän kolmannen substantiivisen kokouksen lausunnot.

YK. 2020. Avoimen työryhmän raportin ensimmäinen vedos. Saatavilla: <https://unoda-web.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2020/03/200311-Pre-Draft-OEWG-ICT.pdf>

YK. 2021. Avoimen työryhmän raportin toinen vedos. Saatavilla: <https://front.un-arm.org/wp-content/uploads/2021/03/210301-First-Draft.pdf>

YK. 2021b. Avoimen työryhmän raportti. Saatavilla: <https://front.un-arm.org/wp-content/uploads/2021/03/Final-report-A-AC.290-2021-CRP.2.pdf>

LÄHTEET

Ambrosio, Thomas. 2008. "Catching the Shanghai Spirit. How the Shanghai Cooperation Organization Promotes Authoritarian Norms in Central Asia". *Europe-Asia Studies*, 60(8), 1321-1344.

BBC. (19.12.2019). Why India shuts down the internet more than any other democracy. Haettu osoitteesta: <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-50819905>. Viitattu 11.4.2021.

Bull, H. 1977. *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. New York: Columbia University Press.

Buzan, B. 2014. *An Introduction to The English School of International Relations*. Cambridge: Polity Press.

Buzan, B. 2004. *From International to World Society: English School Theory and the Social Structure of Globalisation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Buzan, B. 2001. "The English School: An underexploited Resource in IR". *Review of International Studies*, 27, 471-488.

Carr, M. 2015. "Power Plays in Global Internet Governance". *Millennium: Journal of International Studies*, 43(2), 640–659.

Choucri, N. 2012. *Cyberpolitics in International Relations*. Cambridge: The MIT Press.

Creemers, R. 2020. "China's Conception of Cyber Sovereignty: Rhetoric and Realization". Teoksessa Dennis Broeders ja Bibi Van Den Berg (toim.), *Governing Cyberspace: Behaviour, Power, and Diplomacy* (s. 107-144). Lanham: Rowman & Littlefield.

Deibert, R. 2015. "Authoritarianism Goes Global: Cyberspace Under Siege". *Journal of Democracy*, 26(3), 64–78.

DeNardis, L. 2014. *The Global War for Internet Governance*. New Haven and London: Yale University Press.

DeNardis, L. 2020. *The Internet in Everything: Freedom and Security in a World with No Off Switch*. New Haven and London: Yale University Press.

Dunne, T. 2013. "The English School". Teoksessa Tim Dunne, Milja Kurki Steve Smith (toim.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press.

Dunne, T. 2003. "Society and Hierarchy in International Relations". *International Relations*, 17(3), 303–320.

EU. 2013. Cybersecurity Strategy of the European Union: An open, Safe and Secure Cyberspace.

Haettu

osoitteesta:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%206225%202013%20INIT>.

Viitattu 15.12.2020.

Freedom House. 2019. Freedom on the net 2019: The Crisis of Social Media.

Hermann, M. G. 2008. "Content Analysis". Teoksessa Audie Klotz ja Deepa Prakash (toim.), *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Hill, J. F. 2012. "A Balkanized Internet?: The Uncertain Future of Global Internet Standards". *International Engagement on Cyber 2012: Establishing Norms and Improving Security*. *Georgetown Journal of International Affairs*. 49 – 58.

Hill, R. 2014. "The internet, its governance, and the multi-stakeholder model". *Digital Policy, Regulation and Governance*. 16(2), 16–46.

Hobbes, T. 1651. *Leviathan or the Matter, Forme, and Power of a Commonwealth Ecclesiasticall and Civill*. Lontoo.

Hopf, T. 2002. *Social Construction of International Politics: Identities & Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999*. Ithaca and London: Cornell University Press.

Internet World Stats. 2020. Internet World Users by Language. Haettu osoitteesta: <https://www.internetworldstats.com/stats7.htm>. Viitattu 15.3.2021.

ITU. 2005. *Tunis Agenda for the Information Society*.

Jackson, R. 2003. *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States*. Oxford: Oxford University Press.

Jatner M. ja Mattsson P. 2015. "Russian Information Warfare of 2014". *7th International Conference on Cyber Conflict: Architectures in Cyberspace*.

Keene, E. 2002. *Beyond the Anarchical Society: Grotius, Colonialism and Order in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kukkola, J. 2020. *Digital Soviet Union: The Russian national segment of the Internet as a closed national network shaped by strategic cultural ideas*. Tampere: PunaMusta Oy.

Kurowska, X. 2020. "What does Russia want in Cyber Diplomacy? A Primer". Teoksessa Dennis Broeders ja Bibi Van Den Berg (toim.), *Governing Cyberspace: Behaviour, Power, and Diplomacy* (s. 85-106). Lanham: Rowman & Littlefield.

Lemberg, D. 2019. *Barriers Down: How American Power and Free-Flow Policies Shaped Global Media*. New York: Columbia University Press.

Lindsay R. J. 2015. "China and Cybersecurity: Controversy and Context". Teoksessa Jon R. Lindsay, Tai Ming Cheung & Derek S. Reveron (toim.), *China and Cybersecurity: Espionage, strategy, and politics in the digital domain* (s. 1-28). New York: Oxford University Press.

Lindsay R. J. & Reveron S. D. 2015. "The Rise of China and the Future of Cybersecurity". Teoksessa Jon R. Lindsay, Tai Ming Cheung ja Derek S. Reveron (toim.), *China and Cybersecurity: Espionage, strategy, and politics in the digital domain* (s. 333-354). New York: Oxford University Press.

Linklater, A. 2005. "The English School". Teoksessa Scott Burchill, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit ja Jacqui True (toim.), *Theories of International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.

Lukina, A. 2018. *Russia and International Human Rights Law*. Teoksessa P.S. Morris (toim.), *Russian Discourses on International Law: Sociological and Philosophical Phenomenon*. New York: Routledge.

Mailmanpankki. 2019. Individuals Using the Internet (% of population): Russian Federation, United States. Haettu osoitteesta:

[https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS?locations=RU-US'](https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS?locations=RU-US). Haettu 15.3.2021.

Mathiason, J. 2009. *Internet Governance: The New Frontier of Global Institutions*. New York: Routledge.

McCarthy, D. R. 2011. "Open Networks and the Open Door: American Foreign Policy and the Narration of the Internet". *Foreign Policy Analysis* 7, 89-111.

Morozov, E. 2013. *To Save Everything, Click Here*. New York: PublicAffairs.

MTV3. (8.4.2020). Asiantuntija jyrähtää perussuomalaisten kansanedustajien ryhmäkokouksille Facebookissa korona-aikana: "Ei ole edes mietitty urinnan mahdollisuutta". Haettu osoitteesta:

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kansanedustaja-kertoo-perussuomalaisten-pitavan-nyt-ryhmakokouksia-facebookissa-tietotekniikka-asiantuntija-jyrahtaa-ei-ole-edes-mietitty-urinnan-mahdollisuutta/7783598#gs.6y01tb>. Viitattu 18.2.2021.

Mueller, M. 2010. *Networks & States: The Global Politics of Internet Governance*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press.

Mueller, M. 2017. *Will the Internet Fragment? Sovereignty, Globalization and Cyberspace*. Cambridge: Polity Press.

Mueller, M. 2020. "Against Sovereignty in Cyberspace". *International Studies Review*, 22, 779-801.

NATO Strategic Communications Centre of Excellence. 2019. FALLING BEHIND: How Social Media Companies Are Failing To Combat Inauthentic Behaviour Online.

Nocetti, J. 2015. "Contest and conquest: Russia and global internet governance". *International Affairs*, 91(1).

Nocetti, J. 2018. "Cyber power". Teoksessa Andrei P. Tsygankov (toim.), *Routledge handbook of Russian foreign policy*. New York: Routledge.

Nye, J. S. 2017. Deterrence and Dissuasion in Cyberspace. *International Security*, 41(3), 44–71.

Nye, J.S. 2010. *Cyber Power*. Belfer Center for Science and International Affairs.

Packet Clearing House. 2020. Internet Exchange Point Growth by Country. Haettu osoitteesta: https://www.pch.net/ixp/summary_growth_by_country#!mt-sort=ixp_current%2Cdesc!mt-pivot=ixp_current. Viitattu 20.2.2021.

Polatin-Reuben, D., ja Wright, J. 2014. Conference Paper: "An Internet with BRICS Characteristics: Data Sovereignty and the Balkanisation of the Internet". *USENIX Workshop on Free and Open Communications on the Internet*.

Pollicino, O. ja Soldatov, O. 2018. "Striking the balance between human rights online and state security concerns: The Russian way in comparative context". *German Law Journal*, 19(1), 85-112.

Radio Azzatyk. 2020. Как парламент и правительство Кыргызтана копируют российские законы. Haettu osoitteesta: <https://rus.azattyk.org/a/30692108.html?fbclid=IwAR2dqDOytOHR0lqpwkYY8IepyGG8AhckgyKJEWVgJP7BylKH54WHLzqrCM>. Viitattu 5.4.2021.

Raymond, M., ja Smith, G. 2013. "Reimagining the Internet: The Need for a High-Level Strategic Vision for Internet Governance". *Internet Governance Papers*, 1.

Ristolainen, M. 2017. "Should 'RuNet 2020' be taken seriously? Contradictory views about cybersecurity between Russia and the West". Teoksessa Juha Kukkola, Mari Ristolainen ja Juha-Pekka Nikkarila (toim.), *GAME CHANGER: Structural transformation of cyberspace*. Tampere: Juvenes Print.

RT. (7.8.2020). Now label BBC, RFE/RL & Deutsche Welle as "state affiliated" Russian Foreign Ministry tells Twitter after RT targeted. Haettu osoitteesta: <https://www.rt.com/russia/497379-russia-twitter-rt-label/>. Viitattu 1.3.2021.

SCO. 2009. Agreement on Cooperation in Ensuring International Information Security between the Member States of the SCO.

SCO. 2015. International Code of Conduct for State Behaviour in information security.

Sergunin, Alexander. 2016. *Explaining Russian Foreign Policy Behavior: Theory and Practice*. Stuttgart: ibidem-Verlag.

Stiglitz, J. (17.1.2020). Facebook does not understand the marketplace of ideas. Financial Times. Haettu osoitteesta: <https://www.ft.com/content/d4419bd8-3860-11ea-ac3c-f68c10993b04>. Viitattu 28.11.2020.

Telegeography. Submarine Cable Map. Haettu osoitteesta: <https://www.submarinecablemap.com/>. Viitattu 7.8.2020.

Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. [E-Kirja].

UNODA. 2019. Fact Sheet. Developments in the field of information and telecommunications in the context of international security.

Ven Bruusgaard, K. 2016. "Russian Strategic Deterrence". *Survival: Global Politics and Strategy*, 58:4, 7-26.

Venäjän ulkoministeriö. 2016. Концепция внешней политики Российской Федерации.

Wheeler, J. N. 2000. *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford: Oxford University Press.

Wight, M. 1992. *International Theory: The Three Traditions*. New York: Holmes & Meier Publishers, Inc.

Wight, M. 1977. *System of States*. Leicester: Leicester University Press.

WGIG. 2005. Report of the Working Group on Internet Governance.

W3 Techs. 2020. Historical yearly trends in the usage statistics of content languages for websites. Haettu osoitteesta: https://w3techs.com/technologies/history_overview/content_language/ms/y. Viitattu 15.3.2021.

W3 Techs. 2013. Russian is now the second most used language on the web. Haettu osoitteesta: https://w3techs.com/blog/entry/russian_is_now_the_second_most_used_language_on_the_web. Viitattu 15.3.2021.

YK. 2015. Päätöslauselma 70/237. Developments in the field of information and telecommunications in the context of international security.

YK. 2018. Päätöslauselma 73/27. Developments in the field of information and telecommunications in the context of international security.